

Ekspert versus ikke- ekspertposisjon, eller ja takk, begge deler?

Familieterapeuters refleksjoner omkring posisjonenes plass
og betydning i veiledning av fosterforeldre

Yvonne Grandahl

VID vitenskapelige høyskole

Oslo

Masteroppgave

Master i familieterapi og systemisk praksis

Antall ord: 24780

26.05.23

Sammendrag

Denne kvalitative studien undersøker familieterapeuters erfaringer med å innta både en ekspert og ikke- ekspertposisjon i veiledning av fosterforeldre.

Jeg har benyttet en fortolkende fenomenologisk analyse (IPA) for å belyse følgende problemstilling:

Hvilke erfaringer har familieterapeuter med å innta både en ekspert og ikke- ekspertposisjon i veiledning av fosterforeldre?

For å besvare problemstillingen har jeg intervjuet fire familieterapeuter som arbeider med veiledning av fosterforeldre. Analyseprosessen førte frem fire hovedfunn med til sammen syv underfunn:

1. Ikke- vitende posisjonens plass og betydning i veiledning.
a) Ikke- vitende posisjon som faglig ideal, b) «Ikke- vitende»- en kamouflert ekspert?
2. Ekspertposisjonens plass og betydning i veiledning.
a) Opplevd ekspertmandat, b) Betydningen av å gi råd, c) Ekspertposisjon til frustrasjon.
3. Ekspertposisjon og ikke- vitende posisjon – ja takk, begge deler.
4. Veileders opplevelse av å ha regi.
a) Makt i relasjonen uavhengig av posisjon, b) Valg av posisjon på veileders premisser.

I studien fremkommer det at informantene opplever at de i kraft av sin rolle er tillagt et ekspertmandat, og at det ligger en forventning fra arbeidsplassen om at de skal innta en ekspertposisjon i veiledningen. Likevel viser samtlige informanter til at de ønsker å ha en «ikke- vitende» holdning ovenfor fosterforeldrene selv om de opplever at dette kan være vanskelig å gjennomføre. Informantene opplever at ekspertposisjonen også har sin plass og betydning i veiledningen, selv om den sees på som mindre nyttig. Informantene trekker spesielt frem betydningen av å gi råd når fosterforeldrene ønsker det. Videre viser studien til at informantene kan innta en ekspertposisjon i situasjoner hvor de ikke opplever den som hensiktsmessig. Det kan være når de er usikre, slitne eller blir trigget. Selv om informantene foretrekker å ha en «ikke vitende» holdning ovenfor fosterforeldrene viser studien til betydningen av å kombinere denne med en ekspertposisjon der det er hensiktsmessig og

nødvendig. Studien viser også til informantenes opplevelse av å ha regi, og at det er de som bestemmer valg av posisjon i veiledningen.

Funnene er drøftet med utgangspunkt i studiens problemstilling, forskningsspørsmål, relevant teori samt tidligere forskning.

Nøkkelord: ekspertposisjon, ikke- ekspertposisjon, ikke- vitende posisjon, fosterforeldre og veiledning.

Abstract

This qualitative study examines family therapists' experiences of taking both an expert and a non-expert position in the guidance of foster parents.

I have used an Interpretive phenomenological analysis (IPA) to shed light on the following issue:

What experiences do family therapists have in taking both an expert and non-expert position in guiding foster parents?

To answer this question, I have interviewed four family therapists who work with the guidance of foster parents. The analysis process produced four main findings with a total of seven sub-findings:

1. The not- knowing position's place and important in guidance.
 - a) *Not- knowing position as professional ideal, b) "Not- knowing"— a camouflaged expert?*
2. The place and importance of the expert position in supervision.
 - a) *Perceived expert mandate, b) The importance of giving advice, c) Expert position to frustration.*
3. Expert position and not- knowing position - yes please, both.
4. Supervisor's experience of being in charge.
 - a) *Power in the relationship regardless of position, b) Choice of position on supervisor's terms.*

In the study, it appears that the informants feel that, by virtue of their role, they have been assigned an expert mandate, and that there is an expectation from the employer that they will assume an expert position in the guidance. Nevertheless, all informants indicate that they want to have a not-knowing position towards the foster parents, even if they feel that this can be difficult to implement. The informants feel that the expert position also has its place and importance in the guidance, even if it is seen as less useful. The informants particularly highlight the importance of giving advice when the foster parents want it. Furthermore, the study shows that the informants can assume an expert position in situations

where they do not perceive it as appropriate. It can be when they are insecure, tired or triggered. Although the informants prefer to have a not-knowing position towards the foster parents, the study shows the importance of combining this with an expert position where it is appropriate and necessary. The study also points to the informants' experience of being in charge, and that it is them who decide the choice of position in the guidance.

The findings are discussed based on the study's problem, research question, relevant theory and previous research.

Keywords: expert position, non-expert position, not-knowing position, foster parents and guidance.

Forord

Livet blir ikke alltid slik man tror. Ved inngangen til det siste studieåret snudde sykdom opp ned på alt for meg. Et år senere enn planlagt er det derfor med stolthet og en enorm takknemlighet jeg avslutter denne masterprosessen. Jeg kom i mål, men uten hjelp fra en hel gjeng fine folk hadde dette ikke vært mulig.

Tusen takk til Borg barne- og familiesenter med min fantastiske leder, Therese Eddie, i spissen. Du har virkelig skjønnt hvilken betydning denne prosessen har hatt for meg, og har tilrettelagt så jeg kunne få det til. Jeg vil også takke mine kollegaer som alltid er hyggelige, støttende og gjør arbeidsplassen til et fint sted å være.

Tusen takk til mine informanter. Det har vært en sann glede å møte hver og en av dere. Heldige er de fosterforeldrene som får glede av deres engasjement og tilstedeværelse. Takk for at dere tok dere tid, og delte av deres erfaringer. Uten dere hadde ikke denne studien vært mulig å gjennomføre.

Tusen takk til min veileder Halvor De Flon. Som veileder har du vært tålmodig, hjelpsom og lyttende. Alltid like rolig, vennlig og klok. Heldig er jeg som har fått blitt kjent med deg.

Tusen takk til den fine gjengen av familie og venner som har hørt og heiet på meg, og vist forståelse over mine prioriteringer underveis. En spesiell takk til min svoger Thore Dahle som på en kreativ måte har billedliggjort studiens tema.

Ikke minst, **tusen takk** til den viktigste og flotteste gjengen min, Frank- Rune, Emma og Amalie. Hva skulle jeg gjort uten dere?! Takk for all praktisk hjelp, støtte og forståelse.

Tid sammen med venner og familie har vært etterlengtet. Nå gleder jeg meg til å nyte sommeren sammen med dere.

Yvonne Grandahl

Halden, 01.05.2023

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	II
Abstract	IV
Forord	VI
1.0 Innledning	1
1.1 Begrepsavklaringer	2
1.2 Studiens oppbygning	3
2.0 Teoretiske perspektiver og tidligere forskning	4
2.1 Veiledning i en barnevernkontekst	4
2.1.1 Juridisk forankring	4
2.1.2 Hva menes med råd og veiledning?	5
2.1.3 Traumebevisst omsorg som forståelsesramme	5
2.1.4 Maktperspektivet	6
2.1.4.1 Den tradisjonelle og moderne makten	6
2.1.4.2 Diskurs	7
2.1.4.3 Institusjonell makt.....	7
2.1.4.4 Definisjonsmakt.....	8
2.2 Ulike vitenskapsteoretiske perspektiver	8
2.2.1 Det mekanistiske paradigme; positivisme.....	8
2.2.2 Systemiske perspektiver	9
2.2.3 Postmodernismen; sosialkonstruksjonisme	10
2.2.4 Kritisk realisme	10
2.3 Ulike faglige tilnærminger i det praktiske arbeidet	12
2.3.1 Posisjonering.....	12
2.3.2 Ekspertposisjon som faglig tilnærming	13
2.3.3 Ikke- ekspertposisjon som faglig tilnærming.....	14
2.3.3.1 Samarbeidende- dialogisk praksis og den ikke- vitende posisjon	15
2.3.4 Ekspertposisjon og ikke- vitende posisjon - ja takk, begge deler	17
2.4 Tidligere forskning	18
3.0 Metode	22
3.1 Studiens vitenskapsteoretiske ståsted	22
3.2.1 Fenomenologi.....	23
3.2.2 Hermeneutikk	24
3.3 Metodisk tilnærming – kvalitativ metode	24
3.3.1 Kvalitativt intervju	25

3.3.2 Utforming av intervjuguide	26
3.3.3 Strategisk utvalg	27
3.3.4 Rekruttering av informanter.....	28
3.3.5 Gjennomføring av intervjuene	28
3.3.6 Transkribering av intervjuene.....	29
3.3.7 Egen forforståelse.....	30
3.4 Analyse	31
3.4.1 Interpretative Phenomenological Analysis, IPA	31
3.4.2 Stegene i analysen	32
3.5 Forskningsetikk	35
3.6 Pålitelighet, gyldighet og overførbarhet	36
4.0 Funn	37
4.1 Kort presentasjon av informantene	37
4.2 Studiens funn.....	37
4.2.1 Ikke- vitende posisjonens plass og betydning.....	38
4.2.1.1 Ikke- vitende posisjon som faglig ideal.....	38
4.2.1.2 «Ikke- vitende» – en kamuflert ekspert?	41
4.2.2 Ekspertposisjonens plass og betydning i veiledningen	42
4.2.2.1 Opplevd ekspertmandat.....	42
4.2.2.2 Betydningen av å gi råd	44
4.2.2.3 En ekspertposisjon til frustrasjon.....	45
4.2.3 Ekspertposisjon og ikke- vitende posisjon - ja takk, begge deler.....	46
4.2.4 Veileders opplevelse av å ha regi	48
4.2.4.1 Makt i relasjonen uavhengig av posisjon	49
4.2.4.2 Valg av posisjon på veileders premisser.....	50
5.0 Diskusjon	53
5.1 Idealet i møte med praksis	53
5.1.1 Opplevd ekspertmandat.....	53
5.1.2 Maktforholdet i relasjonen.....	55
5.1.3 Relasjonens betydning.....	57
5.1.4 Valg av posisjon på veileders premisser.....	57
5.1.5 Kamuflert ekspert.....	59
5.1.6 Hva mente du egentlig, Harlene Anderson?	60
5.2 Familieterapeuter i møte med ekspertposisjonen.....	61
5.2.1 En ekspertposisjon til frustrasjon	61
5.2.2 Betydningen av å gi råd	62

5.3 Ja takk, begge deler?	64
6.0 Avsluttende del	67
6.1 Implikasjoner for praksis	67
6.2 Implikasjoner for forskning.....	67
6.3 Begrensninger ved studien	67
6.4 Kort oppsummering	68
Litteraturliste.....	70
Vedlegg 1.....	76
Vedlegg 2.....	81
Vedlegg 3.....	84
Vedlegg 4.....	87
Vedlegg 5.....	88
Vedlegg 6.....	89
Vedlegg 7.....	90

1.0 Innledning

Denne studien handler om familieterapeuters erfaringer med å innta både en ekspert og ikke- ekspertposisjon i veiledning av fosterforeldre.

Interessen for tema startet flere år tilbake. Jeg hadde over lengre tid arbeidet i kommunalt barnevern med veiledning av fosterforeldre som arbeidsoppgave da jeg begynte på videreutdanning i systemisk familieterapi. Frem til da hadde min veiledningspraksis vært preget av å gi støtte, vise forståelse, forklare, gi råd og dele kunnskap i forhold til hva jeg mente var til det beste for fosterforeldre og deres fosterbarn. Gjennom utdanningen ble jeg opptatt av at kunnskap skapes i menneskemøter og at ingen eier sannheten om andre enn seg selv. Spesielt ble jeg opptatt av den samarbeidsorienterte dialogiske praksisen og den ikke- vitende posisjon (Anderson, 2003). Jeg ble nysgjerrig på hvordan en slik samarbeidende og ikke- ekspert tilnærming som denne kunne passe inn i en normativ kontekst som det jeg oppfatter barneverntjenesten er. Fra å være i en tradisjon der det å innta en ekspertposisjon dominerte, forsøkte jeg å ta avstand fra denne og bestrebe meg på å innta en ikke- vitende posisjon i møte med fosterforeldrene. Etter hvert oppdaget jeg at mitt engasjement eller snarere overbevisning om at denne tilnærmingen var den «rette» stod i veien for min holdning om at ingen andre eier sannheten om seg selv. Hvordan kan jeg vite hvilken faglig tilnærming som er best for alle fosterfamilier jeg følger opp? Er det slik at ekspertposisjonen utelukker en ikke- ekspertposisjon eller vice versa? Vil det være en tilnærming som vil være nyttig for alle, og i alle sammenhenger, og hvem er det i så fall som skal definere det?

Min nysgjerrighet omkring tema ble ytterligere forsterket da jeg ble kjent med den epistemologiske debatten som for tiden forgår i familieterapifeltet. Slik jeg oppfatter det handler debatten om postmodernismen og dens plass i feltet. Her drøftes betydningen av å inkludere et både og perspektiv for å forhindre at vi låser oss til en bestemt måte å fremskaffe kunnskap på (Tilden et al., 2022). Selv om debatten omhandler den systemiske familieterapiens grunnlagstenkning, kan sees i sammenheng med de spørsmål jeg ble opptatt av. Dette da familieterapeuters vitenskapelige og epistemologiske ståsted vil kunne være med på å påvirke deres valg av faglig tilnærming. Denne debatten og spørsmålene som dukket opp i forlengelsen av min egen oppdagelse, har vært med på å avgjøre mitt valg av tema.

For å utforske studiens tema ønsket jeg å intervju familieterapeuter som har erfaringer med å gi veiledning til fosterforeldre, og som har sitt virke i en barnevernkontekst.

Jeg har kommet frem til følgende problemstilling:

Hvilke erfaringer har familieterapeuter med å innta både en ekspert og ikke-ekspertposisjon i veiledning av fosterforeldre?

Som hjelp til å undersøke problemstillingen har jeg utformet følgende forskningsspørsmål:

- *Hva forteller familieterapeuter om posisjonenes plass og betydning i veiledning av fosterforeldre?*
- *Hva forteller familieterapeuter om det å bevege seg mellom de ulike posisjonene i veiledningen?*
- *Hva forteller familieterapeuter om hvordan fosterforeldre involveres i valg av posisjon?*

1.1 Begrepsavklaringer

Begrepene ekspert og ikke- ekspertposisjon vil bli redegjort for i kapittel 2.0.

Ordene «de som mottar hjelp», «klienter», «veisøker» og «fosterforeldre» benyttes om hverandre i kapittel 2.0 og 5.0 avhengig av hvilken teori det henvises til. Det samme gjelder ordene «familieterapeut», «terapeut», «hjelper» og «veileder».

Når jeg omtaler familieterapeuter i denne studien mener jeg personer som har fullført videreutdanning i familierapi, 60 studiepoeng eller tilsvarende. Med fosterforeldre menes voksne som tar vare på barn som ikke kan bo hos foreldrene sine og som er mottakere av veiledning fra barnevernet. Når jeg senere skriver om fosterbarn vil de også bli omtalt som barn.

1.2 Studiens oppbygning

Teoretiske perspektiver og tidligere forskning presenteres i kapittel 2.0. Kapittel 3.0 redegjør for studiens vitenskapsteoretiske ståsted. Videre vises det til valgte metode, den praktiske gjennomføringen, og hvordan min forforståelse kan ha påvirket den. Deretter presenteres valgt analysemetode, de sentrale perspektivene for denne metoden og gjennomføringen av selve analysen. Til slutt i kapitlet presenteres forskningsetikk og studiens pålitelighet, gyldighet og overførbarhet. I kapittel 4.0 presenteres studiens funn. Disse diskuteres i kapittel 5.0 i relasjon til studiens problemstilling, relevant teori og tidligere forskning. Studiens implikasjoner for praksis og forskning, samt studiens mulige begrensninger redegjøres for i kapittel 6.0. Studien avsluttes med en kort oppsummering.

2.0 Teoretiske perspektiver og tidligere forskning

I dette kapitlet presenteres et utvalg av teori og tidligere forskning som jeg anser som relevant for studiens tema. Jeg begynner med å gi en presentasjon av barnevernets oppfølgingsansvar når barn blir plassert i fosterhjem. Intensjonen er å synliggjøre hvilke bestemmelser, føringer og forventninger som ligger til grunn for familieterapeutens veiledningsoppdrag. Videre presenteres ulike vitenskapsteoretiske perspektiver og faglige tilnærminger. Tidligere forskning presenteres til slutt.

2.1 Veiledning i en barnevernkontekst

«Uten kontekst har ikke ord og handlinger noen mening i det hele tatt» (Gregory Bateson, 1979, s. 15)

Her presenteres den delen av barnevernets oppfølgingsansvar som omhandler råd og veiledning. Videre vil jeg se nærmere på de ulike sidene ved makt som kan ha betydning for relasjonen mellom veileder og fosterforeldre.

2.1.1 Juridisk forankring

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, og alle tiltak som iverksettes skal være til det beste for barnet (barnevernsloven, 2021, § 1-3).

Barneverntjenesten har ansvar for å følge opp og føre kontroll med hvert enkelt barns situasjon i fosterhjemmet. Det innebærer en jevnlig kontroll med at barnet får den omsorgen det trenger i fosterhjemmet. De har også ansvar for en helhetlig og tilpasset oppfølging av fosterforeldrene. Som en del av oppfølgingsansvaret har barneverntjenesten ansvar for å gi råd og veiledning til fosterforeldrene så lenge plasseringen varer (fosterhjemsforskriften, 2003, § 7). Formålet med råd og veiledning er å sikre at fosterforeldrene utvikler og forbedrer sine foreldreferdigheter, støtte dem i samspillet med barnet og i de utfordringer de står ovenfor. Oppsummert innebærer det å gi fosterforeldrene best mulig forutsetninger for å lykkes med oppgaven, og å hindre utilsiktede brudd (Hognestad, 2015, s. 56).

Veiledningen kan gis av barneverntjenesten selv, eller av eksterne veiledere. Det foreligger for øvrig ingen nasjonale retningslinjer for hvordan veiledningen skal gis (NOU 2018:18, s. 96).

2.1.2 Hva menes med råd og veiledning?

Skillet mellom veiledning og rådgivning kan være noe uklart, da begrepene ofte blir brukt om hverandre. Likevel har de tydelige forskjeller som er viktig å være seg bevisst (Tveiten, 2019, s. 42- 43). Veiledning blir ofte forstått som en mykere kommunikasjon ved at veileder er utforskende og lyttende. Her er det den som veiledes som selv oppdager. En slik tilnærming søker symmetri i relasjonen. Rådgivning blir ofte forstått som en mer direkte kommunikasjon der konkrete råd kan gis. Veileders kompetanse og erfaring innenfor det konkrete saksfeltet benyttes her direkte i veiledningen (Skagen, 2004, s. 19- 20). Det kan innebære å fortelle hva man synes den andre bør gjøre eller tenke. En slik tilnærming vil kunne skape asymmetri i relasjonen (Tveiten, 2019, s. 43). Skau (2012, s. 55) mener at en slik ekspert tilnærming i veiledning er på vikende front. De fremhever betydningen av en likeverdsorientert forståelse hvor veileder og veisøker deltar i en felles utforskning, men innehar ulike roller. De begrunner dette med at ingen, selv med mye kunnskap og erfaring kan være ekspert på andres liv. Skagen (2004, s. 20) mener derimot at det ene ikke utelukker det andre. En god relasjon mellom veileder og veisøker er imidlertid en forutsetning for å kunne gi råd, og den som veileder må være bevisst skillet mellom veiledning og rådgivning, og vite hva som er mest hensiktsmessig i hvilke situasjoner (Tveiten, 2019, s. 43).

2.1.3 Traumebevisst omsorg som forståelsesramme

Traumebevisst omsorg (TBO) har fått et godt fotfeste innenfor barnevernfeltet og tilbys fosterforeldre både gjennom opplæring og veiledning. Teorien anses som hensiktsmessig da dette er en forståelsesramme ansatte både i det statlige og kommunale barnevernet er lært opp til å anvende i møte med barn, foreldre og fosterforeldre (Bræin et al., 2017).

Mange av barna som bor i fosterhjem har vært utsatt for potensielt traumatiske hendelser som vold, overgrep eller andre former for omsorgssvikt. Dette ser ut til å kunne få negative konsekvenser for barnets utvikling både fysisk og psykisk (Bræin et al., 2017, s. 1). Bræin et

al. (2017, s 1-2) mener derfor at ansatte i barneverntjenesten har behov for kunnskap om traumer for å forstå hvordan disse kan påvirke barn, og hvordan de kan gi opplæring og veiledning til foreldre og fosterforeldre som skal ivareta utsatte barn.

TBO er ikke en metode, men en faglig forståelsesramme. Den er opptatt av hvordan barn og unges fungering kan påvirkes av traumer, og hvordan man kan behandle og reparere de skadene som kan oppstå som følge av dette. TBO beskrives som et hus som skal bygges rundt barnet i tilfriskningsprosessen. Huset holdes oppe av de tre viktigste grunnpilarene i TBO, trygghet, relasjon, følelsesregulering og mestring. Huset formidler forståelsesrammen, og må bygges før interiøret i form av holdninger og fremgangsmåter kan settes inn. Målet med TBO er at de som ivaretar utsatte barn skal få trygghet og forståelse til å møte barnet på best mulig måte (Amble & Dahl- Johansen, 2016, s. 69). Det er omsorgspersonene som er ansvarlige for å møte utsatte barn med denne forståelsen. Ansvarer innebærer å skape trygghet og forutsigbarhet, bygge gode og trygge relasjoner, være oppmerksomme på egen følelsesregulering og gjennom det være en regulator for barnet (Bræin et al., 2017, s. 7).

2.1.4 Maktperspektivet

Teori om makt anses som relevant da barneverntjenesten gjennom samfunnet er gitt makt for å kunne utføre sitt samfunnsoppdrag. Familieterapeuten besitter således makt i kraft av sin rolle og ansvarsoppgaver.

2.1.4.1 Den tradisjonelle og moderne makten

Michel Foucault (1999, s. 104) hevder at makten er overalt ved at den oppstår i hvert øyeblikk og i enhver relasjon mellom to eller flere parter. Han var ikke så opptatt av hvem som hadde makt i relasjonen, men hvordan makten kommer til uttrykk og hvilken virkning den får i hverdagen. Han undersøkte makt i ulike former, og en stor del av arbeidet bestod i å analysere maktens metoder i et historisk perspektiv. Han skilte blant annet mellom den tradisjonelle og moderne makten. Tradisjonell makt er den som ofte er synlig og som av de fleste gjenkjennes som det vi kaller makt. Den kommer til uttrykk gjennom at et menneske eller en institusjon har makt til å bestemme over andre. Denne formen for makt er ikke lenger dominerende i den vestlige kultur og har blitt overskygget av andre former som

Foucault kalte den moderne makten. Den er vanskeligere å oppdage, og er en maktform som viser til gode eller riktige måter å leve hverdagslivet på. Ulike profesjonelle disipliner har utviklet ideer, holdninger og teorier som forteller oss hva som er bra, dårlig, normalt, unormalt, rett eller galt (Holmgren, 2010, s. 189- 192). Den moderne makten fremtrer «snillere» og mer usynlig, men den opphører ikke (Engebretsen & Heggen, 2012, s. 14). Foucault (1991, s. 102) understreker at selv om den moderne makten har vært mer dominerende i den senere tid, har den ikke erstattet den tradisjonelle makten (Engebretsen & Heggen, 2012, s. 23).

2.1.4.2 Diskurs

Diskurs er et sentralt begrep i Foucaults arbeider (Foucault, 2018). Begrepet kan defineres på mange ulike måter. Jørgensen & Phillips (1999, s. 9) definerer diskurs som «en bestemt måte å snakke om og forstå verden (eller et utsnitt av verden) på». Begrepet fremhever det språklige ved kunnskapsdannelse (Thomassen, 2006, s. 121). Måter vi snakker på er diskurser som er sosialt konstruert. Hvem vi er og hvordan vi oppfatter verden og oss selv er avhengig av omstendighetene vi befinner oss i, og de diskurser som er tilgjengelige i disse kontekstene (Øfsti, 2010, s. 18). Foucault (2018) mener at det er makt i diskursene ved at de former fremstillinger av virkeligheten. Noen diskurser er mer dominerende enn andre, og de vil endre seg over tid. Hvilke diskurser som er rådende innenfor barnevernet kan ha betydning for hvordan veileder møter fosterforeldrene (Thomassen, 2006, s 121 – 124).

2.1.4.3 Institusjonell makt

Oppfølgingsansvaret til barneverntjenesten er som nevnt todelt. De skal føre kontroll samtidig som de skal gi råd og veiledning til fosterforeldrene. Barneverntjenesten har et lov-, forskriftsmessig og økonomisk grunnlag for den makten som utøves til å ta avgjørelser på vegne av fosterforeldrene. Barneverntjenesten kan for eksempel flytte et fosterbarn fra fosterhjemmet mot deres vilje dersom barneverntjenesten vurderer det til å være til barnets beste (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 200 - 201).

2.1.4.4 Definisjonsmakt

Definisjonsmakt er makten til å definere og beskrive virkeligheten, altså en makt til få gjennomslag for sin versjon (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 202). I oppfølging av fosterforeldre kan veileder utøve definisjonsmakten gjennom å punktuere, det vil si å konstruere og definere en måte å forstå virkeligheten på. Dette kan innebære at veileder «eier» problemforståelsen, presenterer løsninger eller endringstiltak som de bestemmer er det «riktige» for fosterforeldrene uten å ha en reell dialog med dem (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 115).

En del av profesjonaliteten må være å tydeliggjøre og vedkjenne seg maktforholdet i relasjonen til fosterforeldrene med de begrensninger og utfordringer det kan medføre. Man må utvikle et tillitsforhold til fosterforeldrene og samtidig være kjent med hvilket ansvar veileder besitter i kraft av sin rolle (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 203).

2.2 Ulike vitenskapsteoretiske perspektiver

I dette kapitlet presenteres ulike vitenskapsteoretiske perspektiver. Teorien som senere blir presentert om faglige tilnærminger stammer på ulikt vis fra perspektivene som legges frem her.

2.2.1 Det mekanistiske paradigme; positivisme

Det mekanistiske paradigme vokste frem i opplysningstiden. En sentral filosof for dette paradigmet var Renè Descartes. Han var opptatt av at den vitenskapelige sannheten skulle være sikker og absolutt, og at den skulle vise seg gjennom måling, telling eller veiing. Denne oppfatningen gjaldt ikke bare maskiner, men også mennesket. Decartes begrenset det imidlertid til menneskekroppen da han mente det ikke ville være gyldig for menneskers sjeleliv (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 71). Menneskekroppen betraktes som en maskin bestående av enkeltdeler, der delene kan skilles fra helheten. For å forstå helheten reduseres den til enkeltdelene den består av (Nygård, 2006, s. 131 – 134). Målet er forutsigbarhet og målbart resultat (Dallos & Draper, 2007, s. 311). Denne forståelsen ble

videreutviklet til etter hvert å omhandle hele mennesket. Denne ideen, betegnet som reduksjonisme, gjennomsyrrer hele vår kultur og alle vitenskaper (Jensen, 2009, s. 21).

Det som senere utviklet seg til den positivistiske forståelsen har blant annet sitt utgangspunkt i det mekanistiske paradigme. Positivismen kan spores tilbake til den franske filosofen Auguste Comte. Han mente at skille mellom viten og ikke viten er at all kunnskap må kunne bekreftes. Dette gjaldt uavhengig av hvilket område av virkeligheten man studerer, også når man studerer menneskelige, kulturelle og sosiale forhold (Thomassen, 2006, s. 140 – 141).

Innenfor denne måten å forstå mennesket på er årsak – virkning tenkningen sentral. Man er opptatt av at alt har en bestemt årsak. Skal man forstå eller løse et problem, er man avhengig av å finne årsaken til problemet. Denne modellen er kjent innenfor medisin, men fremtrer tydelig også innenfor psykologien når vi leter etter forklaringer på ulike menneskelige problemer (Jensen & Ulleberg, 2019 s. 74).

2.2.2 Systemiske perspektiver

Den generelle systemteorien ble utviklet på 1940-tallet av biologen Ludwig von Bertalanffy. Han ønsket å skape motvekt til individperspektivet og lineære årsaksforklaringer og ville bidra til et annet syn på problemforståelse. Til forskjell fra det mekanistiske paradigme blir fenomener innenfor denne teorien forstått som en del av et samspill, og systemet sees på som mer enn summen av delene (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 28). Istedenfor å tenke at en begivenhet er årsaken til en annen, kan man tenke at de er knyttet sammen på en sirkulær måte, slik at den andre like gjerne kan være årsaken til den første. I denne sammenhengen blir årsaken uinteressant, det er hvordan fenomener eller begivenheter er knyttet sammen som er av interesse (Jensen & Ulleberg, 2019, s 37- 38). Hvordan vi skal forstå, avhenger dermed av sammenhengen. Gregory Bateson (1972) understreker at all kommunikasjon foregår innenfor en gitt kontekst, en psykologisk ramme eller forståelsesramme vi forstår innholdet ut ifra.

2.2.3 Postmodernismen; sosialkonstruksjonisme

Postmodernismen, slik begrepet brukes i human- og sosialvitenskapene, vokste frem på 1960- og 1970 tallet som reaksjon på positivismens vitenskapssyn (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 32- 33). Den utfordrer oss til å ha et kritisk blikk og en spørrende holdning til positivismens allmenngyldige kunnskap, metode og praksis innenfor en rekke fagfelt (Anderson, 2019, s. 202). Innenfor postmodernismen kan alt utfordres, også postmodernismen selv (Anderson, 2003, s. 65).

Sosialkonstruksjonisme tilhører det postmoderne vitenskapssynet. Den bygger på ideen om at vi konstruerer vår forståelse av virkeligheten og at det i liten grad finnes en objektiv sannhet. Gergen (2010) er en sentral bidragsyter i utviklingen av den sosialkonstruksjonistiske teori. Han hevder at virkeligheten er en sosial konstruksjon ved at vi sammen konstruerer kunnskap. Det betyr at ethvert system vil kunne konstruere virkeligheten på sin måte, og at synet på kunnskap alltid vil være bestemt av den kulturelle og historiske konteksten. Sosialkonstruksjonisme er opptatt av språket og betydningen det har for vår virkelighetsforståelse. Innenfor dette perspektivet hevdes det at vår opplevelse av oss selv og verden konstrueres relasjonelt, i språket, gjennom samhandling og responser. Vi har ikke tilgang til virkeligheten, bare vår egen forståelse av den. Ethvert system vil kunne konstruere virkeligheten på sin måte i et sosialt felleskap (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 33 - 34). Det sosialkonstruksjonistiske perspektivet er ikke opptatt av hvem som har rett, men åpner for at flere sannheter kan være likestilte innenfor et system (Lundby, 1998, s. 84- 85). Et sentralt perspektiv innenfor sosialkonstruksjonismen er diskurser. Foucault var opptatt av hvordan diskurser påvirker oss gjennom dominerende tankemønstre som finnes i den kulturelle konteksten vi er en del av (Lundby, 1998, s. 97).

Det postmoderne perspektivet er fortsatt sentralt innenfor det systemiske familierapifeltet i Norge (Tilden et al., 2022).

2.2.4 Kritisk realisme

Kritisk realisme ble utviklet i 1970-årene av filosofen Roy Bhaskar som et alternativ til postmodernismens kritikk av positivismen og empirismen, og som kritikk av postmodernismen selv (Pocok, 2015. s 174; Solem, 2017, s. 116).

Et premiss innenfor kritisk realisme er at den kombinerer ontologisk realisme med epistemologisk konstruktivisme (Jakobsen, 2021, s. 190 - 192). Ontologisk realisme tar utgangspunkt i at det finnes en virkelig verden som eksisterer uavhengig av menneskets bevissthet. Epistemologisk konstruktivisme tar utgangspunkt i at det er gjennom menneskelige konstruksjoner formet fra et perspektiv, kunnskap om virkeligheten skapes. Det vi allerede vet om virkeligheten betegner han som den transitive dimensjonen. Den delen av virkeligheten som vi enda ikke har fått tak på, betegnes som den intransitive dimensjonen. Med utgangspunkt i dette premisset vil det være umulig å oppnå en absolutt objektiv kunnskap da den alltid vil være påvirket av den enkeltes perspektiv (Buck- Hansen & Nielsen, 2014, s. 21- 22).

Innenfor vitenskapsteoriene kan kritisk realisme forstås som en teori som befinner seg i spennet mellom positivisme og postmodernisme. Bhaskar deler positivismens interesse for at det eksisterer en virkelighet, en verden akkurat som den er uavhengig av språket. Derimot mener han, i likhet med postmodernismen, at tilgangen på virkeligheten er sosialt konstruert (Pocok, 2015, s. 176). Den kritiske realismen avviser dermed tanken om et dominerende perspektiv, og viser til at det kan finnes flere gyldige perspektiver og betraktninger av verden. Ved hjelp av systematisk arbeid kan dokumentert viten om fysiske objekter og sosiale fenomener frembringes og bidra til en mer presis viten. Dette viser hvordan kritisk realisme balanserer de ulike perspektivene, positivisme og postmodernisme selv om de anses som to motsetningsfylte teorier (Solem, 2017 s. 117).

Kritisk realisme har utviklet seg til å bli et anerkjent perspektiv, og har etter hvert også fått en betydelig plass innenfor sosialt arbeid (Solem, 2017 s. 116). Innenfor systemisk praksis foregår det for tiden en debatt omkring postmodernismen og dens plass i feltet. Flere hevder at det postmoderne synet alene ikke vil være tilstrekkelig, og foreslår konstruktivisme og kritisk realisme som det styrende paradigme (Tilden et al., 2022).

2.3 Ulike faglige tilnæringer i det praktiske arbeidet

«Våre profesjonelle handlinger og holdninger kan være nedbrytende eller oppbyggende – for oss selv så vel som for andre. Den som lever av å ta del i andres liv, burde derfor ikke ta lett på kvaliteten av sin delaktighet» (Skau, 2013, s. 15).

Studien er opptatt av familieterapeuters erfaringer med å innta både en ekspert og ikke-ekspert posisjon i veiledning av fosterforeldre. Teori om posisjonering, ekspert og ikke-ekspertposisjon anses derfor som relevant.

Når informantene delte sine erfaringer med å innta en ikke- ekspertposisjon viste de til begrepet og innholdet i den ikke- vitende posisjon (Anderson, 2003). Jeg har derfor valgt å trekke frem denne for å belyse hva det vil si å innta en ikke- ekspertposisjon.

Selv om studien ser nærmere på posisjonens plass i veiledning benyttes også aktuell teori hentet fra terapi. Slik jeg ser det, er de ulike posisjonene sentrale i profesjonelle samtaler uavhengig av kontekst.

2.3.1 Posisjonering

Begrepet posisjonering sees på som et dynamisk alternativ til det mer statiske rollebegrepet. Det viser til fleksibilitet ved at det kan endres og justeres alt etter hva man finner tilgjengelig i den diskursive konteksten (Harrè & Langenhove, 2010). Som veileder kan familieterapeuten innta ulike posisjoner avhengig av hvilke de opplever som tilgjengelige for dem. De kan posisjonere seg selv, eller blir posisjonert av andre, for eksempel av lovverk, ledelse og fosterforeldre. Dersom familieterapeuten på forhånd har bestemt hvilken posisjon som skal inntas i veiledningen, vil det «tvinge» fosterforeldrene inn i en posisjon de selv ikke har valgt, eller har fått muligheten til å påvirke. På den måten vil familieterapeutens valg av posisjon påvirke fosterforeldrenes posisjon i samtalen (Harrè & Langenhove, 2010, s. 106 – 109).

Harrè & Langenhove (2010, s. 111- 112) viser til at posisjonering kan forekomme i ulike former. Første ordens posisjonering handler om at personen aksepterer tildelt posisjon i samtalen. Det kan være at familieterapeuten aksepterer tildelt posisjon, eller at fosterforeldrene aksepterer den posisjonen familieterapeuten tildeler dem. Andre ordens posisjon inntreffer når det stilles spørsmålstegn ved den posisjonen som er tildelt eller blir

forventet skal inntas, og personen vil forhandle eller velge en annen posisjon. Det kan stilles spørsmål om posisjoneringen i samtalen, eller i en samtale om samtalen med involverte parter. Tredje ordens posisjonering er når refleksjoner over interaksjonen involverer andre personer enn de som har vært en del av samtalen.

2.3.2 Ekspertposisjon som faglig tilnærming

En ekspertposisjon har sin forankring i et positivistisk perspektiv. En slik tilnærming bygger på en antakelse om at det finnes objektiv kunnskap om hva som er rett å gjøre, eller hva som er riktig forståelse (Rimehaug, 2022, s. 200). I terapi, men også i andre hjelperoller, ligger det til denne tilnærmingen en forventning om at hjelperen skal være den som forstår bedre, og som kan komme med nyttige forslag til den som mottar hjelp (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 156). Det er hjelperen som skal bidra til den kunnskapen eller forståelsen som mangler, og som er nødvendig for å gå videre. Hjelperen bruker seg selv som et instrument eller redskap i samtalen ved å benytte ulike metoder, manualer og verktøy for å gi en bestemt type hjelp ut fra hva man tenker vil være til det beste for den andre. (Aamodt, 2003, s. 155). Kunnskapen som benyttes vil kunne forandre, eller i det minste påvirke en annen person i retning mot forandring (Anderson, 2003, s. 129). En slik tilnærming vil gjøre den som mottar hjelp til gjenstand for andres vurderinger, anbefalinger og avgjørelser (Skau, 2013, s. 46 – 47). Det er hjelperens kunnskaper som har relevans, og den som mottar hjelp forstås uavhengig av hjelperens bidrag i samspillet. Handlingene utgår fra hjelperen og dens overordnende posisjon (Aamodt, 2003, s.154).

Syrstad (2011, s. 47 – 50) argumenterer for situasjoner hvor det å innta en ekspertposisjon kan være nyttig. Det kan være hvor den som mottar hjelp lenge har forsøkt å løse egne problemer, ikke lykkes med det, og dermed søker og ønsker andres ekspertise. I hennes studie gjaldt dette spesielt gruppene menn og flerkulturelle. Ved ønske om ekspertise er det behov for at andre bidrar til å løse problemer ved å gi klarhet, et overblikk eller nye ideer til hvordan man kan komme seg videre (Hertz, 2011, s. 30). Syrstad (2011, s. 48) viser også til situasjoner hvor terapeutene anså det som nødvendig å innta en ekspertposisjon. Dette gjaldt gruppene barn og voldsrammede. Ifølge Rimehaug (2022, s. 200) kan ekspertposisjonen være effektiv på kort sikt dersom det finnes et godt kunnskapsgrunnlag omkring det som søkes hjelp for. Holmberg & Sundet (2021, s. 278) viser også til erfaringer

hvor deling av generell kunnskap kan være styrkende, gi håp og nye handlingsmuligheter. Dette kan igjen åpne for nye samtaleområder sammen med klienten. Samtidig er det viktig å være klar over at det kan skape motstand dersom den som mottar hjelp ikke ønsker, og er klar for, at hjelperen deler av sin ekspertise (Rimehaug, 2022, s. 200).

Det er flere innenfor fagfeltet som er kritiske til denne tilnærmingen (Aamodt, 2003; Anderson, 2003; Skjervheim, 1996). Den kritiseres blant annet for å fremme generell kunnskap og for å kategorisere mennesker. Dette kan ifølge Anderson (2019, s. 203) oppleves som begrensende da det hindrer muligheten å se og møte den det gjelder. Dette kan bidra til asymmetri i relasjonen ved at hjelperen handler med utgangspunkt i hva hen tenker er til det beste for den andre. Selv om intensjonen oftest er god, vil en slik tilnærming kunne oppleves undertrykkende og objektiverende ved at hjelperen blir invaderende. Dette kan føre til at den som mottar hjelp kan kjenne seg tingliggjort (Aamodt, 2003, s. 154). En slik objektiverende grunnholdning bidrar ifølge Skjervheim (1996, s. 72) til en toledet relasjon, et subjekt- og objekt perspektiv. Han har stilt seg kritisk til en slik forståelse av mennesket. Han hevder at den eneste måten å være i genuin dialog på er å betrakte den andre som en likeverdig, likevitende person.

2.3.3 Ikke- ekspertposisjon som faglig tilnærming

«Hvor er det vi ikke vet, i det vi vet?» (Tor Ulven, 1987).

Jeg har valgt å trekke frem den samarbeidsorienterte dialogiske praksisen og den ikke-vitende posisjonen for å belyse innholdet i det å innta en ikke-ekspert posisjon. Denne har vist seg å være mest relevant for studien da det var denne posisjonen informantene refererte til, og var opptatt av under intervjuene. Selv om denne tilnærmingen er utviklet med tanke på terapi, anser jeg den likevel som aktuell når jeg skal se nærmere på familierapeutens arbeid i en barnevernkontekst. Dette understøttes av blant annet Bagge (2007, s. 125) som viser til at man uavhengig av kontekst kan inneha en ikke-vitende posisjon.

2.3.3.1 Samarbeidende- dialogisk praksis og den ikke- vitende posisjon

Den samarbeidsorienterte dialogiske praksisen har sin forankring i et sosialkonstruksjonistisk perspektiv. Det er en tilnærming til terapi som ble utviklet i 1980- årene av Harlene Anderson og Harry Golishan (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 149). Dette perspektivet handler ikke om en metode, teknikk eller rolle, men om en filosofisk holdning til hvordan man skal være sammen med andre mennesker (Anderson, 2019, s.206). Dette presenterer et alternativ til en posisjon hvor terapeuten inntar rollen som ekspert. Innenfor denne samarbeidsformen benytter man seg av både klientens og terapeutens ekspertise (Bagge, 2007, s. 119). Terapeutens ekspertise ligger i å ha respekt for klienten og dens fortellinger, legge til rette for et godt samarbeidsklima, og å gi plass til det klienten selv ønsker å snakke om (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 154). Klienten er eksperten på eget liv (Anderson, 2019, s. 208). Den samarbeidsorienterte dialogiske praksisen bygger på ideene om en ikke- vitende posisjon ved å fokusere på dialog og samarbeid mellom terapeut og klient. Det handler om å stille utvidede spørsmål som skal hjelpe den andre til å utdype, fortelle og tydeliggjøre sin historie (Anderson, 2003, s. 189). Dette gjøres ved å stille spørsmål fra en ikke- vitende posisjon og ikke være informert av teori eller metode på en måte som forutsetter spesifikke svar (Vedeler et al., 2023, s. 70). Dette innebærer respektfull lytting gjennom å være oppmerksom og respondere i dialogen slik at den andre opplever seg verdt å bli lyttet til. Den inviterer terapeuten til å forholde seg tvilende til det som er gjenkjennelig i samtalen, og stadig utforske det terapeuten tror den forstår sammen med den andre. Denne tvilen åpner opp for refleksjon over egen forforståelse, og det å være villig til å selv bli forandret gjennom den andres fortelling og forståelse (Anderson, 2007, s. 48 – 49). Posisjonen legger til grunn at terapeuten aldri helt ut kan forstå den andre tross fagkunnskap og erfaring, og at man alltid kan lære mer om det som blir sagt eller ikke sagt (Bagge, 2007, s. 120 - 121). Det betyr ikke at terapeuten ikke vet noe, eller holder sin viten tilbake, men hvordan terapeuten forholder seg til egen kunnskap (Anderson, 2003, s. 308). Det handler om å være bevisst på hva som er intensjonen med å tilføre kunnskap og hvordan den blir lagt frem for klienten (Anderson, 2019, s. 209). Det betyr at terapeutens spørsmål, meninger, spekulasjoner eller forslag presenteres på en måte som formidler en tentativ holdning, og viser respekt og åpenhet for den andre og for ny forståelse som vil kunne oppstå (Anderson, 2005, s. 503). Anderson beskriver at hun alltid ber om tillatelse til å dele. Hun er oppmerksom på hvordan klienten reagerer på hennes initiativ, og om klienten ønsker

å ta imot det hun ønsker å dele (Bagge, 2011, s. 39). Videre inviterer posisjonen til en åpenhet der terapeuten ikke har noe imot å dele refleksjoner omkring egne tanker, fordommer, undringer og holdninger (Anderson, 2003, s. 140). Gjennom åpenhet kan klientene få vite hva terapeuten tenker, skriver i notater underveis i samtalen, eller hva som ligger bak spørsmålene som stilles. Dette kan igjen føre til at terapeutens indre dialog og forståelse utvides (Anderson, 2007, s. 50 – 51).

Det har blitt stilt spørsmål ved maktperspektivet innenfor den ikke- vitende posisjon. Terapeuten er en del av en større sammenheng med ulike forventninger og bestemmelser knyttet til rolle og funksjon. I kraft av sin rolle vil terapeuten bli gitt en annen posisjon enn den som gis til klientene. Denne posisjonen vil bidra til en skjev maktposisjon uavhengig om terapeuten inntar en tilnærming eller holdning som bestreber seg på en likeverdig relasjon (Holmberg & Sundet, 2021, s. 272). Terapeuten vil også i kraft av sin erfaring, utdanning og stilling kunne ha kunnskap og viten klienten ikke har (Aamot, 2003, s. 155). I rollen som terapeut ligger det også en forventning om å være ekspert og vite mer enn de som søker hjelp. Selv om klienter på sin side har motmakt, kan det ut fra terapeutens posisjon likevel være vanskelig for klienten å benytte seg av den (Holmberg & Sundet, 2021, s. 272). En ikke- vitende posisjon vil kunne gjøre makten mer usynlig ved dens fravær av ekspertise. Selv om den fremstår som usynlig, vil ikke makten forsvinne. Fravær av ekspertise kan også begrense terapeutens mulighet for å være nyttig og hjelpsom ovenfor klienten (Minuchin, 1996, s. 53-57).

Det stilles også spørsmål ved hvordan den ikke- vitende posisjon forholder seg til terapeutens indre dialog. Det er terapeuten som besitter makten til å punktuere både i forhold til hva terapeuten selv deler, eller hva terapeuten gjør med det klienten deler (Rober, 2005, s. 477 – 492). En slik posisjon har også klare begrensninger i situasjoner hvor terapeuten får informasjon hvor det blir nødvendig å ta et ansvar som terapeut (Syrstad, 2011; Tilden et al., 2022). Dette understøttes av Lorås & Sundelin (2018, s. 8 – 10) som mener at sosialkonstruksjonismens ideer ikke vil være tilstrekkelig i arbeid med sårbare barn og unge.

Dersom man skal innta en «ikke- vitende» holdning til det å innta posisjoner, vil ikke terapeuten være den som eier sannheten om hvilken posisjon som vil være den «rette» for klienten. Dersom terapeuten da velger å innta en ikke- vitende posisjon blir dette et

paradoks ved at terapeuten både blir uvitende og vitende på en gang (Holmberg & Sundet, 2021, s. 279). Tilden et al. (2022, s. 329) er opptatt av at det må være klientens behov som skal være bestemmende for valg av kunnskap, ikke terapeutens.

Den samarbeidsorienterte dialogiske praksisen har i den senere tid vært gjenstand for debatt innenfor den systemiske praksis. Debatten handler om hva det faktisk innebærer å innta en ikke- vitende posisjon, og hvorvidt dette lar seg gjennomføre (Holmberg & Sundet, 2021; Vedeler et al., 2023). Tilden (2022, s. 74- 77) mener at begrepet ikke- vitende posisjon lett kan misforstås. Han viser blant annet til at kollegaer med annen fagbakgrunn ofte tolker begrepet «ikke- vitende» i retning av at vårt fagfelt ikke ser nytten av å anvende vitenskapelig kunnskap i klinisk praksis. Han foreslår å ta i bruk et begrep som allerede er etablert, «profesjonell selv- tvil». Dersom det anses som nødvendig med et eget begrep innenfor systemisk praksis foreslår han kompetent ydmykhet som et alternativ til den ikke- vitende posisjon.

En større debatt omhandler posisjonens plass innenfor systemisk praksis, og dens begrensninger i forhold til hvilken kunnskap som vurderes som gyldig og nyttig (Tilden et al., 2022, s. 328). Tilden et al. (2022, s. 327) er bekymret for at posisjonen låser oss til en bestemt måte å fremskaffe kunnskap på, og at viktig kunnskap dermed ikke blir anerkjent. Vedeler et al. (2023, s. 70) mener derimot at Tilden et al. (2022) har misforstått. De viser til at et slik perspektiv har en åpenhet for kunnskapsmangfold som er relevant både for praksis og akademisk kunnskapsutvikling.

2.3.4 Ekspertposisjon og ikke- vitende posisjon - ja takk, begge deler

En ekspertposisjon og ikke- vitende posisjon slik de presenteres i studien står i motsetninger til hverandre. Selv om de epistemologiske forutsetningene kan synes uforenlige, mener Hertz (2011, s. 67) at ekspertisen alltid må opptre sammen med sin motpol, den ikke- vitende posisjon. Han fremhever at det krever mot å la posisjonene gå hånd i hånd, mot til å være i prosess sammen med andre, mot til å tørre å være eksperten og mot til å sjekke ut om ekspertisen er nyttig for den det gjelder. Det krever også mot å erkjenne at det er noe man ikke har forstått tilstrekkelig dersom ekspertisen viser seg å ikke være nyttig.

Rimehaug (2022, s. 199) ser også verdien av å kunne bevege seg mellom ulike posisjoner, noen ganger ved markerte overganger og noen ganger ved glidende overganger. De ulike posisjonene vil ha hver sine styrker og begrensninger, og det er viktig å være ydmyk og nysgjerrig ovenfor hvilken posisjon som kan være relevant å bruke og når (Hertz, 2011, s. 288). Valgene kan formes av hjelperen, eller i en åpen dialog med den som mottar hjelp (Rimehaug, 2022, s. 199).

Tilden et al. (2022) viser i sin artikkel til viktigheten av å ha et både og perspektiv. Selv om den tar utgangspunkt i ulike vitenskapsfilosofiske og teoretiske referanser, anser jeg den likevel som relevant da den viser hvordan et både og perspektiv kan forhindre at vil låser oss til en bestemt måte å fremskaffe kunnskap på.

2.4 Tidligere forskning

I denne delen presenteres et utvalg forskning jeg anser som interessant og relevant for min studie. Ved gjennomgang av tidligere forskning har jeg valgt å bruke følgende søkeord på norsk og engelsk i ulike kombinasjoner: ekspert, ikke-ekspert, posisjon, ikke-vitende, veiledning, fosterhjem, fosterforeldre, familieterapeuter, barnevern og sosialt arbeid. Jeg fokuserte i første omgang på fagfelleverderte artikler, men for å få en bredere oversikt over tidligere forskning har jeg også sett på artikler og rapporter som ikke er fagfelleverderte. Søkene er gjennomført i søketjenestene Academic Search Elite, Google Scholar, Oria og Bufdir. Det ser ut å være sparsomt med forskning omkring studiens tema. Forskningen som blir presentert vil likevel på ulike måter berøre studiens problemstilling.

Folkehelseinstituttet har på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) utarbeidet et forskningskart som viser til hva som foreligger av forskning om effekten av, og erfaringer med systemiske tilnærminger og tiltak i familievernet. Gjennom kartleggingen kommer det frem at det internasjonalt finnes få studier som har undersøkt dette både i familievernet og tilsvarende kontekster. Det vises til at dette kan være fordi det er utfordrende å forske på slike tilnærminger, blant annet fordi personene som bruker dem veksler mellom ulike tilnærminger og teorier underveis i terapirommet (Folkehelseinstituttet, 2022). Forskningskartet har vært til hjelp når jeg har orientert meg om

hva som foreligger av studier om familierapeuters erfaringer med bruk av systemiske tilnærminger.

Sletten (2021) har i sitt doktorgradsarbeid undersøkt standardisering av praksis i norsk barnevern og hvordan dette påvirker profesjonell praksis i barneverntjenesten. Studien viser til at standardisering kan føre til økt effektivitet og mer enhetlig praksis, men at det også kan føre til begrensinger i barnevernsarbeiderens muligheter for å utøve skjønn og tilpasse seg individuelle behov hos barn og deres familier. Hun argumenterer dermed for behovet for en balansert tilnærming.

Duncan (2012, s. 31- 43) setter fokus på hva som virker i terapi. Han viser til Lambert (1986) sin forskning som gjennom flere tiår identifiserte fire faktorer som gjør at terapien virker; metode/ teknikk (15%), utenomterapeutiske/ klientfaktorer (40%), relasjonsfaktorer (30%), placebo og håp og forventinger (15%). Duncan (2012) viser til flere forskere som finner at en positiv allianse mellom klient og terapeut er en av de faktorene som har stor betydning for et godt resultat i terapien (Horvath & Bedi, 2002; Horvath & Symonds, 1991; Martin et al., 2000). Mc Namee (2004) argumenterer for at familierapeuter i større grad kan forholde seg «promiskuøst» til modeller og teorier, i den forstand at man ikke binder seg kun til en modell eller teori. Det viktigste er å gi rom for den andres forståelse og la seg påvirke av denne, og at det er hva som er nyttig for den andre som bør være bestemmende for valg av tilnærming. Selv om denne forskningen omhandler terapi sammenfaller dette med studier som viser til relasjonens betydning også i sosialt arbeid. Halvorsen (2011) har blant annet i sitt doktorgradsarbeid vært opptatt av å få kunnskap om hva som må til for at relasjonen mellom hjelper og den som mottar hjelp skal oppleves som hjelpsom og virkningsfull. Studien undersøker de mest sentrale faktorene som har vist seg virkningsfulle, som menneskelighet, forståelse og anerkjennelse, og ser på hvordan de henger sammen. Studien viser til at det menneskelige er en forutsetning for å forstå, forståelse er en forutsetning for å anerkjenne og anerkjennelsen bidrar til at relasjonen virker (Halvorsen, 2011, s. 138). Denne studien viser til virkningsfulle faktorer som er sentrale innenfor den ikke- vitende posisjonen (Anderson, 2003).

I mitt litteratursøk har jeg funnet flere masteroppgaver som på ulikt vis berører studiens tema (Bjørke, 2022; Brügger, 2021; Koppang, 2019; Mannsåker, 2013) Studiene viser blant

annet til at det oppleves som utfordrende å balansere en refleksiv praksis i en normativ kontekst (Koppang, 2019). Jeg har valgt å utdype Bjørke (2022, s. 1 - 72) sin masteroppgave da tema ligger nært opp til mitt. Den undersøker familieterapeuters erfaringer med å innta en ikke- vitende posisjon i veiledning av fosterforeldre. Studien viser blant annet til at familieterapeutene har et ønske om å være ikke- vitende i møte med fosterforeldrene og at det å innta en ekspertposisjon oppleves som ubehagelig. Videre viser den til kompleksiteten med å kombinere den ikke- vitende posisjonen med veilederrollens rammer. I rammene ligger det blant annet å formidle ekspertkunnskap til fosterforeldrene. Dette beskrives som begrensende for utøvelsen av den ikke- vitende posisjon. Bjørke stiller seg avslutningsvis spørsmålet om vi kan si ja, takk, til både det å formidle kunnskap og samtidig innta en ikke- vitende posisjon. Dette spørsmålet vekket min nysgjerrighet, og har vært til inspirasjon for valg av tema.

Syrstad (2009) har i sin masteroppgave undersøkt rådgivningspraksisen i familievernet. Selv om denne studien tar utgangspunkt i familievernet finner jeg den interessant da jeg selv har intervjuet familieterapeuter og deres erfaringer med å innta en ekspertposisjon. I studien fremkommer det at terapeutene er opptatt av å se klientene som eksperter på egne liv, og at terapeutens ekspertrolle nedtones. Å innta en ekspertposisjon mente terapeutene kunne være direkte skadelig ved at dette kunne ødelegge for en refleksjonsprosess. Videre fremkom det i studien at terapeutene var opptatt av at praksisen skulle ha virkning. Råd ble sjelden gitt da terapeutene opplevde at dette gav kortvarig effekt. I tilfeller hvor klienten selv bad om råd, ville dette stille terapeutene i en ubehagelig posisjon. Dette utfordret terapeutenes syn på det å gi råd, og det satt terapeuten i en situasjon hvor klienten hadde en forventning til dem som var vanskelig å innfri (Syrstad, 2009, s. 82- 83).

Høiby & Ranger (2019, 298- 309) har skrevet en artikkel som baserer seg på en studie av helse- og sosialarbeideres samtalestil og rolle i motivasjons- og endringsarbeid. De har undersøkt hva som kjennetegner de profesjonelles samtalestil i samtaler som har som mål å skape endringer. De har også sett på hvilken profesjonell rolle som velges. Selv om denne artikkelen er skrevet med utgangspunkt i kurs i Motiverende Intervju (MI) anser jeg den som relevant da den min studie også handler om måter å samtale på innenfor en og helse- og sosialfaglig kontekst. Studiens hovedfunn viser til at det fortsatt er en ekspert tilnærming som dominerer. Likevel fremstår ekspertrollen som kamuflert ved at samtalene består av en

kombinasjon av stiler. Det som tydeliggjør ekspertposisjonens plass i samtaler er blant annet at åpne spørsmål og refleksiv lytting er lite brukt, at samtaler er preget av et spørsmål - svar mønster, og at den profesjonelle er styrende med tanke på innhold og retning i samtalen. For å skape større fleksibilitet i tilnæringsmåtene mener Høiby & Ranger at det er et behov for et oppgjør med det tradisjonelle synet på hjelperollen, og det må gis større plass til en mer lyttende, utforskende og samarbeidende tilnærming.

3.0 Metode

I dette kapittelet redegjøres det for studiens vitenskapsteoretiske ståsted, valgte metode, den praktiske gjennomføringen, og hvordan min forforståelse kan ha påvirket den. Videre presenteres valgt analysemetode, de sentrale perspektivene for denne metoden, og gjennomføringen av selve analysen. Forskningsetikk, studiens pålitelighet, gyldighet og overførbarhet presenteres til slutt.

3.1 Studiens vitenskapsteoretiske ståsted

Studios vitenskapelige ståsted har sin forankring i sosialkonstruksjonismen. Som forsker har jeg vært opptatt av informantenes erfaringer omkring studiens tema. Jeg har gjennom respektfull lytting og genuin nysgjerrighet forsøkt å forstå informantenes erfaringer, opplevelser og tanker omkring de fenomener som blir beskrevet. Med denne forståelsen vil min oppfatning av deres beskrivelser være sosialt konstruert gjennom språket og bli påvirket av den historiske, kulturelle og sosiale konteksten jeg er del av (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 34).

Jeg har valgt en hermeneutisk- fenomenologisk tilnærming i denne studien. En slik tilnærming søker å forstå menneskelig erfaring og tolkning av verden. Den kombinerer fenomenologiens fokus på menneskelig oppfatning av verden med hermeneutikken som tolker og forstår (Smith et al., 2022). Parallelt med dette vil mitt sosialkonstruksjonistiske ståsted påvirke hvordan jeg forstår informantene og hvordan jeg analyserer data.

Det er en epistemologisk diskusjon om hvorvidt det lar seg gjøre å kombinere fenomenologi og sosialkonstruksjonistisk ideer. Fenomenologien handler om å forstå og utforske «essensen» av menneskets livsverden mens sosialkonstruksjonismen handler om at vi sammen konstruerer kunnskap (Gergen, 2010; Lock & Strong, 2014). Jeg har valgt å lene meg til litteratur som viser til at de er ulike perspektiver, men kan gå sammen og utfylle hverandre. Både Alvesson & Sköldbberg (2018, s. 29) og Lock & Strong (2014, s. 19) viser til at sosialkonstruksjonismen har sine røtter i fenomenologien. Selv om fenomenologien er opptatt av personens egne perspektiver, opplevelse og forståelse vil disse ifølge Heidegger alltid være påvirket av språk og kultur gjennom våre mange og varierte forhold til andre

(Smith et al., 2022, s. 140). Slik jeg forstår dette samsvarer det med sosialkonstruksjonistiske ideer om hvordan mening skapes mellom mennesker gjennom språket. Dallos & Vetere (2005, s. 58) viser også til hvordan mening skapes mellom informant og forsker ved fenomenologiske metoder. Forskeren vil gjennom intervjusituasjoner og analyseprosessen utforske og tolke informantens livsverden og mening vil skapes gjennom forskerens forståelse av den.

Jeg vil videre presenteres fenomenologien og hermeneutikken og vise på hvilken måte disse har stått sentralt i studien.

3.2.1 Fenomenologi

Fenomenologi er en filosofisk tilnærming som er opptatt av presise beskrivelser av menneskers opplevelser og forståelse. Fenomenologiens formål er å føre oss tilbake til «tingene i seg selv» (Lock & Strong, 2014, 62). Edmund Husserl, Martin Heidegger og Maurice Merleau-Ponty er ledende filosofer innenfor fenomenologi. De arbeidet alle på måter forenelig med kjernefenomenologien, men de gjorde det på hvert sitt vis (Smith et al., 2022, s. 7). Husserl regnes som den moderne fenomenologiens grunnlegger. Han var opptatt av erfaringsbevissthet. Det var viktig for han å gjøre en nøye undersøkelse av menneskelig erfaring. Han mente at bevisstheten som er det første vi erfarer selv er intensjonal. Det vil si at bevisstheten vår er rettet mot noe (Smith et al., 2022, s. 8-11). Heidegger begynte sin filosofiske karriere som student av Husserl. Han utviklet fenomenologien i en mer ontologisk og eksistensialistisk retning. Han var opptatt av å utforske menneskets væren, og hva det vil si å være. Han mente at vår væren ikke foregår isolert fra våre medmennesker og verden rundt oss, men vil være under konstant påvirkning (Smith et al., 2022, s. 12- 13). Merleau-Ponty videreutviklet Heideggers eksistensielle fenomenologi. Han vektla spesielt menneskets kroppslige væren i verden. Han mente at det er gjennom berøring, hørsel, smak, syn, lukt og bevegelse i, eller gjennom fysiske rom vi kan begripe og forstå verden (Brottveit, 2018, s. 47).

Fenomenologi er sentral i studien ved at jeg har ønsket å studere ulike fenomener, ekspertposisjon og ikke- ekspertposisjon slik de opptrer for familierapeuter i veiledning. Jeg har tatt utgangspunkt i deres erfaringer og forståelse, og forsøkt å trekke ut det

meningsbærende gjennom å studere de erfaringene familieterapeutene har. Dette innebærer at jeg som forsker må åpne meg for fenomenene slik de blir beskrevet av mine informanter, og tilstrebe å legge til side mine tidligere antakelser om dem. Dette betegnes av Husserl som epochè (Lock & Strong, 2014. 60).

3.2.2 Hermeneutikk

Hermeneutikk betegnes som en fortolkende vitenskap og er opptatt av å forstå og fortolke mening og konstruere nye meningssammenhenger av den virkeligheten som studeres (Brottveit, 2018, s. 29). Heidegger har bidratt i utviklingen av hermeneutikken. Han så det som umulig å se på et fenomen uten forståelse og tolkninger, og betegnet fenomenologien som en hermeneutisk virksomhet (Smith et al., 2022, s. 19). Hans- Georg Gadamer har fornyet hermeneutikken (Thomassen, 2006, s. 86). Han videreutviklet den hermeneutiske sirkel som er sentral innenfor hermeneutikken. Den viser en vekselvirkning mellom helhet og del, helheten ut fra delen og delene ut fra helheten. Gadamer gav sirkelen en ny forståelse ved å trekke leseren inn i sirkelen. Han mente at det er vår forforståelse som gjør det mulig for oss å begynne å forstå. I følge Gadamer vil vi alltid forstå noe på bakgrunn av tidligere oppfatninger og førforståelse og vår forståelse vil dermed ikke være forutsetningsløs (Krogh, 2014, s. 51 – 55).

Ved å lytte til familieterapeutenes fortellinger, har jeg søkt mening og forståelse av deres meningsskaping, kalt dobbelt hermeneutikk (Smith et al., 2022, s. 3). Jeg har i analysen vekslet mellom å undersøke deler ut fra helheten og helheten ut fra delene. De erfaringene familieterapeutene har delt har ført til tykkere beskrivelser av meningsinnhold og gjennom dette har jeg utviklet en ny forståelse av deres erfaringer. Her vises den hermeneutiske sirkel (Smith et al., 2022, s. 22-23). Gjennom tolkningsprosessen har jeg forsøkt å være reflektert og kritisk til min egen forståelse da den vil påvirke resultatene som kommer frem i studien.

3.3 Metodisk tilnærming – kvalitativ metode

Innenfor samfunnsvitenskapen studeres virkeligheten ved hjelp av to vitenskapelige tilnærminger: kvalitative og kvantitative metoder. Disse tilhører to ulike vitenskapelige paradigmer, det fortolkende og positivistiske paradigmet (Malterud, 2017, s. 26-27). Selv om

de innehar ulikheter i måter å forstå kunnskap på kan de likevel kombineres i ett og samme forskningsprosjekt og kalles da «mixed methods» (Malterud 2017, 202). Hvilken metodisk tilnærming som benyttes vil være påvirket av vårt epistemologiske ståsted og har med den generelle tilnærmingen vi har til forskning (Langdridge, 2006, s. 253). Metoden er derimot den konkrete fremgangsmåten vi velger og vil være avhengig av problemstillingen (Malterud, 2017, s. 32).

I denne studien ønsker jeg å undersøke familieterapeuters erfaringer med å innta både en ekspert og ikke- ekspertposisjon i veiledning av fosterforeldre. Jeg har søkt en detaljert beskrivelse av informantenes tanker og erfaringer gjennom en nær kontakt med dem. En kvalitativ tilnærming er egnet når man ønsker å få frem en dypere forståelse av menneskelige egenskaper som blant annet erfaring og opplevelser (Malterud, 2017, s. 31). Den er fleksibel og tillater forskeren å tilpasse seg endringer, utfordringer eller nye funn underveis i studien (Thagaard, 2018, s. 16). En slik tilnærming ligger nærmest eget vitenskapelige ståsted, og oppleves som best egnet for å besvare studiens problemstilling. Jeg har derfor valgt en kvalitativ tilnærming i studien.

3.3.1 Kvalitativt intervju

Kvalitative intervjuer legger til rette for en dypere forståelse av informantenes meninger, holdninger og erfaringer (Thagaard, 2018, s. 89). I studien er jeg opptatt av å få innsikt i hvordan informantene opplever å innta ulike posisjoner i veiledning. Derfor mener jeg at kvalitative intervjuer er en velegnet metode for å utforske studiens tema og besvare studiens problemstilling. Et intervju vil legge til rette for dialog mellom forsker og informant, hvor informanten får mulighet til å dele sine erfaringer, gå i dybden og gi detaljerte beskrivelser (Smith et al., 2022, s. 54). Samspillet som oppstår mellom informant og forsker vil være med på å danne kunnskapen som kommer frem gjennom intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 49). I kvalitative intervjuer vil forskeren være opptatt av informantens «livsverden». Med livsverden menes verden slik vi møter den i hverdagen uavhengig av og forut for alle forklaringer (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 46). Informanten bestemmer hva og hvor mye hen ønsker å formidle med utgangspunkt i valgte tema. Likevel vil det være en asymmetri i relasjonen mellom informant og forsker ved at det er forskeren som planlegger temaer for intervjuet, definerer intervjusituasjonen og driver intervjuet fremover (Thagaard,

2018, s. 91-92). Hvordan jeg har forholdt meg til dette i mine intervjuer vil bli beskrevet nærmere under kapittel 3.3.5.

3.3.2 Utforming av intervjuguide

Før jeg begynte utformingen av intervjuguiden leste jeg litteratur fra Kvale & Brinkmann (2019), Langdridge (2006), Smith et al. (2022) og Thagaard (2018). Jeg hentet også inspirasjon fra kollegaer som har god kunnskap og erfaring om valgte tema, og jeg diskuterte spørsmålene med min veileder.

Kvalitative intervjuer kan utformes på ulike måter, fra ustrukturerte til strukturerte intervjuer. Jeg valgte å benytte en delvis strukturert tilnærming. Et delvis strukturert intervju gir rom for fleksibilitet. Den består av hovedspørsmål som stort sett er lagd på forhånd, og oppfølgingsspørsmål for å utdype intervjupersonens erfaringer (Thagaard, 2018, s. 90 – 91). Denne tilnærmingen gav meg som novise en rettesnor, og hjalp meg å forberede hva jeg ønsket dypere forståelse og kunnskap om. Den kan også gjøre det lettere å sammenligne dataene og svarene i etterkant av intervjuet. For informanten kan en slik tilnærming gi muligheten til å bringe inn konkrete og utfyllende informasjon rundt det de er opptatt av å formidle i intervjuet (Langdridge, 2006, s. 56-57).

Under utformingen av intervjuguiden var jeg opptatt av å lage åpne spørsmål som skulle bidra til å frembringe dypere forståelse og utvidet kunnskap om studiens tema. Utformingen av intervjuguiden er inspirert av «Tre- med- grenser- modellen» som representeres av Rubin & Rubin (2012, s. 123 – 125). Her representerer stammen de sentrale temaer i intervjuet, og grenene representerer de oppfølgende spørsmålene. De sentrale temaene for studien ble utgangspunktet for hoveddelen i intervjuguiden. Deretter utarbeidet jeg oppfølgingsspørsmål innenfor hvert tema som var ment som hjelp til å utdype intervjuerens erfaringer. I følge Thagaard (2018, s.101) er det en fordel å starte med spørsmål som kan berolige og skape trygghet rundt intervjusituasjonen. Jeg valgte derfor å organisere rekkefølgen slik at et nøytralt hovedspørsmål ble stilt først, med aktuelle oppfølgings spørsmål. Dette var spørsmål jeg tenkte de fleste informantene ville synes var greit å snakke om. Deretter kom de sentrale temaene for intervjuet, før det ble utformet et avsluttende hovedspørsmål med aktuelle oppfølgingsspørsmål til slutt. Denne organiseringen hadde som

formål å bidra til en tillitsfull atmosfære i starten av intervjuet, god flyt underveis, og å skape en god avslutning.

I kvalitative intervjuer foreslår Smith et al. (2022, s. 57) å bruke mellom seks til ti spørsmål avhengig av emnet som skal belyses. Min intervjuguide bestod av åtte hovedspørsmål med flere oppfølgingsspørsmål (Vedlegg 2).

Jeg gjennomførte et pilotintervju med en bekjent som har samme bakgrunn og erfaring som de jeg ønsket å intervju. Dette var en nyttig prosess hvor vi fikk reflektert rundt spørsmålene, og gjort noen viktige justeringer. I følge Thagaard (2018, s. 95) er det viktig at spørsmålene er så konkrete som mulig når vi spør om intervjupersoners erfaringer. Vi diskuterte om mine spørsmål var for generelle. Jeg valgte å beholde spørsmålene slik de var utformet fordi jeg ønsket at informantene skulle få muligheten til å snakke fritt og å reflektere over sider ved hovedspørsmålene som ble viktige for dem. Jeg så imidlertid viktigheten av å benytte oppfølgingsspørsmål underveis for få utdypet informantenes fortellinger.

3.3.3 Strategisk utvalg

I studien benyttes analysemetoden Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). Dette er en metode som inviterer et lite utvalg informanter til å gi detaljerte og rike beskrivelser av deres erfaringer omkring studiens tema (Smith et al., 2022, s. 53). Jeg valgte å intervju fire informanter. Jeg gjorde en vurdering om antall informanter var tilstrekkelig for å besvare studiens problemstilling etter å ha gjennomført og transkribert alle intervjuene (Thagaard, 2018, s. 59). Ved mindre utvalg blir det viktig å foreta et strategisk utvalg slik at analysen av data kan gi en forståelse av studiens tema (Thagaard, 2018, s. 54). Det ble tatt hensyn til ved at jeg bestemte meg for hvilken målgruppe som var aktuell for studien, og valgte ut fra dette informanter som hadde relevant erfaring for å belyse studiens problemstilling (Johannessen et al., 2016, s. 115). Jeg valgte å intervju familieterapeuter som hadde minimum et års erfaring med å gi veiledning til fosterforeldre. Med utgangspunkt i disse kriteriene vurderte jeg at informantene ville ha et tilstrekkelig grunnlag til å reflektere omkring studiens tema. Jeg vurderte at det ikke ville ha betydning for temaet og problemstillingen hvorvidt

familie terapeutene arbeidet innenfor det kommunale eller det statlige barnevernet, og valgte dermed å inkludere begge.

3.3.4 Rekruttering av informanter

Jeg har benyttet meg av snøballmetoden for å rekruttere aktuelle informanter. Jeg kontaktet bekjente innenfor fagmiljøet som hadde de egenskapene og kvalifikasjonene jeg vurderte som relevante for problemstillingen, og fikk hjelp til å finne informanter med de samme egenskapene (Thagaard, 2018, s. 56). Det resulterte i fire aktuelle informanter, to fra det kommunale og to fra det statlige barnevern. For å ivareta prinsippet om at alle som deltar i et forskningsprosjekt skal gi sitt informerte samtykke, fikk jeg kun navn på aktuelle informanter som hadde samtykket til at informasjonen ble gitt (Thagaard, 2018, s. 57). Informantene ble kontaktet og de fikk oversendt et informasjonsskriv hvor det blant annet gis informasjon om studiens formål, gjennomføringen, og følgende av å delta (Vedlegg 1).

3.3.5 Gjennomføring av intervjuene

Når jeg skulle i gang med intervjuene var jeg opptatt av å legge til rette for en tillitsfull og trygg atmosfære. I følge Thagaard (2018, s. 105) får intervjuet en dårlig kvalitet dersom vi ikke lykkes med dette. Informantene fikk selv bestemme hvor intervjuet skulle finne sted. Alle informantene valgte å ha intervjuene på arbeidsplassen sin. Jeg var bevisst på at intervjuet innebærer en asymmetrisk maktrelasjon (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 52). Før opptakeren ble satt på informerte jeg om studien, om konfidensialitet og hva lydopptaket skulle brukes til. Jeg minnet informantene om at de selv bestemte hvor mye de ønsket å formidle. Jeg sjekket også ut om de hadde noen spørsmål (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 160). Målet var å legge et godt grunnlag for fortrolighet og gjensidighet i intervjusituasjonen (Thagaard, 2018, s. 92).

I et intervju er det forskeren som blir det viktigste forskningsinstrumentet. Å lære seg forskningsintervjuets håndverk er dermed avgjørende for kvaliteten på den kunnskap som produseres i intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 85). Jeg brukte mye tid på å forberede meg på å bli en god håndverker i intervjusituasjonen. Selv om jeg har mange års erfaring med å samtale med mennesker i ulike livssituasjoner, kan manus og struktur få unødvendig stor plass når jeg blir usikker. Jeg bestemte meg for å lære hovedspørsmålene på forhånd slik

at jeg kunne frigjøre meg fra manus. Intervjuets formål var å få frem informantenes erfaringer om studiets tema, og jeg var bevisst på å ikke stille spørsmål som hadde som mål om å få bekreftet egne tanker og meninger.

Jeg valgte å innta rollen som en novise i møte med informantenes erfaringsverden. Jeg bestrebet meg på å være nysgjerrig på det informanten formidlet, lytte aktivt og frigjøre meg fra mine fastlagte oppfølgings spørsmål. Dette hjalp meg til å stille oppfølgende spørsmål med utgangspunkt i det informanten var opptatt av. Jeg valgte likevel å holde strukturen ved å invitere dem til å utdype fenomener som opplevdes viktige for studiens tema.

Jeg forsøkte å utvikle en god balanse mellom å lytte og å stille spørsmål slik at informantene fikk anledning til å fortelle fritt uten å bli avbrutt. Jeg anvendte meg også av *prober* underveis i intervjuet ved at jeg gav positive tilbakemeldinger til informanten, gav korte responser som «ja», «mmm», nikk med mer (Thagaard, 2018, s. 96). Ved det siste intervjuet opplevde jeg at balansen mellom å lytte og å stille spørsmål ble utfordret ved at informanten svarte kort på spørsmålene som ble stilt. Jeg var ikke forberedt på dette da de andre informantene hadde gitt utdypende svar. Jeg ble usikker, og strevde med å skape en god flyt i samtalen. Da jeg senere hørte på lydopptaket, ble jeg bevisst på at pausen som oppsto etter informanten hadde svart, fort ble brutt ved at jeg tok ordet og fortsatte å stille spørsmål. Jeg oppdaget at dette også var gjennomgående i de andre intervjuene. Jeg var mindre tilbaketent enn jeg trodde. Jeg observerte samtidig at der jeg klarte å la pausen få rom, bidro det til at informanten igjen tok ordet og reflekterte videre.

Jeg avsluttet intervjuet med en *debriefing* ved at jeg spurte informantene om det var noe mer de ønsket å fortelle, om deres opplevelse av intervjuet for deretter å anerkjenne deres bidrag (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 161).

3.3.6 Transkribering av intervjuene

«Transkribering er å overføre tale til skriftlig form» (Langdridge, 2006, s. 257).

Jeg benyttet meg av lydopptaker under intervjuene, og hadde til sammen litt over fire timer med lydopptak. For å bli godt kjent med dataene ønsket jeg å utføre transkriberingen selv. Transkriberingen ble gjort rett i etterkant av hvert intervju.

I gjennomføringen av intervjuene valgte jeg å ikke notere noe underveis, men å være aktivt lyttende og tilstede. Når et intervju var ferdig, hørte jeg umiddelbart på opptaket. Deretter transkriberte jeg så nøyaktig som mulig ved å transkribere ord for ord. Jeg transkriberte hvert ett mmm, ehmm, hmmm, og lignende. Dette anses å være tilstrekkelig for en fenomenologisk analyse hvor fokus er på innholdet i hva som blir sagt. Da konteksten er svært viktig innenfor kvalitativ forskning, valgte jeg også å transkribere mine egne spørsmål, kommentarer og uttalelser. Når jeg var ferdig med å transkribere valgte jeg igjen å høre gjennom intervjuet for å dobbeltsjekke om noe informasjon var gått tapt (Langdridge, 2006, s. 259 – 261). (Vedlegg 3).

3.3.7 Egen forforståelse

«Det er ikke hva du ser på, som betyr noe; det er hva du ser» (Henry David Thoreau, 2020).

Forforståelse er den ryggsekken jeg bringer med meg inn i studien og den vil påvirke hvordan jeg samler inn data, leser og tolker den kunnskapen som kommer frem gjennom intervjuene. Ryggsekken kan gi næring og styrke til studien, men kan også skape utfordringer. Som tidligere nevnt er jeg familieterapeut, og har arbeidet med veiledning av fosterforeldre i mange år. Min motivasjon for studiens tema var på bakgrunn av min egen forforståelse. Jeg har gjort erfaringer med å innta både en ekspert og ikke- ekspertposisjon i veiledning av fosterforeldre, og har blitt usikker på posisjonens plass i veiledningen. Det var derfor med en genuin nysgjerrighet jeg ønsket å utforske andre familieterapeuters erfaringer omkring dette tema. Formålet har vært å utforske tema med andre øyne og denne forforståelsen kan være et legitimt motiv som kan være nyttig for prosessen (Malterud, 2017, s. 45).

Utfordringen kan være at jeg har god kjennskap til kulturen jeg studerer. Dette kan bidra til at jeg ikke blir nysgjerrig på forhold som er selvsagte for meg. Det vil dermed være lettere å stille spørsmål som er selvfølgelig for informanten dersom du har lite informasjon om den

kulturen som studeres (Thagaard, 2018, s. 80). Det kan også være en utfordring å ikke forfølge temaer som vekker spesiell interesse hos forskeren med mål om å få bekreftet egne tanker og meninger (Malterud, 2017, s. 42). Dette var noe jeg forsøkte å være oppmerksom på underveis i intervjuene.

Jeg har gjennom prosessen prøvd å ha et aktivt og bevisst forhold til min forforståelse. Likevel er jeg klar over at den har påvirket meg både bevisst og ubevisst. Tema for studien er utviklet på bakgrunn av min forforståelse. Det samme gjelder utformingen av spørsmålene i intervjuguiden. Forforståelsen har også preget hvordan jeg tolker informantens fortellinger, og hvilke temaer og funn jeg har valgt å trekke frem. I tillegg vil oppfatninger jeg ikke selv er bevisst også være med på å påvirke prosessen. Disse blindsonene kan være skjult for både meg og andre, men de blindsoner som er skjult kun for meg kan andre hjelpe meg til å se. Jeg har dermed søkt råd hos kollegaer og veileder underveis for å forebygge at mine forforståelser skulle komme i veien for prosessen (Malterud, 2017, s. 42).

3.4 Analyse

Her presenteres valg av analysemetode, Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) og de teoretiske perspektivene som er sentrale for denne metoden. Videre vises gjennomføringen av analysestegene før jeg til slutt presenterer forskningsetikk samt reliabilitet, validitet og overførbarhet knyttet til studien.

3.4.1 Interpretative Phenomenological Analysis, IPA

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Interpretative Phenomenological Analysis som analysemetode, heretter benevnt som IPA. Metoden ble utviklet av Jonathan Smith på begynnelsen av 1990- tallet og er en kvalitativ innfallsvinkel til forskning. IPA ble utviklet innenfor psykologien, men har vist seg anvendbar også innenfor blant annet helse- og sosial sektoren. Denne metoden er opptatt av menneskers erfaringer og meninger omkring temaer som blir tatt opp (Smith et al., 2022, s. 4). Jeg vurderte IPA som en nyttig og hjelpsom analysemetode fordi den har en egnet teoretisk forståelsesramme, og fordi jeg ønsket å få en fyldig og rik beskrivelse av familierapeuters erfaringer knyttet til studiens tema.

De teoretiske perspektivene som er sentrale for IPA er fenomenologi, hermeneutikk og ideografi (Smith et al., 2022, s.7).

IPA er fenomenologisk fordi metoden er opptatt av å forske på menneskers væren i verden. IPA er hermeneutisk fordi informantene forsøker å finne mening i fenomenet gjennom egen forståelse og tolkning, og fordi tolkningsarbeid er en del av forskningsprosessen.

IPA er ideografisk fordi den ønsker å vite i detalj hvordan opplevelsen for en gitt person, i en gitt kontekst forstår et gitt fenomen. Forskeren er opptatt av informantens spesielle, unike beskrivelser, og søker denne dybden gjennom en grundig analyseprosess. Gjennom å være opptatt av detaljer og gå i dybden kan dette føre oss nærmere det universelle (Smith et al., 2022, s. 9- 24). Som ideografisk forsker har jeg studert informantene hver for seg, uavhengig av hverandre. Jeg har vært opptatt av å få en detaljert innsikt i hvordan de selv erfarer og tillegger fenomenene ekspert og ikke- ekspertposisjon mening. Selv om informantene i studien er få, er derimot innholdet og dybden i hvert av intervjuene detaljrike.

3.4.2 Stegene i analysen

Jeg vil i analysemetoden lene meg til Smith et al. (2022) sine syv analysesteg. Da dette er første gangen jeg benytter meg av IPA har jeg stort sett valgt å følge stegene slik de er beskrevet. Jeg har likevel valgt å tilnærme meg steg fem på en litt annen måte da jeg ikke ble fortrolig med fremgangsmåten slik den er beskrevet. Dette er, slik jeg forstår, i tråd med Smith et al. (2022, s. 76), som oppfordrer til å være kreative i måten man tilnærmer seg analysen på.

Steg en, lese og re- lese

Det første steget i analysen handler om å få tak på informantens livsverden og fange det overordnede meningsinnholdet gjennom «fri lesing». Jeg begynte å bearbeide materialet ved å lese og lytte til transkripsjonene samtidig. Ved å gjøre det slik ble det lettere for meg å legge bort erindringer, få med meg flyten, rytmen og stemningen underveis i intervjuet. Jeg opplevde at dette bidro til at jeg klarte å komme nærmere informantens livsverden (Smith et al., 2022, s. 78- 79) Informantens beskrivelser ble undersøkt ved å legge epoche til grunn; å forsøke å søke oppmerksomt på informantens forståelse og legge min egen til side (Lock &

Strong, 2014, s. 60). Jeg opplevde dette som krevende, men fikk hjelp av å stille følgende støttespørsmål underveis: «Hva ser jeg?» og ikke: «Hva ser jeg etter?».

Steg to, innledende analyse

Jeg begynte steg to med å understreke meningsbærende utsagn fra transkripsjonen.

Deretter laget jeg en tabell med tre kolonner hvor informantens egne utsagn ble plassert i midten. I høyre kolonne begynte jeg å notere nøkkelord og meningsfortetninger av teksten som var relevante ut fra problemstilling og forskerspørsmål. Dette hjalp meg å strukturere deltakernes tanker og erfaringer. Jeg forsøkte å ha et fenomenologisk fokus ved å bruke egne ord så tett opp mot informantens for å beskrive min forståelse av det de uttrykte. Jeg var også opptatt av å legge merke til blant annet pauser, gjentakelser, toneleie, følelser og kontekst for å se nærmere på om dette kunne fortelle meg noe om det informantene formidlet. Dette bidro til ytterligere kommentarer som besto av mer hermeneutisk og reflekterende arbeid for meg (Smith et al., 2022, s. 79- 86).

Før jeg startet med steg tre, tok jeg bort all tekst i midtre kolonne som ikke fremsto som meningsbærende relatert til problemstilling og forskerspørsmål.

Steg tre, fortolkning og abstraksjon

I venstre kolonne begynte jeg forsiktig å tolke og reflektere omkring min forståelse av det meningsbærende i intervjuene relatert til teori, egne ideer, undringer og spørsmål som dukket opp (Vedlegg 4). Dette tok meg lenger bort fra informantene ved at jeg inkluderte mer av min forståelse. I steg tre blir helheten av intervjuet analysert i deler, før disse samles i en ny helhet på slutten av analysen. Denne prosessen betegnes innenfor hermeneutikken som den hermeneutiske sirkel (Smith et al., 2022, s. 86 -87).

Selv om jeg er klar over at min epoche skal «temmes», bidro mitt engasjement til at jeg ikke alltid klarte å skille steg to og tre. Jeg tillot meg derfor å notere overordnede temaer som vokste frem underveis i venstre kolonne der det ble naturlig, samtidig som jeg noterte nøkkelord og meningsfortetninger av teksten.

Steg fire, mønstre og sammenhenger

I tråd med Smith et al. (2022, s.90 - 94) valgte jeg å lete etter erfaringsutsagn som handlet om det samme, så på hvordan de passet sammen, for så å samle dem i grupper. Deretter klippet jeg ut både informantenes erfaringsutsagn og min forståelse og tolkning av disse slik at hvert av utsagnene ble vist på et eget stykke papir. Hvert av utsagnene ble merket med linjenummer og intervjuene fikk hver sin farge. Dette var en kreativ prosess hvor erfaringsutsagn ble lagt utover gulvet, flyttet rundt slik at de var tilfeldig fordelt og ble analysert på tvers (Vedlegg 5).

Steg fem, organisering av temaer

Ved å analysere mønstre og sammenhenger fikk jeg gradvis en formening om aktuelle erfaringstemaer (Smith et al., 2022, s. 94 - 99). Utsagnene til hver av erfaringstemaene ble gruppert og lagt i hver sin konvolutt. Disse ble merket med navn på aktuelle erfaringstemaer (Vedlegg 5).

Steg seks, bevege seg åpent til neste intervju

I tråd med IPA sitt ideografiske perspektiv ble de fire intervjuene analysert til og med steg fem, før jeg startet med steg seks. I dette steget skal du gå til neste intervju og legge til side forskerens tanker, tolkninger og temaer som har kommet frem gjennom tidligere intervjuer. Jeg opplevde det krevende å legge epoche til grunn, men strukturen i trinnene hjalp meg til i større grad å legge tidligere intervjuer til side (Smith et al., 2022, s. 99- 100).

Steg syv, arbeide med personlige erfaringstemaer for å utvikle gruppens erfaringstemaer

Siste steg i analysen handler om å se etter mønstre av likheter og forskjeller på tvers av de personlige erfaringstemaene (Smith et al., 2022, s. 100- 101). Frem til dette steget har hvert av intervjuene hatt en individuell organiseringslogikk. Jeg valgte å legge alle konvoluttene med aktuelle erfaringstemaer utover gulvet og begynne å lete etter sammenhenger på tvers av intervjuene. Til slutt ble det tydelig for meg det som ble studiens hoved og underfunn. Jeg laget deretter nye konvolutter med navn på funnene og samlet informantenes erfaringsutsagn tilhørende hvert funn i disse. Dette var til god hjelp når jeg skulle begynne å skrive ut funnene.

3.5 Forskningsetikk

«Etikk dreier seg først og fremst om forholdet mellom mennesker, det vil si spørsmålet om hva vi kan og ikke kan gjøre mot hverandre» (Johannessen et al., 2016, s. 83).

I studier som omhandler mennesker er det forskerens oppgave å gjøre seg kjent med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora. De er gitt av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi (NESH). (URL).

Denne studien er meldt inn og godkjent av NSD, Norsk Senter for forskningsdata som fra 01.01.22 ble til Sikt, Kunnskapssektorens tjenesteleverandør (URL) (Vedlegg 7).

Informantene har i forkant av intervjuet mottatt et informasjonsskriv hvor det blant annet gis informasjon om studiens formål, gjennomføringen, og følgende av å delta. Det er innhentet skriftlig samtykke fra alle informantene (Vedlegg 1). Det kan være utfordrende å vite hvor mye informasjon som kan gis om studien. Flexibiliteten som kjennetegner den kvalitative tilnærmingen, kan innebære at studien endrer seg underveis og ved å gi for detaljert informasjon kan dette påvirke informantene (Thagaard, 2018, s. 23).

Jeg har i studien samlet inn personopplysninger som er direkte identifiserbare og disse er behandlet konfidensielt (Johannessen et al., 2016, s. 89). For å sikre informantenes anonymitet har jeg valgt å gjengi alle sitater på bokmål. Jeg har også benyttet pseudonymer som et alternativ til informantenes riktige navn og endret på andre identifiserbare opplysninger som kjønn og alder. All data er lagret på et trygt sted (Vedlegg 6). Da jeg har forsket i et relativt lite miljø har jeg valgt å gi konfidensiell behandling av opplysninger prioritert fremfor å legge til rette for etterprøvbarehet (Thagaard, 2018, s. 24- 25).

Som forsker har jeg et ansvar for at deltakelse i studien ikke får konsekvenser for informantene. Jeg har gjennom hele prosessen forsøkt å arbeide ut fra en grunnleggende respekt for hver enkelt informant (Thagaard, 2013, s 27).

3.6 Pålitelighet, gyldighet og overførbarhet

Hvordan vi kan vurdere kvaliteten på forskningen er basert på begrepene reliabilitet, validitet og generalisering. Begrepene er opprinnelig knyttet til kvantitativ forskning og innenfor kvalitativ forskning har begrepene reliabilitet og validitet et annet betydningsinnhold (Thagaard, 2018, s. 19). Selv om dette er en kvalitativ studie ønsker jeg likevel ikke å forkaste begrepene, men å omdefinere de til pålitelighet, gyldighet og overførbarhet slik at de passer inn i studien (Kvale & Brinkmann, 2019, s. 276).

Reliabilitet knyttes til forskningens pålitelighet. Det handler om å sikre at studiens resultater kan bli gjengitt av andre forskere med samme data og metoder, og gi samme resultat. For å sikre pålitelighet har jeg forsøkt å være transparent ved å redegjøre for alle valg, handlinger og vurderinger i løpet av forskningsprosessen. Jeg har også forsøkt å skille på informantenes utsagn og hva som er mine tolkninger og vurderinger (Thagaard, 2018, s. 188).

Validitet handler om forskningens gyldighet. Det handler om å sikre at funnene i studien er relevante og meningsfulle, og at de har relevans for det studien ønsker å undersøke. Jeg har forsøkt å være transparent gjennom å redegjøre for min forforståelse og mitt vitenskapelige ståsted som ligger til grunn for mine tolkninger. Videre har jeg valgt å gå grundig og kritisk gjennom analyseprosessen, og en kollega har gjort en kritisk vurdering av mine analyser. Resultatene fra studien er sett opp imot sammenlignbare studier, og forskjellene har jeg forsøkt å reflektere omkring i kapittel 5.0 (Thagaard, 2018, s. 189- 191).

Overførbarhet handler om hvorvidt de tolkningene som er gjort i denne studien kan ha en generell relevans. Denne studien har kun fire informanter noe som vanskeliggjør overførbarhet. Samtidig kan tema som er belyst i denne studien være relevant for lesere i ulike hjelperoller både innenfor veiledning og terapi, og kan dermed være nyttig også i andre sammenhenger (Malterud, 2017, s. 24).

4.0 Funn

I dette kapitlet gis det en kort presentasjon av informantene. Deretter beskrives de funn som har kommet frem gjennom analyseprosessen. Funnene er vokst frem på bakgrunn av min fortolkning av informantenes spesielle og unike beskrivelser.

4.1 Kort presentasjon av informantene

For å ivareta informantenes anonymitet har jeg valgt å gi informantene fiktive navn. I et forsøk på å forenkle brukes navn som begynner på S til informantene som representerer det statlige barnevern, og K for de som representerer det kommunale barnevernet.

Kari har master i familieterapi og har arbeidet snart to år med veiledning av fosterhjem. Hun arbeider innenfor kommunalt barnevern.

Kine har videreutdanning i familieterapi og har arbeidet snart i 15 år med veiledning av fosterhjem. Hun arbeider innenfor kommunalt barnevern.

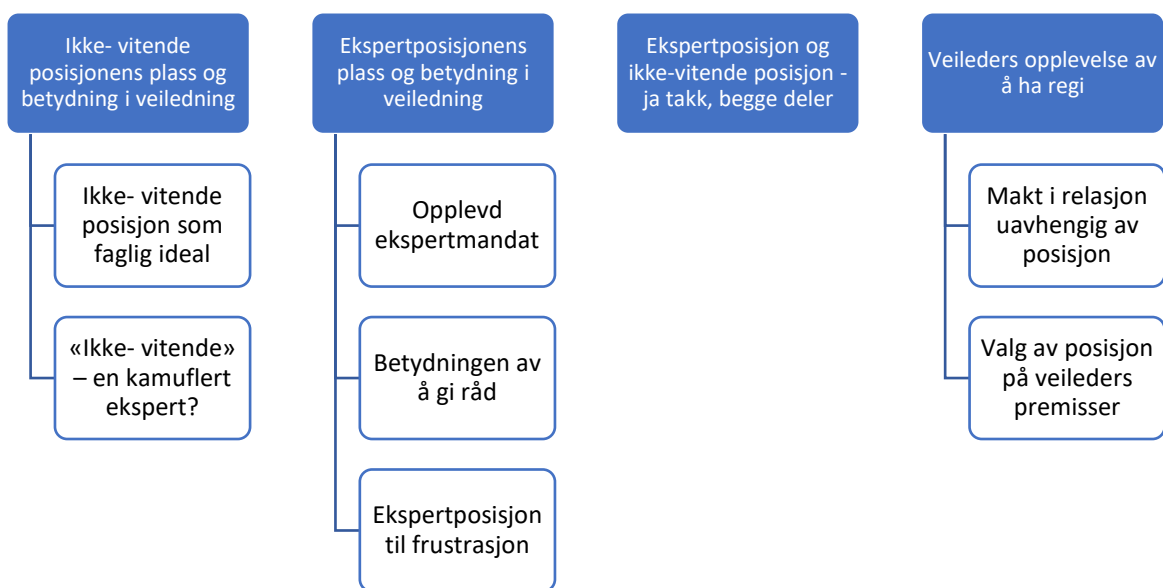
Sara har master i familieterapi og har arbeidet nesten 20 år med veiledning av fosterhjem. Hun arbeider innenfor statlig barnevern.

Simen har master i familieterapi og har arbeidet nesten 20 år med veiledning av fosterhjem. Han arbeider innenfor statlig barnevern.

Informantene har ulike arbeidsplasser.

4.2 Studiens funn

Studiens problemstilling og forskningsspørsmål har vært utgangspunkt for analysearbeidet. Jeg har gjennom analyseprosessen kommet frem til fire hovedfunn med til sammen syv underfunn:

Hvert hovedfunn med tilhørende underfunn blir presentert hver for seg. For å understøtte funnene vises det til direkte sitater fra informantene. Sitatene er gjengitt slik informantene selv har uttrykt det. Jeg markerer med [...] i sitatene der noe fra teksten er utelatt. Jeg har tillat meg å sette direkte sitater i kursiv og noen steder med innrykk for å gi leseren en oversiktlig presentasjon av funnene.

4.2.1 Ikke- vitende posisjonens plass og betydning i veiledning

Det første hovedfunnet handler om den ikke- vitende posisjonen og dens plass og betydning i veiledning. Hovedfunnet består av to underfunn. Disse viser til hvordan informantene opplever den ikke- vitende posisjonen som et ideal samtidig som posisjonen benyttes som en strategi for å oppnå ønskede mål for veiledningen.

4.2.1.1 Ikke- vitende posisjon som faglig ideal

«Det er idealet. Det tror jeg er veldig viktig» (Kari, l. 100).

Alle informantene er *«[...] opptatt av og prøver å etterstrebe å innta en ikke- vitende posisjon» (Kine, l. 80).* Det er denne posisjonen de tror på i betydningen av har som faglig

ideal, og ønsker å lene seg til. Kine, Kari og Simen opplever den ikke- vitende posisjonen som betydningsfull og hjelpsom for alle fosterforeldre. Kari opplever den også nyttig for seg selv, ved at den har gjort henne til en bedre saksbehandler. Sara forteller at det er denne posisjonen hun tror på, og den hun prøver å innta i utgangspunktet. Hun heller mot at posisjonen er nyttig for alle fosterforeldre, men nyanserer det noe ved at hun «[...] *tror den er mer riktig for noen enn for andre i det store og hele, også tror jeg det varierer litt i løpet av saken*» (l. 255 – 257). Hun har erfart posisjonen som mindre nyttig når noen akkurat har blitt fosterforeldre. I denne fasen opplever hun at fosterforeldre har større nytte av en ekspertposisjon. Kine snakker om det å innta en ikke- vitende posisjon ovenfor erfarne fosterhjem. «*Da føler jeg også atter det er mer effektivt å være i en ikke- vitende posisjon, at de verdsetter det da*» (l. 204 – 205). «*Ja, ja, da tror jeg at hvis de har hatt fosterbarn lenge, og jeg har en «ikke- vitende» rolle, så tror jeg de opplever det som godt og trygt og tillitsfullt*» (l. 209 - 210).

Alle informantene snakker om hvordan de forstår innholdet i begrepet.

«Ja, det er jo å følge dem da, kanskje først ta imot mye frustrasjon også, eh, hva som kommer siden. Hvis man møter dem slik og prøver å være åpen og nysgjerrig å, ja. Altså før når dem ringte så var jeg veldig sånn, jeg må løse det her. Jeg må ha et svar, ja, med da gjør vi slik, da setter vi inn tiltak (ler). Veldig fort i den tiltaksreisen, men mer og mer blitt sånn, hører dem ut» (Kari, l. 134 – 138).

Når de arbeider med utgangspunkt i denne posisjonen vises det, slik jeg forstår, gjennom å være «[...] *en som er mer lyttende, nysgjerrig og åpen, undrende. Eh, at man ikke vet hva som er lurt å gjøre, men at, men at det er mer et samarbeid da med den andre, eh, enn å være en som bestemmer og gir råd da*» (Simen, l. 29 – 32).

Simen forteller om fosterforeldre som ikke har opplevd å bli lyttet til, eller hørt i et system. Dette har forsterket hans opplevelse av at «[...] *det er kjempeviktig at de blir lyttet til og møtt med nysgjerrighet da*» (Simen, l. 135 – 136). Det er mye av dette den ikke- vitende posisjonen handler om ifølge han. Han viser også til at det å innta denne posisjonen innebærer å være åpen i møte med fosterforeldrene. I det legger han «[...] *det å være transparent da, og dele de indre tankene, dialogen jeg har da. Det er idealet*» (l. 191 – 192).

Samtidig forteller han om situasjoner hvor han synes det kan være vanskelig. Han har da mange forklaringer til seg selv på hvorfor han ikke anvender den åpenheten.

Videre viser alle informantene til at det å være «ikke- vitende» innebærer å dele hverandres kompetanse.

«[...] du vet best om ditt liv, og du vet best hva som er godt for deg, du vet best hva som er behandlende eller terapeutisk for deg, mmm, og at jeg egentlig bare skal hjelpe deg til å finne ut av det selv» (Kine, l. 40 – 42).

Slik jeg tolker Kine opplever hun at både fosterforeldrene og veiledere besitter hver sin ekspertise. Fosterforeldrene har ekspertise på sitt eget liv, mens veileders ekspertise ligger i å legge til rette for en kontekst for samtale hvor fosterforeldrene kan bli bedre i stand til å finne gode løsninger. Sara forteller at *«[...] når jeg kommer til en familie så, så kommer jeg til noen som jeg ser på som ehhh, likeverdige fagfolk, men vi representerer to ulike kompetanseområder»* (l. 109 – 111). Hun forteller at hun kan dele kunnskap ved å si noe om forskning, *«[...] for eksempel hjerneforskning og hvordan hjernen faktisk tar skade av tidlig omsorgssvikt og neglekt»* (l. 168 – 170). Ifølge henne har veileder en teoretisk forankring og fosterforeldrene en praksis forankring. Videre forteller Sara at hun har erfart at noen kan oppleve at den ikke- vitende posisjonen underkjenner veileders fagkompetanse. Hun opplever derimot ikke at *«[...] den underkjenner den kunnskapen jeg har, men at den blir, den kommer best til nytte dersom vi kan koble den sammen med kompetansen de har»* (l. 212 – 214) Kari forteller at hun tror at det å dele hverandres ekspertise også vil være *«[...] mye behageligere for fosterforeldrene [...]»* (l. 107).

Samtlige informanter opplever at det å innta en ikke- vitende posisjon åpner opp for andre samtaler og løsninger i veiledningen.

«Jeg opplever at ..., det kan åpne opp for andre samtaler da ehhh når jeg i veiledninger, fordi at jeg ikke låser meg fast i min fasit. At jeg, at ved å være mer lyttende og nysgjerrig da på hva de andre faktisk sier og, og ta utgangspunkt i det de forteller, så opplever jeg at det kommer fram andre ting, og at det er større mulighet at de eier sin egen forståelse og løsning da, enn at jeg forteller dem om at sånn her fungerer det, og da bør dere gjøre sånn» (Simen, l. 77 – 82).

Her viser Simen, slik jeg tolker han, til betydningen av det å være lyttende og nysgjerrig. Posisjonen kan også bidra til at fosterforeldrene eier sin egen forståelse. Dette er noe samtlige informanter er opptatt av. Sara beskriver hvordan både fosterforeldrenes og veileders ekspertise bidrar til å sikre et godt vurderingsgrunnlag. «*Vi får mer innspill, og blir mer, og det siste er, det du bestemmer selv, det eier du selv. Det du eier, det er mye lettere å gjennomføre og stå for, og være lojal mot da, enn om noen kommer og forteller deg hva du skal gjøre*» (l. 298- 300). Informantene beskriver også slik jeg forstår dem, at det å innta en ikke- vitende posisjon bidrar til en mer tillitsfull relasjon. Kari forteller at posisjonen hjelper til med å «*[...] få ut mer informasjon, og mere ehhh, dem tør å si liksom ting som det er. Det er ganske forbudte tanker ehhh som fosterforeldre kan ha sånn sett*» (l. 130 – 131). Slik jeg forstår Kine opplever hun at tillitten etableres ved at de «*[...] sammen finner ut av ... noe som funker da*» (l. 296- 297).

4.2.1.2 «Ikke- vitende» – en kamuflert ekspert?

*«[...] men det er klart. Jeg har jo helt klart et uttalt mål om at de skal endre mening»
(Sara, l. 169- 170).*

Kine, Simen og Sara forteller om veiledninger hvor de har et mål med å innta en ikke- vitende posisjon. Det kan være i situasjoner hvor de ønsker å få fosterforeldrene til å endre mening spesielt når de opplever at fosterforeldrenes forståelse ikke er til barnets beste. Kine forteller at hun ofte opplever å være i samtaler hvor hun mener at hun har rett. Hun inntar da en ikke- vitende posisjon med mål om å få fosterforeldrene til å endre mening. «*Ja, da ...hm ... (tenker) blir jeg kanskje enda mer «ikke- vitende». Sånn helt, sånn helt på siden. Hvis du ser for deg spekteret da, så tror jeg at jeg blir sånn, ja, men sier du det, og hvorfor det, og [...]*» (l. 306- 308). Slik jeg forstår Kine opplever hun at det er vanskelig å mene noe der fosterforeldrene er «*[...] veldig bastante for en ting, og ofte uregulerte også [...]*» (l. 309). Hun har, slik jeg forstår henne, erfart at det kan være lurt å innta en ikke- vitende posisjon for å få fosterforeldrene til å tenke mer i retning av det hun selv vurderer å være til barnets beste. Slik jeg forstår Simen forteller han om det samme:

«At jeg mere går inn i det de snakker om og prøver å utforske, ok, hva skjer da, når du sier sånn, eller når du gjør det, også sier de hva som skjer, også «borrer» jeg litt mer i det, sånn at, men jeg har et mål med det. Jeg har jo et mål, hvor jeg vil at de skal komme frem til det jeg selv tror er rett. Og da blir jeg jo ekspert på et vis, fordi jeg selv tenker at jeg sitter med en fasit på hva de bør gjøre, men jeg gjør det på en litt annen måte. Kanskje det blir litt kamuflert? En kamuflert ekspert?» (l. 58 – 63).

Sara forteller også om situasjoner hvor hun går i «[...] den fella og på en måte late som ... Jeg spør og later som jeg ikke vet, men vet egentlig, og det er, jeg kjenner at hvis noen brukte det mot meg ville jeg bli veldig provosert. [...] det blir fordummende. Så det, når man er i en ikke-vitende posisjon så må man være veldig forsiktig at du ikke faller over i det at du later som du ikke vet når du vet» (l. 307 - 312).

Slik jeg har lest og tolket Kari er innholdet i dette underfunnet ikke omtalt i hennes intervju. Hun er av den grunn ikke gjengitt her.

4.2.2 Ekspertposisjonens plass og betydning i veiledningen

Dette hovedfunnet handler om ekspertposisjonens plass og betydning i veiledning.

Hovedfunnet består av tre underfunn som viser til informantenes opplevde ekspertmandat, gitt av arbeidsplassen. Det vises videre til situasjoner hvor informantene opplever posisjonen både som betydningsfull og «[...] litt sånn negativ» (Sara, l. 197).

4.2.2.1 Opplevd ekspertmandat

«[...] det er noen rammer rundt meg som har noen forventninger til hvordan jeg skal utføre jobben min» (Simen, l. 255 – 256).

Jeg forstår det slik at alle informantene opplever at det ligger forventninger til det å være veileder. De setter på ulikt vis ord på at de er gitt et mandat av arbeidsplassen om å tilføre kunnskap, og at det ligger en forventning om at de som veiledere skal være eksperter. De viser til at de blant annet har et ansvar for å gi fosterforeldrene veiledning med

utgangspunkt i traumebevisst omsorg (TBO). Sara og Simen beskriver også de samme forventningene fra de som er bestillere av tiltaket de jobber innenfor.

«[...] i kraft av min posisjon/ stilling er jeg gitt et ekspertmandat til å kunne noe mer om noe annet, og sette de i stand til, og da er jeg jo pr. definisjon en ekspert» (Kine, l. 199 – 201).

Dette er slik Kine setter ord på hvilket mandat hun er gitt, og hvordan hun forstår dette. Simen forteller også om rammer rundt han som skaper forventninger til hvordan han skal utføre jobben sin. Han viser til at de som er bestillere av tiltaket han jobber for har forventninger til at han skal tilføre fosterforeldrene kunnskap. Slik jeg forstår Simen opplever han å bli satt i en ekspertposisjon i møte med fosterforeldrene. Sara tenker at hun bevisst har *«[...] blitt gitt en rolle»* (l.75). I rollen ligger det både en forventning om at hun skal inneha en kompetanse og fagkunnskap som hun skal tilføre fosterforeldrene, men også at hun skal *«[...] gjøre noe annet, altså være en døråpner og støttespiller og rydde litt veien for dem [...]»* (l. 77- 78) Hun viser også til, slik jeg tolker det, en forventning om å innta en ekspertposisjon i møte med fosterforeldrene. Jeg opplever at Kari forteller noe av det samme, men med litt andre ord. Hun beskriver det å være veileder som en *«[...] rådgiverfunksjon, og kanskje også container. Jeg får ta imot [...]»* (l. 25 – 27).

Selv om alle informantene setter ord på at de er gitt et ekspertmandat kommer det frem at alle bestreber seg på å innta en «ikke- vitende» holdning i møte med fosterforeldrene. Sara formidler at *«[...] det er hvordan du utøver den måten å ha det mandatet på da, som jeg tenker sier mest om du er i en ekspertrolle eller ei»* (l. 80- 81). Slik jeg forstår henne, mener hun at det lar seg gjøre å innta en ikke- vitende holdning ovenfor fosterforeldrene selv om veileder er gitt et ekspertmandat. Jeg tolker det dithen at hun skiller på hva det innebærer å ha en rolle og et mandat. Likevel har alle en felles forståelse om at det *«[...] innenfor en sånn type kontekst som jeg jobber da, så tenker jeg at det er umulig å bare være, «ikke- vitende»»* (Simen, l. 251 – 252).

Informantene formidler at det ikke er et tema på arbeidsplassen hvilken posisjon de inntar i veiledningsrelasjonen. Sara opplever at kollegaene har en felles forståelse av at de *«[...] representerer noe annet enn fosterforeldra, at vi representerer en mere litterær kunnskapsbase da, og kompetanse, mens de representerer den praktiske*

hverdagskompetansen, og personkompetansen i større grad enn vi gjør. [...] Ja, tror det. Også er det nyanser i det ...» (Sara, l. 64- 67). Ut fra det Kine og Simen hører og observerer, oppfatter de at deres arbeidsplass deler samme forståelse. Kari formidler at det er vanskelig å vite hvordan kollegaer posisjonerer seg i veiledningen ettersom hun ikke er til stede når veiledning gis. Samtidig legger hun merke til at kollegaene ofte er *«[...] frustrert over noen fosterforeldre som ikke gjør slik de mener man burde gjøre. Hvorfor kan de ikke bare gjøre sånn eller sånn»* Ehm, så da er man vel, da ser man seg selv om ekspert [...]?» (l. 65 – 67).

4.2.2.2 Betydningen av å gi råd

«Det er nyttig de gangene hvor de faktisk ber om ekspertråd. Noen ganger gjør de det» (Sara, l. 176 – 177).

Samtlige informanter forteller om betydningen av å gi råd. Kine har erfart at det å gi råd kan bidra til å skape en trygghet og tillit i relasjonen. Likevel er alle tydelig på at det kun er *«[...] nyttig når de er åpne for det selv, når de på en måte etterspør ekspert»* (Kine, l. 157).

Unntaket er i de tilfeller hvor informantene opplever at fosterforeldrene har det vanskelig. Det kan være i situasjoner hvor fosterforeldrene er veldig slitne eller hvor de strekker seg lenger enn det informantene opplever som forsvarlig. Da oppleves råd som nyttig selv om fosterforeldrene ikke etterspør det. Kine forteller at hun har erfart at fosterforeldre i slike situasjoner trenger en *«[...] tydelig ekspert, eksperten som kommer inn og trygger og sier at sånn gjør vi det nå»* (l. 229 – 230). Kine forteller videre at hun opplever at fosterforeldre er mer åpne for råd i begynnelsen av en plassering. Sara viser også til når fosterforeldre får *«[...] en ungdom i huset og skal gjøre om opplæringen til praktiske ferdigheter, så, så kan det være noen ganger nyttig med mere, innta en form for, kall det gjerne en ekspertrolle der jeg gir dem råd»* (l. 274 – 276).

Simen forteller at han erfarer at fosterforeldre mange ganger ønsker råd på hva de skal gjøre, eller ønsker å høre hva han tenker. Dersom han ikke gir de det de vil ha, opplever han at *«[...] jeg ikke viser dem respekt hvis jeg da sier nei, vet du, jeg kan ikke gi deg noe råd, altså dette må du finne ut av, eller vi sammen kan snakke mer om det»* (l. 258 – 260). Han opplever det som respektløst ovenfor fosterforeldrene dersom han ikke møter dem på det de ber om. Kari forteller om situasjoner hvor hun har opplevd at fosterforeldre ikke ønsker å

bli møtt med en «ikke- vitende» holdning. «Det er jo hvis de ikke er der at de vil ha det kastet tilbake. «Hva synes du? Kan du forklare mer? At dem (tenker). Iblant vil dem kanskje ha et råd» (l. 153 – 154). Slik jeg forstår Kari ønsker hun å møte fosterforeldrene på det de vil ha.

«De fosterhjemmene jeg har med minoritetsbakgrunn ofte verdsetter ekspertrollen kontra mer sånn åpen reflekterende eh, dialog da, så er de mer ute etter hva skal vi gjøre og hvorfor, også gjør vi det» (Kine, l. 164 – 166).

Både Sara, Kine og Simen opplever at fosterforeldre med minoritetsbakgrunn ofte ønsker råd. Sara har fått en bevissthet rundt dette etter å ha jobbet mange år i en ikke- vestlig kultur. Hun forteller at hennes erfaring er at det i denne kulturen råder en felles forståelse om at de som kommer i terapi eller veiledning «[...] kommer for å spørre noen som vet mer om hva de skal gjøre, også tar de imot det, også går de hjem og sier og gjør det de har blitt fortalt» (l. 99 – 100). Hun forteller videre at hun i begynnelsen av sitt arbeide i denne kulturen inntok en «ikke- vitende» holdning i møte med de som søkte hjelp. Hun merket at de ble forvirret. «De skjønnte ikke hva jeg ville, fordi de bad om hjelp også kom jeg der og nærmest spurte: «Hva tenker du?». Ehh, for å sette det på spissen. Det var ikke derfor de kom for at de skulle tenke selv» (l. 403 – 405).

4.2.2.3 En ekspertposisjon til frustrasjon

«Ehh, men jeg vet for eksempel at hvis jeg opplever å ikke bli møtt, så kan jeg bli litt belærende og litt sånn ekspert, da trår jeg inn i en slags ekspertposisjon da» (Sara, l. 117 – 119).

Samtlige informanter forteller om situasjoner hvor de inntar en ekspertposisjon selv om de ikke opplever den som hensiktsmessig. Det kan være når de er slitne eller blir trigget. Sara forteller at hun kan ha en tanke om hvordan fosterforeldrene kan veiledes på best mulig måte. Når hun ikke får det til og fosterforeldrene ikke responderer som ønskelig «[...] tyr jeg litt til sånne primitive reaksjoner som at da er det du som er dum og ikke jeg, også ja.. Da legger jeg skylda der ute» (l. 132 – 133). Hun blir trigget fordi hun opplever fosterforeldrene er på «[...] feilspor, at jeg er så opptatt av å få rettet opp det, at jeg blir litt overivrig, og egentlig gjør det som ikke nødvendigvis er veldig effektivt da» (l. 123 -124). Sara forteller

videre at hun kan havne i situasjoner hvor hun tenker at hennes normer er de eneste riktige. Dette kan føre til at «[...] jeg kan bli litt eh, rådgivende, og kan bli veldig og noen ganger belærende tror jeg» (l. 52 – 53). Samtidig forteller hun med latter at hun går «[...] ut og er beskjemet, ser ned, er duknakket og skamfull, (ler), og noen ganger sint» (l. 126 – 127). Simen beskriver også situasjoner hvor han kan bli tatt av moralske tanker eller opplever situasjoner hvor fosterforeldre gjør ting han ikke tenker er bra for barnet. Han får da et behov for å fortelle fosterforeldrene at de tar feil, og inntar en ekspertposisjon selv om han ikke opplever den som nyttig. Kine forteller også om lignende situasjoner. Det er «[...] når jeg er uregulert selv. Hvis jeg opplever å ha prøvd mange type tilnærminger da innenfor familieterapi eh, og kommer på en måte ingen vei med det. Eh, så kjenner jeg at jeg får litt tanker om atter, men jeg vet jo best om hva som er godt for ditt barn» (l. 91 – 95). Kari derimot forteller at dagsformen og hvorvidt hun er stresset spiller inn på valg av posisjon. «Iblant så er jeg mer eller mindre god i møtene med folk avhengig av om hvordan jeg selv har det» (l. 282 -283). Hun forteller at på dårlige dager, inntar hun lettere en ekspertposisjon. Hun forteller videre at når hun var uerfaren og usikker i jobben opplevde hun oftere å innta en ekspertposisjon. Simen beskriver også at han «[...] hadde større behov for å være ekspert før fordi at jeg hadde en opplevelse at det ble litt som forventet av meg da, at jeg skal ha noen svar» (l. 146 - 148). Dette hadde også, slik jeg forstår, sammenheng med at han var mer usikker i rollen som veileder.

4.2.3 Ekspertposisjon og ikke- vitende posisjon - ja takk, begge deler

Dette hovedfunnet handler om informantenes erfaringer med å bevege seg mellom de ulike posisjonene. Selv om alle informantene foretrekker den ikke- vitende posisjonen viser funnet til betydningen av å ha et både og perspektiv i møte med fosterforeldrene.

«Fosterforeldrene er jo ekspert på det her barnet, og det er ikke jeg. Så derfor må jeg liksom lytte, høre hva er det som skjer med akkurat dem, og det samspillet mellom dem, og samtidig så er jeg ekspert på å si. Ja, men når du gjør sånn, så gjør sånn. Kan vi prøve noe annet? (tenker) ... Det er en himla miks» (Kari, l. 91 – 94).

Alle informantene opplever at det lar seg gjøre å bevege seg mellom de ulike posisjonene, og de beskriver betydningen av dette. Kine beskriver det å bevege seg mellom å være «ikke-vitende» og ekspert på følgende måte:

«Det er vel ofte når fosterhjemmene kommer med en utfordring de har da, som de ønsker å drøfte, så er jo utgangspunktet at de er ute etter noe konkrete svar, eh, som tvinger meg inn i en sånn ekspertrolle. [...] hvis jeg opplever at de er veldig ute etter det, så inntar jeg vel det, og kommer med forslag. Eh, også opplever jeg at de kanskje ikke er helt med på disse forslagene, da beveger jeg meg kanskje tilbake til den «ikke-vitende», og spør [...]. [...] så får jeg inntrykk av om spørsmålene var lure eller ikke, og hvis jeg får inntrykk av at det var lurt, så blir de kanskje mer åpne for mine forslag og da beveger jeg meg tilbake til ekspertrollen, og sier hva jeg tenker er lurt å gjøre [...] Og da har jeg kanskje beveget meg litt mellom hver da» (l. 267 – 279).

Kari forteller at hun er bevisst når og hvorfor hun er i den valgte posisjonen. *«Nå er jeg der, nå er jeg der, men at ehm, altså at jeg har tilgang til begge og bruker dem da» (l. 251 – 252).*

Sara opplever at det lar seg gjøre å bevege seg mellom de ulike posisjonene, men synes samtidig det kan være utfordrende. Hun fremhever betydningen av å avklare *«[...] hvem vi skal være for hverandre. Hvis man gjør det, så tenker jeg det er mye lettere da» (l. 337 – 338).* Hun forteller om situasjoner hvor det er nyttig å være «ikke-vitende», nyttig å være ekspert, eller å bevege seg imellom disse. Simen snakker om hvordan han opplever at posisjonene *«[...] flyter litt sånn over i hverandre, eh, at jeg hopper litt fra det ene til det andre liksom, mens andre ganger så kan det være mer tydelig [...]» (l. 179 – 180).* Slik jeg forstår han, opplever han det som betydningsfullt å bevege seg mellom posisjonene:

*«[...] altså jeg gir dem noe fagkunnskap også kan jeg si. Hvordan blir det her for dere? Hvordan forstår dere dette, eller hva? Hvilke tanker får dere når jeg sier det her? Hvordan, hvordan stemmer det synes dere i forhold til det barnet dere har hjemme»
Er det noe dere kjenner igjen? Og da blir det jo litt mer over i den «ikke-vitende» sånn som jeg ser det da at liksom jeg prøver å liksom finne ut sammen med dem, så, så da blir det mer tydelig skille at nå forteller jeg dere noe jeg vet, også kan vi se på hvordan det blir nyttig for dere» (l. 181 – 186).*

Simen forteller videre at når han deler kunnskap og erfaring, er det samtidig viktig å legge på «[...] den ekstra halen» (l. 291 - 292) og sjekke ut med fosterforeldrene hvordan det blir for dem. Da opplever han, slik jeg tolker han, at det blir en fin balanse. Kine forteller også om sine erfaringer med å bevege seg mellom de ulike posisjonene. Hun viser til at det er fosterforeldrene som lever med barna. «Det er de som kjenner uttrykkene, det er de som kjenner på kroppen selv, og det er de som oftest vet hva som er godt nok for dette barnet da, og hva behovet er» (l. 51 – 53). Hun inntar en ekspertposisjon og kommer med forslag til tiltak og råd med utgangspunkt i det fosterforeldrene forteller. «At vi på en måte møtes på midten der et sted da» (l. 55- 56). Samtidig beskriver hun at det å bevege seg mellom de ulike posisjonene er avhengig av flere ting som blant annet formålet med veiledningen, «[...] og litt utfra hvor de er i sitt hode, og sin regulering da» (l. 261). Kari viser også til at det er bestemte situasjoner som er med på å avgjøre hvordan hun beveger seg mellom posisjonene. Hun viser til et eksempel hvor fosterforeldre kan ringe og ønske et svar. «At jeg ikke bare sier jeg vet ikke, nei, hva synes du? (ler). Det blir jo. Det tror jeg ikke er så behagelig å bli møtt med, men noen ganger så er det fint, men mmm, ikke når de ringer og er kjempefrustrert» (l. 125 – 127). Her viser hun, slik jeg tolker henne, at hun vurderer hvilken posisjon hun skal innta ut fra situasjonen.

«Jeg tror ikke jeg kan si at jeg ville utelukke ekspertrollen helt. Ehhh, selv om jeg hadde kunnet» (Simen, l. 283 – 284).

Selv om alle informantene har fremhevet betydningen av å innta en ikke- vitende posisjon, forstår jeg de dithen at det vil være situasjoner hvor det er nødvendig og hensiktsmessig å innta en ekspert posisjon, eller bevege seg mellom de ulike posisjonene.

4.2.4 Veileders opplevelse av å ha regi

Det siste hovedfunnet handler om opplevelsen av å ha regi. Gjennom to underfunn vises det til at informantene innehar makt uavhengig av posisjon. Det vises også til at det er informantene som bestemmer valg av posisjon.

4.2.4.1 Makt i relasjonen uavhengig av posisjon

«Jeg synes jeg kjenner at dem har veldig respekt for barneverntjenesten og den liksom maktposisjonen som barneverntjenesten har, og at eh, ikke redde, men opp mot redde [...]. Vi har sånn makt til å flytte barn og slike ting [...]. Jeg opplever at de alltid vil, eller dem vil kanskje vise seg frem da, at det gjør en bra jobb, at dem er flinke, og, og at det er jeg som har makten over rommet, over samtalen og sånt» (Kari, l. 161-165).

Slik jeg tolker Kari sitt utsagn, beskriver hun den makten som er i relasjonen mellom veileder og fosterforeldre. Kine deler også erfaringer hvor hun har opplevd at fosterforeldre *«[...] kan si det som dem tror at jeg vil at dem skal si fordi jeg har den makten jeg har»* (l. 345 – 346). Sara formidler at hun ikke nødvendigvis utviser makt, men at det er i kraft av veileders mandat, de vil stå *«[...] over dem i hierarkiet»* (Sara, l. 391). Hun forteller at hun flere ganger har hørt fosterbarna si når hun kommer på besøk: *«Nå kommer sjefen til [...]»* (l. 392). Slik jeg forstår henne bekrefter dette det maktforholdet som er mellom veileder og fosterforeldre. Simen snakker også om makten han besitter. Han formidler at han glemmer at han sitter med en stor makt. *«[...] så glemmer jeg det litt tror jeg fordi at jeg blir så opptatt av at jeg, men vi samarbeider jo ikke sant og så, ja, glemmer jeg litt på en måte å snakke om det»* (l. 228 – 229). Slik jeg forstår Simen snakker han ikke med fosterforeldre om deres opplevelse av makten i relasjonen. Derimot opplever han å måtte si noe dersom det *«[...] begynner å skurre, tror jeg, eller hvis det er noe som er vanskelig eh, på en måte, at, at, jeg kommer dit at den makten blir tydelig da [...]»* (l. 224 – 225). Kari, Kine og Sara snakker heller ikke med fosterforeldrene om maktforholdet. Kari forteller at det kan komme opp som et tema mellom kollegaene *«[...] når fosterforeldre kanskje reagerer litt hardt og sånt. Kan det være det? At de er veldig redde for å miste barnet og sånt?»* (l. 239 – 341). Ingen av informantene har opplevd at fosterforeldre selv har uttrykt ønske om å snakke om makt som tema. Likevel forstår jeg både Kari, Kine og Sara dithen at de tenker at det må være vanskelig for fosterforeldrene å forholde seg til denne maktubalansen.

«Jeg kan faktisk reise hjem og hente den ungen og plassere den et annet sted når som helst. Eh, og jeg kan bare forestille meg hvordan det kjennes. Hvis ikke jeg gjør en god jobb, hvis ...» (Kari, l. 229 – 231).

Sara reflekterer over hvordan det er for fosterforeldre og bli evaluert. «*Vi er likeverdige i utgangspunktet, også skal du plutselig forandre hierarkiet på en måte. Er mulig jeg, at dette er helt feil altså, men jeg tenker at det er vanskelig altså*» (s. 360 – 362). Simen reflekterer rundt det samme, men tenker at det nok er veldig forskjellig fordi fosterforeldre er forskjellige. Samtidig forteller han om møter hvor «*[...] jeg helt sånn fysisk kan, eller kan se i rommet, da eller se på dem at de, de opplever en maktubalanse [...] de skal veies og måles, og finne, finne ut om de er gode nok*» (l. 232 – 235).

Informantene viser til ulike forhold som kan bidra til å utjevne maktubalansen. Kine er, slik jeg forstår henne, opptatt av å være seg bevisst makten og gi fosterforeldrene muligheten til å medvirke så langt det lar seg gjøre. Hun er også opptatt av å lytte til fosterforeldrenes resonnement, ta disse med i drøftinger på kontoret, og gi gode og ryddige tilbakemeldinger. Videre reflekterer hun omkring betydningen av å bygge en relasjon «*[...] som gjør at de tør å si når de er uenige da ..., og på en måte forstår at jeg faktisk er genuint interessert i å høre demmes tanker og holdninger og meninger rundt ting.*» (l. 349 – 351). Kari nevner viktigheten av at fosterforeldrene kan stole på henne, og at de opplever at hun vil dem vel. Slik jeg forstår Simen er han også opptatt av å gi fosterforeldrene en trygghet i relasjonen. «*Og da blir jo jeg opptatt av å liksom prøve å lage et rom hvor det er trygt å være [...]. Men jeg prøver bare å gjøre det trygt uten å benevne det da [...]*» (l. 235 – 238).

Simen setter ord på at han gjennom intervjuet har blitt oppmerksom på betydningen av å sette ord på maktubalansen, både ovenfor fosterforeldrene, men også ovenfor sine kollegaer. Sara trekker også frem viktigheten av å ha «*[...] avklart rollene, og avklart hva vi skal være for hverandre og avklart scenarier som kan skje*» (l. 387 – 388). Slik jeg forstår henne, tror hun at dette vil gjøre det lettere for fosterforeldrene når det oppstår situasjoner hvor veileder må utøve en kontrollfunksjon.

4.2.4.2 Valg av posisjon på veileders premisser

«Det er et godt spørsmål, og det gjør jeg ikke for å si det enkelt og greit, men det er, det burde vi [...]» (Sara, l. 242- 243).

Samtlige informanter forteller at de ikke snakker med fosterforeldrene om hvordan de skal være ovenfor hverandre i veiledningen. Kari reflekterer omkring dette og kommer frem til at «[...] det er nok meg. Jeg tror at jeg har regien når jeg setter meg ned med dem» (l. 158). Kine forteller også at det er hun som bestemmer valg av posisjon i veiledningen. «[...] jeg involverer aldri fosterhjemmene i det» (l. 180). Hun trives best i rollen som «ikke- vitende» og opplever at hun som oftest jobber etter denne. Hun tror det handler om at dette er en holdning hun har med seg når det gjelder relasjoner til andre mennesker, og at hun har positive erfaringer med å innta denne posisjonen i veiledning. Simen inkluderer heller ikke fosterforeldrene i valg av posisjon. Han inntar stort sett en «ikke- vitende» holdning ovenfor fosterforeldrene. Dette er «[...] en holdning jeg bestreber og ha da» (l. 75). Han reflekterer omkring holdninger, og hvordan disse påvirker hans valg av posisjon i veiledning. Han forteller hvordan han selv har møtt mennesker som påstår at de vet hva som er lurt for han. «Ehhh, det blir jo jeg provosert av, at jeg da tenker, du vet faktisk ikke hvordan det er å være meg i min situasjon. [...]» (l. 70 – 71). Erfaringene han selv har gjort har, slik jeg tolker det, bidratt til et ønske om å møte folk mer som han selv ønsker å bli møtt.

Selv om informantene ikke involverer fosterforeldrene i valg av posisjon, treffer det meg hvordan alle virker til å ha et genuint ønske om å være en best mulig veileder for fosterforeldrene. Det fremstår som alle, på ulikt vis, implisitt inkluderer fosterforeldrene i deres valg av posisjon. Slik jeg tolker Kine, Sara og Kari sine utsagn er de opptatt av å «føle» om fosterforeldrene verdsetter og nyttiggjør seg valgt posisjon. Dersom de ikke gjør det, endrer de posisjonering underveis.

«[...] hvis jeg forstår atter de ikke helt verdsetter det da, eller tar imot veiledning i den type rolle jeg har, så veksler jeg vel heller da. Ehhh, uten å si noe om det. Det på en måte bare skjer. Ja, det er vel enten hvis jeg møter mye motstand, ved å ha en ikke- vitende posisjon, ved at de blir nesten litt sånn oppgitte på at jeg ikke har svar, [...]. Ehhh, eller hvis jeg opplever at vi kan snakke om noe, og jeg føler at det var en god veiledningstime da [...], men så ser jeg at det ikke blir integrert hos dem [...], da også ... tenker jeg det er lurt å skifte» (Kine, l.181 – 193).

Sara forteller om en følelse hun får når hun snakker med fosterforeldrene, «[...] hvordan vi snakker sammen, hvordan vi blir enige om ting, hvordan de kan utfordre meg, hvordan de kan være uenig med meg, hvordan vi løser ting sammen» (l. 328 – 330). Slik jeg tolker

hennes utsagn har hun tro på at hun klarer å kjenne om hun er på rett spor, men formidler samtidig at hun ikke kan vite med sikkerhet når hun ikke sjekker det ut. Jeg opplever at Kari snakker om det samme når hun beskriver at hun «[...] *kjenner det i møtene, at vi har, at det blir ordentlige møter da [...] Du vet, når man kjenner at man får riktig kontakt da*» (l. 263 – 366). Simen formidler at han endrer posisjon ut fra tilbakemeldinger han får underveis i samarbeidet gjennom å sjekke ut «[...] *hvordan ble det her for deg [...]?*» (l. 119)

5.0 Diskusjon

I dette kapittelet diskuteres funnene med utgangspunkt i studiens problemstilling, forskningsspørsmål, relevant teori og tidligere forskning. Jeg ønsker å reflektere omkring informantenes ideal i møte med praksis, deres møte med ekspertposisjonen og betydningen av et både og perspektiv.

5.1 Idealet i møte med praksis

Samtlige informanter har vært opptatt av, og forsøker å strekke seg etter å innta en ikke-vitende posisjon i veiledningen. Jeg tolker det slik, at dette er deres faglige ideal. Selv om posisjonen er utviklet med utgangspunkt i terapi er det flere som viser til at den kan benyttes uavhengig av kontekst (Bagge, 2007, s. 125). Samtidig stilles det spørsmål om det lar seg gjøre å innta en ikke-vitende posisjon når det ligger ulike forventninger og bestemmelser til rolle og funksjon, slik det kan gjøre innenfor en barnevernkontekst (Holmberg & Sundet, 2021). Informantene opplever at det ikke alltid lar seg gjøre. Dette ønsker jeg å belyse nærmere.

5.1.1 Opplevd ekspertmandat

Et av studiens funn viser til at informantene opplever at de er gitt et mandat av arbeidsplassen om å tilføre kunnskap, og at det ligger en forventning om at de som veiledere skal være eksperter. Anderson (2003, s.129) mener at det i ekspertbegrepet ligger en forventning om at hjelperen forstår bedre, har svar på hva den andre skal gjøre, og benytter seg av sin kunnskap med mål om å kunne forandre eller påvirke en annen person. Ifølge Skjervheim (1996, s. 72) vil en slik grunnholdning bidra til en toleddet relasjon, et subjekt- og objekt perspektiv. Dette strider imot innholdet i den ikke-vitende posisjonen som betrakter klienten som en likeverdig, likevitende person (Anderson, 2005). Med utgangspunkt i denne forståelsen vil informantens ideal bli vanskelig å etterleve. Samtidig trenger ikke ekspertise å komme i veien for å innta en ikke-vitende posisjon. Det er hvordan den utøves som sier noe om du er «ikke-vitende» eller ei (Anderson, 2003, s. 308). Slik den ikke-vitende posisjonen beskrives besitter klienten og terapeuten ulik ekspertise. Klienten er

ekspert på eget liv, terapeutens ekspertise ligger i å legge til rette for et godt samarbeidsklima ved blant annet å respektere, lytte og anerkjenne klientens historie (Anderson, 2003, s. 131). Utøves ekspertisen med utgangspunkt i denne forståelsen kan det tyde på at det lar seg gjøre å innta en ikke- vitende posisjon selv om det foreligger et ekspertmandat.

Slik jeg forstår informantene opplever de at det lar seg gjøre å dele kunnskap og samtidig være «ikke- vitende». Det vises til at informantenes kunnskap best kommer til nytte dersom den kobles sammen med den kunnskapen fosterforeldrene har. Dette står i motsetning til funn i Bjørke (2022) sin studie. Her vises det til at informantene opplevde det som utfordrende å forholde seg til kunnskap på en «ikke- vitende» måte. Dette er interessant med tanke på at informantene i begge studier er familieterapeuter og gir veiledning til fosterforeldre. Imidlertid har de en felles forståelse av at det i veilederrollen ligger en forventning om at de skal tilføre kunnskap til fosterforeldrene ved blant annet å gi opplæring og veiledning i traumebevisst omsorg. Denne forståelsesrammen oppfatter jeg som en rådende diskurs både innenfor det kommunale og statlige barnevernet, og er noe ansatte må forholde seg til (Bræin et al., 2017). Jeg blir nysgjerrig på hvordan denne forventningen kan ivaretas dersom veileder inntar en ikke- vitende posisjon, spesielt der hvor fosterforeldrene ikke opplever traumebevisst omsorg som nyttig.

Ifølge Holmberg & Sundet (2021, s. 277) trenger ikke kunnskap komme i veien for en ikke- vitende posisjon. Det handler imidlertid om hvordan den bringes inn på en «ikke- vitende» måte, ved for eksempel å spørre med ydmykhet om fosterforeldrene ønsker innspill basert på veileders kunnskap og erfaring. Det fordrer at veileder har en åpen holdning og er villig til å stille spørsmål ved ens egen kunnskap og forståelse dersom den ikke viser seg nyttig for fosterforeldrene (Anderson, 2007). Innenfor en slik forståelse vil det, slik jeg forstår, være opp til fosterforeldrene om de ønsker kunnskap om traumebevisst omsorg og eventuelt hvordan de ønsker å benytte seg av denne. Som nevnt har ansatte i barnevernet ansvar for å gi opplæring og veiledning med utgangspunkt i denne forståelsen (Bræin et al., 2017). Det innebærer, slik jeg ser det, at veileder vil være informert av teori som fosterforeldrene trenger for å møte barn som har vært utsatt for ulike former for omsorgssvikt på en best mulig måte (Amble & Dahl- Johansen, 2016). I lys av dette kan det stilles spørsmål om det likevel lar seg gjøre å være «ikke- vitende» innenfor en barnevernkontekst.

Informantene formidler et opplevd ekspertmandat, gitt av arbeidsplassen. Samtidig fremkommer det i studien at det ikke er et tema hvordan de posisjonerer seg i veiledningen, verken fra ledelsen eller kollegaer. Det foreligger som nevnt lovverk og retningslinjer som viser til informantenes todelte rolle, følge opp og føre kontroll. Her vises det blant annet til barneverntjenestens ansvar for å gi fosterforeldrene nødvendig råd og veiledning (fosterhjemforskriften, 2003 § 7). Hva som ligger i begrepene og hvordan råd og veiledning skal gis utdypes ikke nærmere (NOU 2018:18, s. 96). Det kan derfor tyde på at den enkelte veileder har et visst handlingsrom når de utøver sitt veiledningsoppdrag (Hognestad, 2015). Likevel oppleves det ikke slik for informantene. De viser til at de er gitt et mandat som innebærer at de skal posisjonerer seg som eksperter. Jeg lurer på hvor denne opplevelsen kommer fra når dette ikke er tematisert på arbeidsplassen.

Som tidligere nevnt opplever informantene at det ikke alltid lar seg gjøre å være «ikke-vitende» innenfor en barnevernkontekst. Kan det være at informantene kjenner begrensninger i seg selv i møte med den ikke-vitende posisjon? At de synes det er krevende å være «ikke-vitende» i møte med lovverk og retningslinjer og derfor opplever å være tildelt et ekspertmandat? Ifølge Reichelt (2001) vil det kreve mye å ta vare på bevegeligheten i «små trange rom» som det en barnevernkontekst kan være (Bagge, 2007, s. 38). Imidlertid er det ikke sikkert det handler om informantenes begrensninger i møte med posisjonen, men at det vil være nødvendig å innta en ekspertposisjon for å imøtekomme tildelt mandat. I så fall vil det implisitt ligge en forventning fra arbeidsplassen selv om det ikke tematiseres. Rådende diskurser på arbeidsplassen vil også kunne påvirke informantenes opplevde forventning om å være ekspert (Øfsti, 2010, s. 18). Som eksempel kan nevnes at informant Kari forteller at hennes kollegaer fremstår som eksperter på bakgrunn av det de gjenforteller fra samtaler med fosterforeldrene. Dersom det å være en ekspert er den dominerende diskurs, vil den også kunne påvirke hvordan andre på arbeidsplassen er i møte med fosterforeldrene (Lock & Strong, 2014, s. 318).

5.1.2 Maktforholdet i relasjonen

Som nevnt har barneverntjenesten et todelt oppfølgingsansvar, følge opp, og føre kontroll med hvert enkelt barns situasjon i fosterhjemmet (fosterhjemforskriften, 2003, § 7). Det innebærer at barneverntjenesten i ytterste konsekvens kan beslutte å flytte barnet mot

fosterforeldrenes vilje dersom det vurderes til barnets beste (barnevernsloven, 2021, §1-3). Veileder blir således tildelt en annen posisjon enn fosterforeldrene i kraft av blant annet lovverk (Harrè & Langenhove, 2010). Dette skaper asymmetri i relasjonen mellom veileder og fosterforeldre uavhengig av faglig tilnærming. Det å ha makt kan komme i konflikt med den ikke- vitende posisjonen da den vil utfordre muligheten for en gjensidig og likeverdig relasjon. Maktforholdet innenfor denne posisjonen er både tematisert og kritisert. Kritikken er blant annet knyttet til at det uavhengig av tilnærming vil være en ubalanse mellom den som gir og mottar hjelp (Holmberg & Sundet, 2021, s. 272).

Foucault (1999) mener at makten er overalt og oppstår i enhver relasjon. Selv om makten ikke kan fjernes kan det finnes måter å forholde seg til den på som kan være med på å redusere maktubalansen (Holmberg & Sundet, 2021, s. 272). Dette samsvarer med studiens funn som viser til forhold som kan bidra til en mest mulig likeverdig relasjon. Informantene trekker blant annet frem betydning av en god relasjon og det å gi fosterforeldrene muligheten til å medvirke så langt det lar seg gjøre. Dette vil i ifølge informantene kunne gjøre at fosterforeldrene tør å være åpne og tydelige på hva som er deres behov og ønsker, noe som igjen kan redusere maktubalansen.

På bakgrunn av informantenes ønske om å legge til rette for en mest mulig likeverdig relasjon undrer det meg at samtlige informanter gir uttrykk for at de ikke snakker med fosterforeldrene om maktforholdet. Spesielt når de tror at det oppleves som vanskelig for dem. Innenfor en ikke- vitende posisjon er man opptatt av å være åpen og transparent (Anderson, 2003, s. 140). Ved å tydeliggjøre og vedkjenne seg maktforholdet, snakke om hvilke begrensninger og muligheter den gir, vil det muligens oppleves som mindre vanskelig for fosterforeldrene (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 203). I alle fall vil det gi informantene muligheten til å sjekke ut om deres forståelse er i samsvar med fosterforeldrenes opplevelse. Videre kan det sikre at fosterforeldrene blir kjent med hvilket ansvar veileder besitter. Selv om informantene ikke har snakket med fosterforeldrene om maktforholdet, fremkommer det i intervjuene betydningen av å sette ord på den. Dette understøttes av Aamodt (2003, s. 155) som viser til betydningen av å ta makten frem og gjøre den til et anliggende man deler med klienten. På den annen side har ikke fosterforeldrene uttrykt et ønske om å snakke om maktforholdet. Jeg legger likevel merke til at informantene opplever at fosterforeldrene har stor respekt for barneverntjenesten og at de «[...] ikke er redde, men opp mot redde [...]

(Kari, l. 162 - 163) i møte med dem. Selv om fosterforeldrene har motmakt, kan det ut fra veileders posisjon likevel være vanskelig å benytte seg av den (Holmberg & Sundet, 2021, s. 272). Kan hende det er derfor fosterforeldrene ikke bringer temaet inn i veiledningen.

5.1.3 Relasjonens betydning

Innenfor terapeutisk arbeid er det flere studier som viser til betydningen av en god relasjon (Duncan, 2012; Lambert, 1986). Selv om de tar utgangspunkt i terapi understøttes de av studier som viser til relasjonens betydning også i andre hjelperoller innenfor sosialt arbeid (Halvorsen, 2011). Når informantene beskriver innholdet i den ikke- vitende posisjonen sammenfaller dette med sentrale faktorer som har vist seg virkningsfulle for å utvikle en god relasjon (Duncan, 2012; Halvorsen, 2011). Informantene har erfart at det å være «ikke- vitende» bidrar til en mer tillitsfull relasjon. Tilliten etableres blant annet ved at «[...] *de sammen finner ut av ... noe som funker da*» (Kine, l. 297). Ser vi på innholdet i det å innta en ekspertposisjon vil denne som tidligere nevnt bidra til et subjekt og objekt perspektiv. Dette vil kunne forhindre at fosterforeldrene opplever seg som en likeverdig og likevitende person (Skjervheim, 1996, s. 72). Dette kan skape en avstand og usikkerhet i relasjonen mellom veileder og fosterforeldre som igjen kan forhindre utvikling av en god relasjon. Samtidig vil en ekspertposisjon tydeliggjøre rollene mellom dem. Dette kan være med på å gi en trygghet som kan være viktig for relasjonen. Imidlertid vil det, slik jeg forstår Mc Namee (2004), ikke være veileders faglige tilnærming som vil være av betydning i hjelperollen. Det viktigste er å gi rom for fosterforeldrenes forståelse og behov og la seg påvirke av denne. Dette er i samsvar med tidligere studier som viser til at faglige tilnærming er av mindre betydning i en slik sammenheng (Duncan, 2012, s. 38 - 39).

5.1.4 Valg av posisjon på veileders premisser

Som nevnt i kapittel 1.0 har jeg har jeg mange års erfaring med å gi veiledning til fosterforeldre, og jeg har inntatt både en ekspert og ikke- vitende posisjon i møte med dem. Etter utdanningen i systemisk familierapi forkastet jeg ekspertposisjonen til fordel for en ikke- vitende posisjon. Det var denne jeg trodde på, og ønsket å ha i møte med fosterforeldrene. Tidligere forskning bekrefter det samme (Bjørke, 2022; Syrstad, 2009).

Studiens funn viser at det er informantene som velger posisjon i veiledningen, og det er den «ikke- vitende» som er den foretrukne. Dette er i tråd med Høiby & Ranger (2019) som viser til at det er profesjonelle som har regien med tanke på innhold og retning i samtalen.

Dersom fosterforeldrene ikke inkluderes i valg av posisjon vil det kunne tvinge de inn i en posisjon de selv ikke har valgt. Selv om fosterforeldrene ikke stiller spørsmålstegn ved den, vil det likevel ikke si at de er tilfredse med tildelt posisjon (Harrè & Langenhove, 2010). Ved å ikke inkludere fosterforeldrene i valgt posisjon vil veileder både være vitende og uvitende ovenfor dem. Vitende ved å være den som bestemmer hvilken posisjon som er den «rette», og uvitende ved å innta en ikke- vitende posisjon (Holmberg & Sundet, 2021, s. 279). Dette vil, slik jeg forstår, ikke være i samsvar med informantenes ønske om å være «ikke- vitende». Innenfor en slik tilnærming vil veileder utvise en holdning om å ikke vite hva som er til det beste for fosterforeldrene, derav heller ikke hvilken posisjon som foretrekkes.

Selv om informantene ikke involverer fosterforeldre i valg av posisjon forstår jeg det slik at de har et genuint ønske om å posisjonere seg best mulig ovenfor dem. De er opptatt av å «føle» om fosterforeldrene verdsetter og nyttiggjør seg valgt posisjon, og de justerer seg ved behov. Utfra studiens funn kan det virke som informantene velger posisjon ut fra egen forforståelse, og at denne i liten grad sjekkes ut med fosterforeldrene. Simen viser blant annet til at han inntar denne posisjonen fordi han selv har negative erfaringer med ekspertposisjonen. Den ikke- vitende posisjonen inviterer til å være tvilende til det som er gjenkjennelig i samtalen, og ha en åpenhet omkring terapeutens egen forforståelse (Anderson, 2007, s. 48 – 49). Det vil innebære at veileder er villig til å dele egne tanker og følelser omkring posisjonering, og samtidig være lydhør og mottakelig for fosterforeldrenes synspunkter. På den annen side kan det oppleves som unaturlig å involvere fosterforeldre i deres valg om å innta en ikke- vitende posisjon. Ifølge Anderson (2019, s. 206) er dette en filosofisk holdning snarere enn en faglig tilnærming. Det å innta en ekspertposisjon vil dermed kunne komme i konflikt med de holdninger informantene har til andre mennesker. Imidlertid viser Hertz (2011, s. 67) til viktigheten av å være ydmyk og nysgjerrig ovenfor hvilken posisjon som kan være relevant å gjøre nytte av når, og at valgene kan formes i en åpen dialog med den som mottar hjelp (Rimehaug, 2022, s. 199). Dette vil, slik jeg forstår, være i samsvar med å ha en «ikke- vitende» holdning ovenfor fosterforeldrene.

5.1.5 Kamouflert ekspert

Studiens funn viser til at tre av fire informanter benytter den ikke- vitende posisjonen for å få fosterforeldrene til å endre mening. Det kan være i situasjoner hvor de opplever at fosterforeldrenes forståelse ikke er til barnets beste. Her oppstår det, slik jeg forstår, et dilemma. Informantene ønsker å gjøre det beste for barnet, men på den annen side vil deres mål om å endre den andre påvirke deres mulighet for å innta en ikke- vitende posisjon. Dersom man har et mål om å endre den andre, tolker jeg det dithen at veileder mener å inneha en kunnskap eller forståelse som vurderes til barnets beste. Derav følger at hjelperens kunnskap veier tyngre enn de som mottar hjelp. Dette er slik jeg ser det, i tråd med å med å være en ekspert (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Selv om informantene forsøker å fremstå som «ikke- vitende» i møte med fosterforeldrene vil de likevel inneha en ekspertposisjon. Jeg spør meg om det kan være slik at informantene opplever at det å fremstå som «ikke- vitende» bidrar til at det er enklere å få fosterforeldrene til å endre mening? Funn i studien viser at informantene opplever at det er vanskelig å mene noe der fosterforeldrene er «[...] veldig bastante for en ting, og ofte uregulerte også [...]» (Kine, l. 308 – 319). Ved å fremstå som lyttende, nysgjerrig og med fravær av ekspertise, vil det lettere kunne bevege fosterforeldrene i ønsket retning. Dette samsvarer med studien til Høiby & Ranger (2019) som viser til at ekspertposisjonen dominerer som samtalestil, men fremstår som kamouflert. Det å kamuflere makten på denne måten, er noe den ikke- vitende posisjonen kritiseres for (Minuchin, 1996, s. 53). Det kan være at informantene i slike situasjoner har en overordnet holdning om å være «ikke- vitende», men opplever at det ikke lar seg gjøre. Dermed beveger de seg mellom en vitende og ikke- vitende posisjon. Dette vil, slik jeg forstår, likevel ikke være i samsvar med å være «ikke- vitende» fordi informantene later som de ikke vet, når de vet.

Det systemisk orienterte familieterapifeltet i Norge synes å plasseres seg innenfor et postmodernistisk perspektiv hvor en samarbeidsbasert dialogisk tilnærming og den ikke- vitende posisjonen er sentrale (Syrstad, 2011, s. 45). Tidligere forskning viser til at det er disse tilnærmingene som omfavnes i særlig grad blant familieterapeuter (Bjørke, 2022; Syrstad, 2009). Jeg endret selv faglige tilnærming gjennom utdannelsen i systemisk familieterapi. Endringen kom ikke som følge av en dialog med fosterforeldrene, men fordi jeg ble overbevist om at det å være «ikke- vitende» var det «rette» i møte med dem. Det

foreligger for øvrig lite studier som har undersøkt effekten av, og erfaringer med disse tilnærmingene, både i familievernet og i tilsvarende kontekster (Folkehelseinstituttet, 2022). Når det verken foreligger studier som bekrefter effekten av disse tilnærmingene, eller at de det gjelder ikke inkluderes i valgene veileder gjør underveis, lurer jeg på hva som likevel gjør at disse tilnærmingene er de foretrukne? Ifølge Tilden et al. (2022, s. 323) har den samarbeidende dialogiske praksisen blitt en viktig inspirasjonskilde innenfor flere utdanningsinstitusjoner, og de mener at dette kan føre til at hjelpere får en negativ oppfatning av annen relevant kunnskap innenfor systemisk praksis. Med tanke på informantenes utdanning kan det hende de opplever at det ligger forventninger både i dem selv og andre om å benytte disse tilnærmingene. Det kan likevel være at de ser betydningen av å innta en ekspertposisjon, men holder den skjult da den ikke er i samsvar med et postmodernistisk perspektiv. I så fall vil de være mer opptatt av å bruke den ikke- vitende posisjonen, snarere enn hvordan man bruker den. I praksis vises heller en kamuflert ekspert. På den annen side vil et postmodernistisk perspektiv komme i konflikt med informantenes opplevde forventning fra arbeidsplassen. Selv om informantene har et ønske om å bruke den ikke- vitende posisjon, kan det være at det ikke gjenspeiles i det praktiske arbeidet fordi de opplever det som utfordrende å utøve denne posisjonen innenfor en barnevernkontekst.

5.1.6 Hva mente du egentlig, Harlene Anderson?

Informantene er opptatt av, og bestreber seg på å innta en ikke- vitende posisjon. Samtidig opplever de at det ikke alltid lar seg gjøre å være «ikke- vitende» innenfor en barnevernkontekst. Hva dette handler om er komplekst og sannsynligvis ikke mulig å finne et entydig svar på, men spørsmål om det kan dreie seg om hvilke rammer informantene arbeider i, og hvordan de oppfatter innholdet i begrepet er naturlig å stille. Som tidligere nevnt, mener flere at den ikke-vitende posisjon vil kunne benyttes uavhengig av kontekst (Bagge, 2007). Derimot vil det ifølge Reichelt (2001) kreve mye å ta vare på bevegeligheten i «små trange rom». Det vil likevel være mulig å utnytte slike spenningsfelt selv om det oppleves som krevende, også innenfor en barnevernkontekst (Bagge, 2011, s. 38). Dette samsvarer, slik jeg forstår, ikke med informantenes opplevelse.

Innholdet i begrepet «ikke- vitende» er gjenstand for debatt, og det er skrevet flere artikler for å tydeliggjøre prinsippene for den ikke- vitende posisjon (Bagge, 2007; Vedeler et al.,

2023). Tilden (2022, s. 76 - 77) viser til at begrepet er gjenstand for oppklaring, og inviterer til debatt omkring et mer hensiktsmessig begrep. Som et alternativ til den ikke- vitende posisjonen foreslår han begrepene profesjonell selv- tvil, eller kompetent ydmykhet. Slik jeg oppfatter det, må alle fagbegrep forstås. Vil det være å undervurdere mennesker dersom vi tenker at det må et annet begrep til for å forstå innholdet i det å være «ikke- vitende»? I studien var det ingen av informantene som gav uttrykk for usikkerhet omkring innholdet i begrepet. Samtidig kan det se ut som deler av deres forståelse ikke er i samsvar med Anderson (2003) sin beskrivelse av posisjonen slik jeg forstår henne. Likevel slår det meg hvordan fire uavhengige informanter ser ut til å ha en felles forståelse av begrepet. Det kan derfor tyde på at det er jeg som ikke har forstått begrepet fullt ut. Dersom jeg som familieterapeut har misforstått, vil det ikke være usannsynlig at andre kollegaer med annen fagbakgrunn også vil kunne misforstå begrepet (Tilden, 2022, s. 74). På den annen side kan det hende at det er informantenes forståelse av begrepet jeg har misforstått, og ikke begrepet i seg selv. I så fall vil ikke et nytt begrep være til hjelp.

5.2 Familieterapeuter i møte med ekspertposisjonen

Informantene ser ut til å ha et ambivalent forhold til ekspertposisjonen. De viser til betydningen av den, samtidig som den kan oppleves som negativ. Jeg ønsker å belyse dette nærmere.

5.2.1 En ekspertposisjon til frustrasjon

Et av studiens hovedfunn viser til at ekspertposisjonen oppleves «[...] litt sånn negativ» (Sara, l. 197), og mindre nyttig enn den ikke- vitende posisjon. Dette samsvarer med flere studier som viser til at hjelperen opplever ekspertposisjonen som både ubehagelig og mindre nyttig (Bjørke, 2022; Syrstad, 2009). Skau (2012, s. 55) viser også til at en slik tilnærming er på vikende front. Jeg er nysgjerrig på informantenes opplevelse av den.

Jeg opplever at det er det sosialkonstruksjonistiske perspektivet, og den samarbeidsorienterte tilnærmingen som er betydningsfull for informantene. Dette perspektivet står i motsetning til et positivistisk perspektiv, hvor ekspertposisjonen har sin forankring (Rimehaug, 2022, s. 200). De rådende diskursene som er tilgjengelige for

informantene vil som tidligere nevnt kunne styre hvilke faglige tilnærminger de benytter ovenfor fosterforeldrene (Øfsti, 2010). Sett i lys av dette, kan informantenes diskurser være med å påvirke deres opplevelse av ekspertposisjonen som mindre nyttig. Imidlertid vil det å fremheve en tilnærming bli et paradoks dersom informanten ønsker å innta en ikke- vitende posisjon (Holmberg & Sundet, 2021). I så tilfelle vil de som nevnt ikke kunne vite hvilken posisjon som er til det beste for fosterforeldrene. Sett fra et slikt ståsted vil det ikke la seg gjøre å operere med foretrukne posisjoner.

Studiens funn viser til at informantene inntar en ekspertposisjon selv om de ikke opplever den som hensiktsmessig. Det kan være i situasjoner hvor de er usikre, slitne, eller blir trigget. Kan hende at dette er med å påvirke deres negative opplevelse av den. Sara forteller at hun i slike situasjoner går «[...] ut og er beskjemmet, ser ned, er duknakket og skamfull (ler), og noen ganger sint» (l. 126 – 127). Hun beskriver, slik jeg forstår, at det å benytte denne posisjonen i uhensiktsmessige situasjoner kan vekke negative følelser i henne. Dette kan tyde på at informantens følelser omkring posisjonen kan påvirke deres forhold til den. Videre forteller informantene at de ofte blir trigget i situasjoner hvor de opplever at fosterforeldre ikke handler med utgangspunkt i barnets beste. Da kan det være nødvendig å innta en ekspertposisjon hvor de formidler til fosterforeldrene sin vurdering av hva barnet trenger av dem i den aktuelle situasjonen (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 156). Selv om det anses som nødvendig, kan den likevel oppleves som negativ for dem med tanke på at de blir nødt til å innta en posisjon som strider imot deres faglige ideal. Studiens funn viser også til at man kan bli tatt av moralske tanker om hva som er rett og galt. Dersom de rådene diskursene hos veileder blir styrende for samtalen, trer den moderne makten frem (Holmgren, 2010). Muligens kan den makten informantene besitter i kraft av tildelt posisjon også bidra til at ekspertposisjonen oppleves som negativ. Samtidig viser informantene til, slik jeg tolker dem, en bevissthet omkring egen forståelse og indre dialog når de opplever å benytte ekspertposisjonen på en uhensiktsmessig måte. Dette vil gi dem muligheten for å stoppe opp og vurdere kritisk hvordan egen posisjon påvirker i en aktuell situasjon.

5.2.2 Betydningen av å gi råd

Informantene har blant annet ansvar for å gi råd så lenge fosterhjems plasseringen varer (fosterhjemsforskriften, 2003, §7). Dersom de ikke imøtekommer dette vil de, slik jeg

oppfatter det, heller ikke ivareta sitt oppfølgingsansvar. Informantene opplever at de inntar en ekspertposisjon når de gir råd. Dette oppleves som nyttig når fosterforeldrene etterspør det. Andre er derimot kritiske til å gi råd (Aamodt, 2003). Dersom rådene gis som instruksjoner om hva den andre bør gjøre, vil det kunne skape en asymmetri i relasjonen (Tveiten, 2019, s. 43). Imidlertid vil det å gi råd som forslag kunne legge til rette for en likeverdig relasjon (Holmberg & Sundet, 2021). Samtidig vil de bestemmelser, føringer og forventninger som ligger til veiledningsoppdraget som nevnt gi veilederen enn annen posisjon enn det fosterforeldrene gis. Det viser at maktbalansen mellom veileder og fosterforeldre vil være skjev uavhengig av valgt posisjon (Holmberg & Sundet, 2021). På den annen side vil det å fortsette å stille spørsmål når den som mottar hjelp ber om råd, også skape en ubalanse i maktforholdet (Holmberg & Sundet, 2021, s. 273). Det må derfor være fosterforeldrenes behov som er bestemmende for valg av kunnskap (Mc Name, 2004; Tilden et al., 2022). Syrstad (2011, s. 45 – 46) viser derimot til at terapeutene i hennes studie forsøker å unngå å gi råd. De opplever det som direkte skadelig da det vil kunne ødelegge klientens refleksjonsprosess. Dette er ikke i overensstemmelse med informantenes opplevelse. Det er interessant med tanke på at Syrstad også har intervjuet familieterapeuter, dog innenfor en annen kontekst. Det kan tyde på at familieterapeutens rådende diskurser innenfor den konteksten de er en del av kan påvirke deres praksisutøvelse (Thomassen, 2006).

Å ikke etterkomme fosterforeldrenes ønske om råd, vil slik jeg ser det, ikke være forenelig med å være «ikke- vitende». Dette støttes av Holmberg & Sundet (2021, s. 277) som mener det er en myte at man ikke skal gi råd når man inntar en ikke- vitende posisjon. Dersom rådene gis som forslag vil dette være i tråd med posisjonens intensjon. På den annen side vil en slik forståelse være i strid med studiens funn. Her vises det til at det å gi råd innebærer å innta en ekspertposisjon. Sett fra informantenes ståsted har de erfaringer med at fosterforeldrene «[...] kommer for å spørre noen som vet mer om hva de skal gjøre, også tar de imot det, også går de hjem og sier og gjør det de har blitt fortalt [...]» (Sara, l. 99 – 100). Informantenes erfaringer er i samsvar med Tveitens (2019, s. 43) forståelse av det å gi råd. Hun viser blant annet til at det innebærer å fortelle noen hva man synes de bør gjøre. Dette er, slik jeg forstår, å være en ekspert.

Å gi råd oppleves av informantene som betydningsfullt, spesielt ovenfor mennesker med minoritetsbakgrunn. Syrstad (2011, s. 50) viser også til at flerkulturelle etterspør, og vil ha ekspertise. Studiens funn viser også til betydningen av å gi råd selv om fosterforeldrene ikke har bedt om det. Det kan være i situasjoner hvor fosterforeldrene er helt på «felgen» og gir uttrykk for at de er opprådde og i en situasjon hvor de opplever seg maktesløse. I slike og lignede situasjoner opplever informantene at fosterforeldrene trenger at noen andre tar regi ved blant annet å gi konkrete råd om mulige handlingsalternativer. En slik tilnærming vil kunne gjøre fosterforeldrene til gjenstand for informantenes vurderinger, anbefalinger og avgjørelser, og er i tråd med å være en ekspert (Skau, 2013, s. 46 – 47). Sett fra dette ståstedet vil det være forståelig at informantene opplever at det å gi råd er i overensstemmelse med å innta en ekspertposisjon.

5.3 Ja takk, begge deler?

Et av studiens hovedfunn handler om informantenes erfaringer med å bevege seg mellom de ulike posisjonene. Selv om den ikke- vitende posisjonen er den foretrukne viser informantene til betydningen av å ha et både og perspektiv i møte med fosterforeldrene. Dette er i tråd med Rimehaug (2022, s. 199) som viser til betydningen av å bevege seg imellom de ulike posisjonene, noen ganger med markerte og noen ganger med glidende overganger. Hertz (2011, 67) støtter oppunder behovet for et både og perspektiv selv om han mener at det kan være krevende å la posisjonene gå hånd i hånd. Dette understøttes av tidligere forskning som viser til at det kan være utfordrende å balansere en refleksiv praksis i en normativ kontekst (Brügger, 2021; Koppang, 2019; Mannsåker, 2013). Jeg lurer på om det kan være slik at informantene opplever det som krevende å være eksperten der det er behov for det, og derfor kamuflerer den med å fremstå som «ikke- vitende» i møte med fosterforeldrene? I så fall kan det synes som at informantene benytter seg av et både og perspektiv selv om de formidler at de inntar en ikke- vitende posisjon. Samtidig vil flere mene at den ikke- vitende posisjonen vil kunne ivareta både kunnskapsdeling, rådgiving og å møte situasjoner som krever raske beslutninger og handlinger med utgangspunkt i barnets beste (Anderson, 2003; Bagge, 2011; Holmberg & Sundet, 2021). Med utgangspunkt i denne forståelsen vil det ikke være behov for et både og perspektiv da den ikke- vitende posisjonen

ivaretar det som anses som nyttig og nødvendig med å innta en ekspertposisjon. Imidlertid mener Lorås & Sundelin (2018) at et sosialkonstruksjonistisk perspektiv, hvor den ikke-vitende posisjonen er sentral, ikke vil være tilstrekkelig dersom man kommer i situasjoner hvor man blir nødt til å ta regi med utgangspunkt i barnets beste. Studiens funn viser også til situasjoner hvor fosterforeldrene er så slitne, eller har strekt seg så langt, at informantene velger å ta regi. Jeg har selv opplevd situasjoner hvor et sosialkonstruksjonistisk perspektiv ikke har vært tilstrekkelig og hvor jeg har vurdert det som nødvendig å innta normative posisjoner og kunnskap. Å utøve denne formen for ekspertise, vil slik jeg ser det ikke være i tråd med å innta en ikke-vitende posisjon. Det kan derfor tyde på at det vil være behov for et både og perspektiv. Dette understøttes av Sletten (2021) som viser til at det innenfor en barnevernkontekst vil være betydningsfullt å benytte flere kilder til kunnskap. Imidlertid mener Anderson som tidligere nevnt at det lar seg gjøre å være «ikke-vitende» også i situasjoner hvor det kreves handling. Hun viser til at hjelperen kan handle, men kan likevel ikke vite hvordan det blir for den andre. Det blir da hjelperens ansvar å handle i forhold til den andres reaksjoner gjennom å invitere til en samtale omkring situasjonen (Bagge, 2011, s. 32). Tilden et al. (2022, s. 325) mener derimot at en slik forståelse i verste fall kan bety unnfalighet. De viser også til at et sosialkonstruksjonistisk perspektiv vil være begrensende for hvilken type kunnskap som vurderes som gyldig eller nyttig. Innenfor et slik perspektiv vektlegges kunnskap som er språklig skapt gjennom å etterspørre klientenes erfaringer, opplevelser og nytteverdi. En slik forståelse forsøker å unngå generalisering (Anderson, 2019). Dersom det kun er kunnskapen som utvikles i samtalen som er av betydning, vil det utelukke perspektivet om at all kunnskap kan ha relevans (Tilden et al., 2002, s. 329). For å ikke låse seg til en bestemt måte å fremskaffe kunnskap på foreslår Tilden et al. (2022, s. 316) kritisk realisme og konstruktivisme som styrende paradigmer innenfor systemisk praksis.

Vedeler et al. (2023, s. 70) har engasjert seg i debatten og mener at Tilden et al. (2022) har misforstått. Ifølge dem vil ikke et sosialkonstruksjonistisk perspektiv inneha en kunnskapsseksis. De mener derimot at et slikt perspektiv har en åpenhet for kunnskapsmangfold som er relevant for både praksis og akademisk kunnskapsutvikling. Slik jeg forstår Vedeler et al. (2023) inntar de en vitende posisjon i debatten om den ikke-vitende posisjon. Jeg blir nysgjerrig på hvordan vi som hjelpere kan vite hva som er «rett» og

«galt», «forstått» og «misforstått»? I lys av et sosialkonstruksjonistisk perspektiv vil man være åpen for at flere sannheter kan være likestilte innenfor et system (Lundby, 1998, s. 84 – 85). I følge Mc Namee (2004) er det viktigste å gi rom for den andres forståelse og la oss påvirke av dette. Jeg etterspør derfor en mer åpen, lyttende og nysgjerrig holdning som kan bidra til en ny og utvidet forståelse omkring debatten (Bagge, 2011).

Debatten har samtidig gjort meg nysgjerrig på hvilken betydning familieterapeuters vitenskapelige og epistemologiske ståsted kan ha for informantenes valg av posisjon. Jeg legger merke til at informantene i Syrstad (2011) sin studie ikke vektlegger betydningen av et både og perspektiv, noe mine informanter gjør. Innenfor familievernets synes det postmoderne perspektivet å dominere, mens barnevernsfeltet synes å være inspirert av et positivistisk perspektiv (Rimehaug, 2022; Syrstad, 2011). Kan det være slik at de vitenskapelige perspektivene som dominerer innenfor den konteksten informantene opptrer i, kan være med på å påvirke deres valg av posisjon? I så fall er det forståelig at studiene ser ulikt på betydningen av de ulike posisjonene. Selv om mine informanter foretrekker en ikke-vitende posisjon kan det være at de ser betydningen av ekspertise fordi de har en nærhet til både et postmodernistisk og positivistisk perspektiv (Tilden et al., 2022). På den annen side kan det hende at terapeutene i Syrstad (2011) sin studie ikke har behov for å innta en ekspertposisjon da det ligger andre bestemmelser, føringer og forventinger til deres rolle kontra de som arbeider innenfor en barnevernkontekst. I så fall er det rollen snarere enn familieterapeutens vitenskapelige perspektiv som er med på å avgjøre hvordan de posisjonerer seg ovenfor klientene. Imidlertid fremkommer det i Syrstad (2009) sin studie at klientene faktisk ønsket ekspertise, men at terapeutene ikke ville imøtekomme dette da de opplevde ekspert posisjonen som ubehagelig. Sett fra dette ståsted kan det være at deres syn på kunnskap er påvirket av det vitenskapsteoretiske perspektivet som er gjeldene i den konteksten de er en del av. Den vitenskapelige avstanden som viser seg mellom de ulike posisjonene kan dermed bidra til at vi ikke ser verdien av begge (Tilden et al., 2022). Som en følge av dette kan annen relevant kunnskap utelukkes. Dette kan igjen begrense terapeutens muligheter til å gi ønsket hjelp. En slik forståelseramme vil ikke være i samsvar med et postmoderne og sosialkonstruksjonistisk perspektiv (Gergen, 2010). Det minner meg på betydningen av å involvere de det faktisk gjelder, spesielt dersom idealet skal være å innta en ikke- vitende holdning i møte med dem.

6.0 Avsluttende del

I dette kapitlet redegjøres det for hvilke implikasjoner studien kan ha både for praksis og forskning samt studiens mulige begrensninger. Jeg avslutter med en kort oppsummering av studien.

6.1 Implikasjoner for praksis

Forskningens relevans omhandler hvorvidt kunnskap som frembringes kan tilføre noe nytt og om kunnskapen kan brukes (Malterud, 2017, s. 181). Studien vil ha begrenset overførbarhet da den kun har fire deltakere. Jeg håper likevel at den kan bidra til nysgjerrighet og refleksjon omkring posisjonenes plass og betydning i veiledning. Jeg håper også den kan minne oss på viktigheten av å inkludere de det gjelder i valgene som gjøres i møte med dem. Selv om studien er gjennomført i en barnevernkontekst og omhandler veiledning av fosterforeldre spesielt, tenker jeg at den kan ha overføringsverdi også til andre kontekster. Tema synes for meg relevant uansett hjelperolle (Malterud, 2017, s. 24).

6.2 Implikasjoner for forskning

Studien har slik jeg ser det tydeliggjort behovet for å inkludere de det gjelder i forskningen. Jeg håper derfor at fremtidig forskning kan se nærmere på fosterforeldrenes opplevelse av posisjonenes plass og betydning i veiledning. Jeg er nysgjerrig på hvordan de opplever å bli møtt av en veileder som inntar både en ekspertposisjon og ikke- vitende posisjon i veiledningen. Dette vil, slik jeg ser det, også vært interessant i forhold til andre hjelperoller innenfor andre kontekster.

6.3 Begrensninger ved studien

Studien har flere begrensninger som jeg vil vise til her. Hvordan jeg har forsøkt å imøtekomme disse på en best mulig måte redegjøres for i kapittel 3.0.

I denne studien har jeg forsket i et kjent felt. Jeg er selv familieterapeut og har mange år arbeidet med veiledning av fosterforeldre. Den ryggsekken jeg har hatt med meg inn i

studien har påvirket de tolkninger som er gjort underveis. Selv om jeg har forsøkt å ha et aktivt og bevisst forhold til min forforståelse, kan det ikke utelukkes at det kan ha hatt en begrensende virkning på studien. Dette er utdypet nærmere i kapittel 3.3.7.

Jeg har aldri tidligere gjennomført lignende forskning, og er derfor uerfaren innenfor en forskningskontekst. Analysemetoden jeg har valg, IPA, gir rom for å påvirke data gjennom mine tolkninger. Det vil si at det er mine punktueringer underveis som danner grunnlag for studiens funn. Dersom en annen hadde utført samme studie, ville trolig vedkommende valgt å punktere annerledes.

Studien er også gjennomført med et begrenset antall informanter. Selv om dette er i tråd med en kvalitativ studie, kunne jeg trolig fått et bredere materiale ved et større utvalg. Studien favner også et stort tema, to posisjoner med ulike epistemologiske forutsetninger. Jeg tenker at dette kan være en begrensning ved at det kan ha forhindret å gå i dybden og få frem nyansene i informantenes erfaringer.

Stemmen til de som er mottakere av hjelpen, fosterforeldrene, kommer ikke frem i denne studien. Selv om studien handler om familieterapeuters erfaring med å innta ulike posisjoner vil den ha begrenset verdi dersom informantens forståelse av posisjonenes plass og betydning ikke er i samsvar med de som er mottakere av veiledningen som gis.

6.4 Kort oppsummering

I denne studien har jeg forsøkt å belyse følgende problemstilling:

Hvilke erfaringer har familieterapeuter med å innta både en ekspert og ikke- ekspert posisjon i veiledning av fosterforeldre?

Problemstillingen har blitt undersøkt gjennom samtaler med engasjerte informanter og funnene har sammen med teori og tidligere forskning blitt diskutert i kapittel 5.0.

Jeg har lyttet til informantenes beskrivelser omkring posisjonens plass og betydning i veiledningen og det har vært givende å få muligheten til å fordype meg i begge posisjonene. Studien viser til at det er informantene som velger posisjon i veiledningen og de formidler at det er den ikke- vitende posisjonen som er den foretrukne. Mitt inntrykk er at dette er deres faglige ideal. Derimot opplever informantene at det på grunn av tildelt mandat fra

arbeidsplassen ikke alltid lar seg gjøre å være «ikke- vitende». Slik jeg forstår informantene har de et ambivalent forhold til ekspertposisjonen. De opplever den både som nyttig og unyttig. Nyttig når fosterforeldrene ber om råd, eller trenger at andre tar regi, og unyttig dersom den benyttes på uhensiktsmessige måter. Det kan være når informantene opplever seg slitne, usikre eller blir trigget. Selv om den ikke- vitende posisjonen er den foretrukne, viser studien til betydningen å ha et både og perspektiv.

Jeg har i kapittel 5.0 forsøkt å diskutere hvorvidt det lar seg gjøre å innta en ikke- vitende posisjon innenfor en barnevernkontekst. Her har blant annet dilemmaer knyttet til tildelt mandat, maktforholdet og forståelsen av begrepet «ikke- vitende» blitt nærmere belyst. Videre har jeg diskutert ulike dilemmaer familieterapeuter kan oppleve i møte med ekspertposisjonen. Jeg har også forsøkt å diskutere om den ikke- vitende posisjonen ivaretar både kunnskapsdeling, rådgivning og å handle der det er behov, eller om det vil være et behov for å et både og perspektiv. Her har jeg trukket inn den pågående debatten om den systemiske familieterapiens grunnlagstenkning, og hvordan ulike syn på kunnskap kan være med å påvirke veileders praksisutøvelse.

Jeg skrev i kapittel 1.0 at jeg har gått fra å innta en ekspertposisjon i veiledning av fosterforeldrene til å innta en ikke- vitende posisjon i møte med dem. Å undersøke to motsetningsfylte posisjoner har hjulpet meg til å legge vekk behovet for å være enten eller, og heller se betydningen av innholdet i hver enkelt posisjon.

Jeg håper denne studien kan skape en åpen og nysgjerrig holdning ovenfor de ulike posisjonene og deres plass i fagfeltet. Ikke minst håper jeg studien kan inspirere andre fagfolk til å inkludere de det faktisk gjelder i en åpen dialog omkring posisjonenes plass i veiledningen.

Litteraturliste

- Aamodt, L. G. (2003). Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkningen i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, 2003 (3), 154- 161
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-3037-2003-03-04>
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2018). *Reflexive Methodology. New Vistas for Qualitative Research* (3 utg.). SAGE Publications Ltd.
- Amble, L. & Dahl- Johansen, C. (2016). *Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge*. Universitetsforlaget.
- Anderson, H. (2003). *Samtale, sprog og terapi: Et postmoderne perspektiv*. Hans Reitzels Forlag.
- Anderson, H. (2005). Myths about “Not- knowing”. *Family Process*, 44 (4), 497- 504.
- Anderson, H. (2007). The Heart and Spirit of Collaborative Therapy: The Philosophical Stance – “A Way of Being” in Relationships and Conversation. I H. Anderson & D. Gehart (Red.), *Collaborative Therapy: Relationships and Conversations that make a Difference* (s. 43- 59). Routledge.
- Anderson, H. (2019). Samarbeidende- dialogisk familierapi. I L. Lorås & O. Ness (Red.), *Håndbok i familierapi* (s. 199 – 212). Fagbokforlaget.
- Bagge, R. F. (2007). Refleksjoner omkring begrepet «ikke- vitende posisjon». *Fokus på familien*, 35 (2), 113- 126. <https://doi.org/10.18261/ISSN0807-7487-2007-02-04>
- Bagge, R.F. (2011). Hvordan bruke forforståelsen når jeg ikke kan vite noe om den andre? *Fokus på familien*, 39 (1), 25 – 44.
<https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.18261/ISSN0807-7487- 2011-01-03>
- Barnevernsloven (2021). *Lov om barneverntjenester* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata.
[Lov om barnevern \(barnevernsloven\) - Lovdata](#)
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind*. The University of Chicago Press.
- Bateson, G. (1979). *Mind and nature: A necessary Unity*. E.P. DUTTON. New York.
- Bjørke, K. (2022). *Jakten på den ikke- vitende posisjon: Refleksjoner over posisjonens plass i veiledning av fosterforeldre* [Masteroppgave]. VID vitenskapelige høyskole, Oslo.
- Brottveit, Gudrun. (Red). (2018). *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder: Om å arbeide forskningsrelatert*. Gyldendal Akademisk.

- Brügger, Å. (2021). *Hvordan snakke om normativ kunnskap fra et systemisk perspektiv: En diskursanalytisk studie om å balansere det deskriptive og det normative i familievernet* [Masteroppgave]. Vid vitenskapelige høyskole.
- Bræin, M. K., Andersen, A. & Simonsen, A. H (2017). Traumebevissthet i barnevernet. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 55 (10), 990 – 997.
- Buch- Hansen, H. & Nielsen, P. (2014). *Kritisk realisme*. Roskilde Universitetsforlag.
- Dallos, R. & Vetere, A. (2005). *Researching Psychotherapy and Counselling*. Open University Press.
- Dallos, R. & Draper, R. (2007). *Familieterapi. Systemisk teori og praksis*. Hans Reitzels Forlag.
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). (u.å.). Hentet 1. mai 2023 fra [Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora \(NESH\) | Forskningsetikk](#)
- Duncan, B. L. (2012). *Bli en bedre terapeut*. Gyldendal akademisk.
- Folkehelseinstituttet. (2022, 20. desember). *Effekten av og erfaringer med systemiske tilnærminger og tiltak i familievernet: et forskningskart: Oversikt*. <https://www.fhi.no/cristin-prosjekter/aktiv/systemiske-tilnarminger-og-tiltak-i-familievernet---prosjektplan-for-forskn/>
- Fosterhjemmsforskriften (2003). *Forskrift om fosterhjem*. (FOR-2003-12-18-1659). Lovdata. [Forskrift om fosterhjem - Lovdata](#)
- Foucault, M. (1991). Governmentality. In G. Burchell, C. Gordon, & P. Miller (Red.), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality with two lectures by and an interview with Michel Foucault* (s. 87 – 104). The University of Chicago Press.
- Foucault, M. (1999). *Seksualitetens historie 1*. Pax Forlag.
- Foucault, M. (2018). *Michel Foucault: Diskursens orden*. Scandinavian Academic Press.
- Gergen, K., J. (2010). *En invitation til social konstruksjon* (2. utg.). Forlaget Mindspace.
- Halvorsen, G.S. (2011). *Relasjonen mellom hjelper og hjelpesøkende: en studie i forståelsens og anerkjennelsens betingelser og utviklingsmuligheter* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Nordland.

- Harre', R. & Langenhove, L. V. (2010). Varieties of positioning. I Langenhove, L. V (Red.), *People and Societies* (106 – 120). Routledge.
- Hertz, S. (2011). *Barne- og ungdomspsykiatri: Nye perspektiver og uante muligheter*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Hognestad, M. (2015). Veiledning og oppfølging av fosterforeldre. *Fosterhjemskontakt*, (5), 56- 58.
- Holmberg, Å. & Sundet, R. (2021). «Ikke- vitende posisjon» i familieterapeutisk praksis- muligheter og utfordringer i dagens samfunn. *Fokus på familien*, 49 (4), 265- 284. <https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2021-04-03>
- Holmgren, A. (2010). *Terapi fortellinger: Narrativ terapi i praksis*. Tapir akademisk forlag.
- Horvath, A.O. & Bendi, R.P. (2002). The alliance. I J.C. Norcross (Red.), *Psychotherapy relationships that work: Therapist contributions and responsiveness to patients* (s. 37 – 69). Oxford University Press.
- Horvath, A.O. & Symonds, B.D. (1991). Relation between working alliance and outcome in psychotherapy: A meta- analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 38, (2), 139 – 149.
- Høyby, A. & Ranger, M. N. (2019). Kamouflert ekspertrolle – et paradoks i endringsarbeid: En studie av helse- og sosialarbeideres samtalestil og rolle i motivasjons- og endringsarbeid. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22 (4), 298 – 312. <https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.18261/issn.2464-3076-2019-04-03>
- Jakobsen, T.G. (2021). *Vitenskapsfilosofi og kritisk realisme – et ikkje- antroposentrisk alternativ*. Fagbokforlaget.
- Jensen, P. (2009). *Ansikt til ansikt: Kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Jensen, P. & Ulleberg, I. (2019). *Mellom ordene*. (2. utg). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Johannessen, A., Tufte, P. A & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Abstrakt Forlag AS.
- Johnsen, A. & Torsteinsson, V.W. (2012). *Lærebok i familieterapi*. Universitetsforlaget.

- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag.
- Koppang, L-H. (2019). *Familieterapeuten i en barnevernkontekst. Diskursanalyse av familieterapeuters arbeid med hjelpetiltak i barnevernet* [Masteroppgave]. Vid vitenskapelige høgskole.
- Krogh, T. (2014). *Hermeneutikk: Om å forstå og fortolke* (2. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2019). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lambert, M. J. (1986). Some implications of psychotherapy outcome research for eclectic psychotherapy. *Journal of Integrative & Eclectic Psychotherapy*, 5 (1), 16 – 45.
- Langdridge, D. (2006). *Psykologisk forskningsmetode*. Fagbokforlaget.
- Lock, A. & Strong, T. (2014). *Sosialkontruksjonisme: Teorier og tradisjoner*. Fagbokforlaget.
- Lorås, L. & Sundelin, J. (2018). The Multi- epistemological Systemic Therapist: A Qualitative Study. *Australian & New Zealand Journal of Family Therapy* 39 (4), 408- 420.
<https://doi.org/10.1002/anzf.1335>
- Lundby, G. (1998). *Historier og terapi*. Tano Aschehoug.
- Lundgren, V. G., Juritzen, T., Engebretsen, E. & Heggen, K. (2012). Makt. I Engebretsen & Heggen (Red.), *Makt på nye måter* (s. 19- 23). Universitetsforlaget.
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Mannsåker, I. K-R. (2013). *Ikke- vitende posisjon i en NAV- kontekst – et paradoks?* [Masteroppgave]. Diakonhjemmet høgskole.
- Martin. D. J., Garske, J. P. & Davis, M.K. (2000). Relation of the therapeutic alliance with outcome and other variables: A meta- analytic review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68 (3), 438 – 450.
- MC Namee, S. (2004). Promiscuity in the practice of family therapy. *Journal of Family Therapy* 26, 224 – 244.
- Minuchin, S. (1996). Konstruktivismens forførelse. *Fokus på familien*, (1), 52 – 57.

- NOU 2018: 18. (2018). *Trygge rammer for fosterhjem*. Departementenes sikkerhets- og serviceorgan. Teknisk redaksjon.
- Nygård, R. (2006). *Aktør eller brikke: Om menneskers selvforståelse*. Ad Notam Gyldendal.
- Pocock, D. (2015). A philosophy of practice for systemic psychotherapy: the case for critical realism. *Journal of family therapy*, 35 (2), 167- 183. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12027>
- Rober, P. (2005). The Therapist's Self I Dialogical Family Therapy: Some Ideas About Not-Knowing and the Therapist's Inner Conversation. *Family Process*, 44 (4), 477 – 495.
- Rimehaug, T. (2022). Situasjonsbestemt veiledning: Variasjon i posisjon og rolle som veileder. I Myra, S. M., Faugli, A. & Lauritzen, C. (Red), *Veiledning i profesjonell praksis* (s. 195- 214). Fagbokforlaget.
- Rubin, H. J. & Rubin, I. S. (2012). *Qualitative interviewing* (3. utg.). SAGE.
- Sikt (u.å). Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. Hentet 01 mai 2023 fra [Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør](#)
- Skagen, K. (2004). *I veiledningens landskap*. Høyskoleforlaget AS.
- Skau, G. (2012). Personlig kompetanse – en dobbel utfordring i veiledning. I A. Kärki Ulvestad & F. Ulvestad Kärki (Red.), *Flerstemt veiledning* (s. 53 – 67). Gyldendal Akademisk.
- Skau, G. M. (2013). *Mellom makt og hjelp: Om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper* (4.utg). Universitetsforlaget.
- Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Aschehoug.
- Sletten, M. S. (2021). *Standardised practice in Norwegian child welfare services: How standardization influences professional practice in child welfare services*. [Doktorgradsavhandling, University of Stavanger]. [UiS Brage: Standardisert praksis i norsk barnevern: Hvordan standardisering påvirker yrkesutøvelsen i barnevernet \(unit.no\)](#)
- Smith, J. A., Flowers, P. & Larkin, M. (2022). *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research* (2 utg.). SAGE Publications Ltd.

- Solem, M-B. (2017). Kritisk realisme som vitenskapsteoretisk posisjon for sosialt arbeid. I Hansen, R. & Solem, M-B (Red.), *Sosialt arbeid: En situert praksis*. Gyldendal Akademisk.
- Syrstad, E. (2009). *Er det alltid viktigst å kunne velge? Om å gi råd i familievernet* [Masteroppgave]. Diakonhjemmets høyskole.
- Syrstad, E. (2011). Når ikke- ekspertene blir ekspertene. *Fokus på familien*, 39 (1), 45 – 54. <https://doi.org/10.18261/ISSN0807-7487-2011-01-04>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Thoreau, H.D. & Walls, L.D. (2020). *The daily Henry David Thoreau: A year of quotes from the man who lived in season*. The University of Chicago Press.
- Tilden, T. (2022). Hva med et bedre begrep?: Kommentar til Holmberg og Sundets artikkel i Fokus 4/21 om «ikke- vitende posisjon». *Fokus på familien*, 50 (1), 74 – 77. <https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.18261/fokus.50.1.7>
- Tilden, T., Solem, M-B., Thuen, F., Lorås, L., Stokkebekk, J. & Wittaker, K. (2022). Å ta empirien på alvor v.2.0. *Fokus på familien*, 50 (4), 315- 333. <https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.18261/fokus.50.4.5>
- Tveiten, S. (2019). *Veiledning – mer enn ord ...* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Ulven, Tor (1987). *Det tålmodige*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Vedeler A. H., Bagge, R., Vilje, L., Kopperud, E., Grasaasen, A., Olkowska, A., Bertelsen, B., Wathne, H. E., Myra, S. M., Østvik, A-B., Dahl, K. H. & Lindbom, P. A. (2023). Ja til begrepsmessig mangfold. *Fokus på familien*, 51 (1), 67- 75. <https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.18261/fokus.51.1.6>
- Øfsti, A. K. S. (2010). *Parterapi: Kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*. Universitetsforlaget.

Vedlegg 1

Informasjonsskriv:

Vil du delta i forskningsprosjektet «Ekspertposisjon versus ikke- ekspertposisjon som faglig tilnærming? Eller ja takk, begge deler?»

En kvalitativ studie om familieterapeuters erfaringer med å gi råd og veiledning til fosterforeldre

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke familieterapeuters erfaringer med å gi råd og veiledning til fosterforeldre med utgangspunkt i ekspert posisjon versus ikke- ekspert posisjon som faglig tilnærming. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målet for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål:

Jeg, Yvonne Grandahl er i gang med en masteroppgave hvor jeg ønsker å undersøke nærmere familieterapeuters faglige tilnærming i veiledning av fosterforeldre. Jeg ønsker med dette prosjektet å videreutvikle den kunnskapen som allerede eksisterer om veiledning og relasjonsarbeid innenfor fosterhjemsomsorgen.

I denne kvalitative forskningen har jeg valgt å bruke intervju/ samtale som metode, og jeg ønsker å intervju 4 -5 familieterapeuter som alle har veiledningsansvar for fosterforeldre og jobber i kommunalt barnevern.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Prosjektet gjennomføres ved VID vitenskapelige høgskole i Oslo og ansvarlig veileder er Halvor De Flon.

Prosjektet gjennomføres ikke på oppdrag fra eksterne, eller i samarbeid med andre institusjoner.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta da du er utdannet familieterapeut (videreutdanning, 60 studiepoeng eller master), jobber i kommunal barneverntjeneste og har minst to års erfaring med veiledning av fosterhjem.

Forespørselen vil bli gitt til ansatte i kommunale barneverntjenester i region Øst.

For å finne deltakere har jeg tatt i bruk to metoder:

- Kontaktet barnevernsledere/ teamledere ved aktuelle barneverntjenester og bedt om hjelp til å rekruttere informanter.
- Kontaktet personer jeg kjenner som er representative deltakere for prosjektet og bedt om navn på andre personer de kjenner som oppfyller de samme kriteriene.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i prosjektet vil det innebære at:

- Du deltar i et personlig intervju/ samtale.
- Intervjuet vil vare i ca. en (1) til en og en halv (1,5) timer.
- Intervjuet vil inneholde spørsmål som omhandler dine erfaringer knyttet til din faglige tilnærming i veiledning av fosterhjem. Intervjuet/ samtalen vil ta utgangspunkt i å utforske to ulike posisjoner; ekspert- posisjon og ikke- ekspert posisjon. Intervjuet vil blant annet utforske hvilken posisjon som er dominerende i din praksis, hvordan denne posisjonen kommer til uttrykk i veiledningen, hva som gjør at du opplever denne posisjonen som nyttig, begrensinger du møter, og hvilken plass en slik posisjon har på din arbeidsplass. Intervjuet vil også utforske hvilke erfaringer familieterapeuter har med å bevege seg mellom nevnte posisjoner i veiledning.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta, eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Intervjuet tas opp på lydopptak og vil bli transkribert og kodet av student, Yvonne Grandahl.
- Alle direkte sitater og utsagn fra intervjuet som benyttes i masteroppgaven vil bli anonymisert.
- Lydbånd og transkribering vil bli oppbevart innelåst og slettet/ destruert etter at prosjektet avsluttes.
- Det er kun student og veileder som vil ha tilgang til materialet, dvs. lydopptak, transkribering og eventuelle notater.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.

- Alt datamateriale vil lagres på en kryptert innelåst minnepenn.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet avsluttes etter planen innen 31.12.23. Materialet i studien vil bli slettet ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS har vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Prosjektansvarlig og veileder: Halvor De Flon
Telefon: 95179924, Mail: halvor.flon@vid.no
- Student: Yvonne Grandahl
Telefon: 41526601, Mail: yvonne.grandahl@live.no
- Vårt personvernombud: Nancy Yue Liu.
Telefon: 93856277, Mail: nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Halvor De Flon
(Forsker/veileder)

Yvonne Grandahl
(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Ekspertposisjon versus ikke- ekspert posisjon, eller ja takk, begge deler? Familieterapeuters erfaringer med å gi råd og veiledning til fosterforeldre.*», og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i personlig intervju/ samtale.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide:

INTERVJUGUIDE

«Ekspert versus ikke -ekspertposisjon som faglig tilnærming, eller ja takk, begge deler?»

Familieterapeuters erfaringer med å gi veiledning til fosterforeldre.

Innledende informasjon:

- Hvem jeg er – kort om egen interesse for temaet.
- Tid og rammer for intervjuet.
- Kort informasjon om formålet med studien – viser til informasjonsskrivet, spørre om det er noe som er uklart for deltakeren.
- Informere om konfidensialitet, muligheten for å trekke seg og muligheten for å svare på kun det man ønsker.

1. Kan du fortelle meg om hvilken utdanning og arbeidserfaring du har?

Eventuelle oppfølgende spørsmål:

- Utdanning?
- Når var du ferdig utdannet?
- Hvor lenge har du jobbet med oppfølging og veiledning av fosterhjem?
- Kan du si litt om eventuelt annen erfaring du har som er relevant for oppgavens tema?
-

2. Kan du fortelle meg om hvordan du forstår din veilederrolle?

Eventuelle oppfølgende spørsmål:

- Hvordan samtales det omkring veilederrollen på din arbeidsplass?

- Hvilken veileder er du opptatt av å være?

3. Kan du fortelle om din forståelse av begrepene ekspert og ikke – ekspertposisjon?

4. Kan du fortelle om dine erfaringer med posisjonenes plass i barnevernet?

Eventuelle oppfølgende spørsmål:

- Hvilken posisjon opplever du som rådende på din arbeidsplass?
- Hvem tenker du er formidlere av posisjonen på din arbeidsplass?
- Finnes det noen føringer på arbeidsplassen knyttet til posisjonen, direkte eller indirekte?

5. Kan du fortelle om dine erfaringer med posisjonenes plass når du gir råd og veiledning til fosterforeldre?

Eventuelle oppfølgende spørsmål:

- Hvilken posisjon opplever du er rådende i din praksisutøvelse?
- Hva er begrunnelsen for ditt valg av posisjon i veiledningen?
- Hvordan påvirker denne posisjonen din praksis?
- Hvilke muligheter opplever du denne posisjonen gir i veiledningen?
- I hvilke situasjoner opplever du at ekspertposisjon/ ikke – ekspert posisjon (motsatt av foretrukket posisjon) kan være nyttig?

6. Kan du fortelle om hvordan fosterforeldre involveres i valg av posisjon?

Eventuelle oppfølgende spørsmål:

- Hvem er med på å bestemme posisjonenes plass i veiledningen? Hvilken begrunnelse ligger til grunn?
- Hvordan tenker du fosterforeldre opplever posisjonens plass i veiledningen? Hvilken begrunnelse ligger til grunn?
- Opplever du at det å innta denne posisjonen i veiledningen passer for alle fosterforeldre? Hva er begrunnelsen?

7. Kan du fortelle om dine erfaringer med å bevege deg mellom de ulike posisjonene når du gir råd og veiledning til fosterforeldre?

Eventuelle oppfølgende spørsmål:

- Opplever du at det er mulig å bevege deg mellom de ulike posisjonene i veiledning?
- Hvordan opplever du det lar det seg gjøre? Eventuelt hva er begrunnelsen for at du ikke opplever at det lar seg gjøre?
- Hvilke erfaringer har du med å balansere makt, hjelp og kontroll?
- Hvordan tenker du fosterforeldrene opplever maktbalansen i veiledningen? Hvilken begrunnelse ligger til grunn?

8. Avsluttende spørsmål:

- Er et noe mer du ønsker å formidle?
- Er det noe mer jeg burde spurt om?
- Hvordan opplevde du denne samtalen?

Avsluttende informasjon:

- Anerkjenne deltakerens bidrag.
- Informere om veien videre

Vedlegg 3

Utdrag fra et intervju. All identifiserbar informasjon er fjernet.

(F: forsker, I: Informant)

F: Ikke sant (pause). Ja, hvis vi, vi kan gå litt videre bare i forhold til den veilederrollen du har da i den jobben du nå har. Hva er på en måte ditt ansvarsområde? Altså, hva består den av?

I: Altså sånn rent formelt tenker du, eller som jeg opplever, eller kanskje begge deler?

F: Begge deler

I: Ja, vi snakker mye om internt også, ehmmm, hvem er vi og hva skal vi drive med, men vi har veldig mange hatter tenker jeg. Vi er både litt sånn ungdommens advokat, og familiens advokat. Vi er en faglig veileder, en form for ekspert. Vi er en kollega, og vi er ehmm, ja (tenker). Det er vel det i det store og hele. Det dekker mye tror jeg. Så vi har veldig mange hatter. Så tror jeg vi som team og vi som jobber i det, vi vektlegger de ulike hattene litt forskjellig. Personlig så, så vil jeg nok si at jeg vektlegger veldig kollegahatten. Jeg tenker nok veldig på meg selv som en kollega.

F: Til fosterforeldrene?

I: Ja, ikke bare det, men mye som en kollega, og det preger nok også min veiledning endel tror jeg.

F: Men hvordan viser det seg i praksis tenker du?

I: At jeg er veldig undrende og spørrende og, og (tenker) lite rådgivende kanskje.

F: Ja (pause)

I: Ja, men jeg vet også at jeg kan bli litt ehhhh rådgivende, og kan bli veldig, og noen ganger litt belærende tror jeg. Jeg blir litt sånn når jeg blir trigget da.

F: Ja, ja..

I: Også, jeg liker å eh (tenker) jeg har nok en veiledningsform hvor jeg tar mye mer del i ungdommens liv enn kanskje mange av de andre kollegaene mine gjør. Slik at vi blir et team.

F: Ja, jeg skjønner.

I: Fosterforeldrene og jeg blir et team, spiller på hverandre. Så det, og tenker jeg er en, et eksempel på en kollegaholdning da.

F: Ja, jeg skjønner, mmmmm, men, men hvis du tenker på arbeidsplassen din da. Altså, ehhh, hvilken tilnærming er rådende hvis du tenker ikke bare i din praksis, men sånn ehhhh, dere som gruppe da?

I: Mmmm (tenker) ja, det var et godt spørsmål det. Det har jeg ikke tenkt så mye over, ehhhh (tenker). Jeg tror nok at vi, at den rådende holdningen er at vi representerer noe annet enn fosterforeldrene, at vi representerer en mere litterær kunnskapsbase da, og kompetanse, mens de representerer den praktiske hverdagskompetansen, og personkompetansen i større grad enn vi gjør. Sånn, på gruppebase og team da. Ja, tror det. Også er det nyanser i det..

F: Mm, det er mest rådende?

I: Ja, jeg vil nok si det. Jeg tenker nok at det er det.

F: Hva legger du i det å innta en ekspertposisjon?

I: Jeg er glad for at du spør om, fordi det tenker jeg er, det er liksom ikke et svar på det. Altså, jeg tenker i utgangspunktet så, så har jeg bevisst blitt gitt en rolle, hvor jeg ehhh, på en måte skal tilføre kunnskap til fosterforeldre slik at de skal kunne ehhh gi ungdommen det ungdommen trenger av faglighet, ehhhh, det er også min rolle også gitt å gjøre noe annet, altså være en døråpner og støttespiller og rydde litt veien for de, men også denne, den første, den til nå, å inneha en kompetanse og en fagkunnskap som de skal på en måte dra nytte av da, det heller jo mot en form for ekspertrolle, men, men det er hvordan du utøver den måten å ha det mandatet på da, som jeg tenker sier mest om du er ekspertrolle eller ei.

F: Kan du fortelle litt mer om det?

I: Fordi hvis, hvis jeg kommer dit og det er måten jeg møter de på tenker jeg som bestemmer noe av det, ehhhh, og måten de møter meg på ikke minst. Ehghm (pause). Hvis de kommer til meg og sier, nå skjer det. Hva gjør jeg? Hvorfor gjør han det? Også forteller jeg hvorfor det skjer, og hva du må gjøre. Også sier de ehhh, ok, så er det en sånn. Da søker de et ekspertråd på hvordan de skal gjøre det. Hvis jeg kommer dit og forteller de uoppfordret hva de skal gjøre annerledes, uten noe mer, ehhh, så er det også å innta en form for litt sånn ovenfra og ned ekspertrolle. Ehghm, men du kan ha en ekspertrolle som er annerledes tenker jeg, hvor du er mer sånn ehhhh, hva tenker du, hva tenker jeg. Altså hvor vi utveksler kompetanse, fordi atter med en annen form for ekspertrolle så er jeg mer ute etter kompetansen de har, som de har som er mer av den praktiske hverdagskompetansen, personkompetansen, mens jeg representerer mer den teoretiske, litterære fagkompetansen.

Da er jo også jeg en form for ekspert på en måte, men jeg møter de på, jeg inntar ikke en ekspertrolle da, men ekspert (pause). Dette er jo også fordi jeg, jeg, dette synes jeg at jeg har fått mer bevissthet rundt etter at jeg jobbet i (ikke vestlig land) fordi der er, der er det rådende, det er veldig sånn ekspertrollen som, som råder da, hvor de, og, og, men der er det, men det er en felles forståelse mellom terapeuten og de som kommer i terapi, eller de som ber om veiledning. De kommer for å spørre noen som vet mer om hva de skal gjøre, også tar de imot det, også går de hjem og sier og gjør. Ehmm, men jeg tenker at her da så har jo jeg en form for ekspert kompetanse, men jeg går nødvendigvis ikke inn i ekspertrollen da.

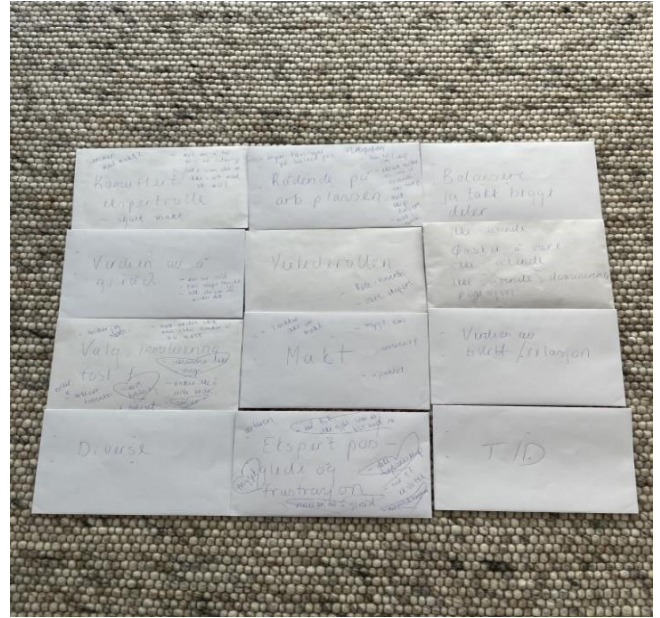
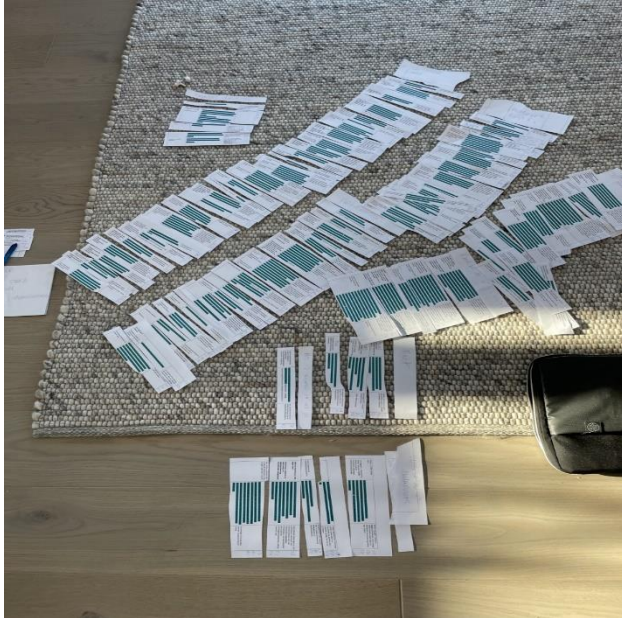
Vedlegg 4

Eksempel på kode prosessen:

Tilnærming til teori og tolkning	Meningsbærende utsagn	Meningsfortetning
<p>Gitt en ekspertrolle; formidle fagkunnskap, være en døråpner, støttespiller og rydde veien for fosterforeldrene. Er det å være en ekspert? Teori om ekspertposisjon.</p> <p>Kan ha et ekspertmandat, uten å innta en ekspert posisjon. Skille mandat og posisjon?</p> <p>Selv om du har et ekspertmandat, trenger man ikke innta en ekspert posisjon.</p>	<p>Jeg tenker i utgangspunktet så, så har jeg bevisst blitt gitt en rolle, hvor jeg ehhh, på en måte skal tilføre kunnskap til fosterforeldre slik at de skal kunne ehhh, gi ungdommen det ungdommen trenger av faglighet, ehhhh, det er også min rolle også gitt å gjøre noe annet, altså være en døråpner og støttespiller og rydde litt veien for de, men også denne, den første, den til nå, å inneha en kompetanse og en fagkunnskap som de skal på en måte dra nytte av da, det heller jo mot en form for ekspertrolle, men, men det er hvordan du utøver den måten å ha de mandatet på da, som jeg tenker sier mest om du er ekspertrolle eller ei.</p>	<p>Har blitt gitt en rolle som skal tilføre kunnskap til fosterforeldrene, å være døråpner, støttespiller og rydde veien for dem.</p> <p>Å inneha en fagkompetanse fosterforeldrene drar nytte av – heller mot en form for ekspertrolle.</p> <p>Det er hvordan du utøver ekspertrollen, måte å utøve mandatet på som sier noe om du er ekspert eller ikke.</p> <p>Måten fosterforeldrene blir møtt på måten veileder blir møtt på bestemmer om du er ekspert eller ikke.</p>

Vedlegg 5

Utdrag fra analyseprosessen:

Hovedfunn med tilhørende underfunn:	Sara:	Simen:	Kari:	Kine:
Ikke- vitende posisjonens plass og betydning i veiledning:	Ja	Ja	Ja	Ja
- Ikke- vitende posisjon som faglig ideal	Ja	Ja	Ja	Ja
- «Ikke- vitende» – en kamouflert ekspert?	Ja	Ja	Nei	Ja
Ekspertposisjonens plass og betydning i veiledning:	Ja	Ja	Ja	Ja
- Opplevd ekspertmandat	Ja	Ja	Ja	Ja
- Betydningen av å gi råd	Ja	Ja	Ja	Ja
- Ekspertposisjon til frustrasjon	Ja	Ja	Ja	Ja
Ekspertposisjon og ikke- vitende posisjon – ja takk, begge deler	Ja	Ja	Ja	Ja
Veileders opplevelse av å ha regi:	Ja	Ja	Ja	Ja
- Makt i relasjonen uavhengig av posisjon	Ja	Ja	Ja	Ja
- Valg av posisjon på veileders premisser	Ja	Ja	Ja	Ja

Vedlegg 6

Bekreftelse datalagring

VID

Informasjon om behandling av personopplysninger

Hvis du behandler¹ personopplysninger² i forbindelse med et forskningsprosjekt, skal projektet meldes til Norsk senter for forskningsdata (NSD) via NSDs digitale meldeskjema – <https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/>.

I meldeskjemaet til NSD skal du oppgi hvem som er daglig ansvarlig for personopplysningene i prosjektet ditt. Det må være en vitenskapelig ansatt ved VID vitenskapelige høgskole. Hvis du har ekstern veileder, oppgir du klasselærer som kontaktperson.

Meldeskjemaet skal være sendt inn senest 30 dager før datainnsamlingen starter. Du må vente på vurdering og tilbakemelding fra NSD før du går i gang med prosjektet.

For rutine for behandling av personopplysninger i forskning og studentoppgaver ved VID vitenskapelige høgskole og mal for databehandleravtale, se <https://www.vid.no/personvern-og-gdpr/forskning-og-publiserings/>.

Bekreftelse datalagring

Student:	Yngve Strandahl
Veileder:	Anders Olsson
Klasselærer:	Åse Holmboe

Underskrift bekrefter at studenten lagrer data på privat lagringsenhet, PC, som er beskyttet med passord og nedlåst. PC-en har antivirusprogram med jevnlig oppdateringer.

Underskrift veileder (klasselærer dersom det er ekstern veileder)

Veileder/klasselærer: Dato, sted: Oslo 25/5-23

¹ En behandling er alt du gjør med personopplysninger.

² Personopplysninger er enhver opplysning som kan knyttes til en person. Eksempler er fødselsnummer, navn eller e-postadresse/IP-adresse. Stemme på lydopptak regnes også som en personopplysning. Av og til kan en særskilt kombinasjon av opplysninger knyttes til en bestemt person. For eksempel om det registreres nøyaktig alder, bosted og studieretning, og det kun er én person på 57 fra Geilo som studerer bioteknologi. Om bakgrunnsopplysninger gjør en person identifiserbar avhenger av variablene / de registrerte dataene, men også av kontekst, tema og kriteriene for utvalget.

VID
vitenskapelige høgskole

Pb 104 Vinderen
NO-0318 OSLO

+47 020 20 000
post@vid.no

Fakultet
fakultet@vid.no

Ferretalingsplater
NO-915635020
vid.no

Vedlegg 7

Svar fra Sikt:

[Meldeskjema](#) / [Ekspert posisjon versus ikke- ekspert posisjon som faglig tilnærming? E...](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

272670

Vurderingstype Dato

Standard 08.08.2022

Prosjekttittel:

Ekspert posisjon versus ikke- ekspert posisjon som faglig tilnærming? Familieterapeuters erfaringer med å gi råd og veiledning til fosterforeldre.

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for sosialfag / Fakultet for sosialfag Oslo

Prosjektansvarlig

Halvor De Flon

Student

Yvonne Grandahl

Prosjektperiode

22.08.2022 - 31.12.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 31.12.2023.

[Meldeskjema](#)

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å trykke på «Del prosjekt» i meldeskjemaet. Om prosjektansvarlig ikke svarer på invitasjonen innen en uke, må vedkommende inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.12.2023.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet medprosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring, videosamtale o.l.) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke typer endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-enderinger-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Kontaktperson hos oss: Lasse Raa

Lykke til med prosjektet!